

A BARCSI VÁLLALKOZÁSI ÖVEZET FEJLESZTÉSI PROGRAMJA

KÉSZÍTETTE:

MEGAKOM Stratégiai Tanácsadó Iroda, 2004

FELÜLVIZSGÁLTA:

EX ANTE TANÁCSADÓ IRODA, 2009

MEGAKOM Stratégiai Tanácsadó Iroda

<http://www.megakom.hu>

A Barcsi Vállalkozási Övezet fejlesztési programja

Az eredeti fejlesztési program a Magyar Terület- és Regionális Fejlesztési Hivatal támogatásával, a Drávamenti Területfejlesztési Önkormányzati Társulás megbízásából készült.

A felülvizsgálat az ÁROP 1.1.5/c pályázati program támogatásával, a Barcsi Többcélú Kistérségi Társulás megbízásából készült.

A fejlesztési program kidolgozásában résztvevő szakértők:
Barabás Eszter, Busák Zoltán, Haase Diána, Kézy Béla, Kocsis Tibor,
Róka László, Szűcs Róbert

A felülvizsgálatban részt vett szakértők:
Vadász Gábor, Zarándy Ágnes, Virág Benedek

2004-2009.

TARTALOMJEGYZÉK

I. VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ	5
II. BEVEZETÉS	10
1. A MUNKA HÁTTERE.....	10
2. A PROGRAM FELÉPÍTÉSE, FŐBB ELEMEI	11
III. A PROGRAM KÉSZÍTÉSE SORÁN ALKALMAZOTT MÓDSZERTAN	12
IV. VÁLLALKOZÁSI ÖVEZETEK MAGYARORSZÁGON ÉS A VILÁGBAN.....	14
1. VÁLLALKOZÁSI ÖVEZETEK A VILÁGBAN.....	14
1.1. Európai Unió	14
1.2. Egyesült Államok	18
1.3. Tapasztalatok	19
2. VÁLLALKOZÁSI ÖVEZETEK MAGYARORSZÁGON	20
2.1. Vállalkozási övezetek kijelölése	20
2.2. Földrajzi elhelyezkedés	22
2.3. Az övezetek működése	22
2.4. Gazdaságfejlesztési eszközök, ösztönzők az övezetekben.....	23
2.5. Tapasztalatok, eredmények	24
V. STRATÉGIAI HELYZETFELTÁRÁS	25
1. TERÜLETI LEHATÁROLÁS	25
2. MUNKAERŐPIAC, HUMÁN-ERŐFORRÁSOK.....	27
2.1. Demográfia	27
2.2. Foglalkoztatottság	29
2.3. Jövedelmi viszonyok.....	35
2.4. Oktatási, szociális rendszer.....	36
3. A VÁLLALKOZÁSI ÖVEZET GAZDASÁGÁNAK VIZSGÁLATA.....	40
3.1. Mezőgazdaság	40
3.2. Ipar.....	42
3.3. Szolgáltatások	44
3.3.1. Kereskedelem.....	44
3.3.2. Idegenforgalom.....	45
3.3.3. Üzleti szolgáltatások.....	46
4. VÁLLALKOZÁSOK, ÜZLETI KÖRNYEZET	48
4.1. Vállalkozási szerkezet	48
4.2. Jelentősebb vállalkozások.....	49
4.3. Üzleti infrastruktúra.....	50
5. MŰSZAKI INFRASTRUKTÚRA	51
5.1. Közlekedés, elérhetőség	51
5.2. Közművek	52
5.3. Telekommunikáció.....	53
VI. FEJLESZTÉSPOLITIKAI KÖRNYEZET	55
1. NORMATÍV KERETEK.....	55
2. SZAKMAPOLITIKAI KERETEK	57
2.1. Az Európai Unió versenypolitikája, állami támogatások.....	57
2.2. Európai Közlekedési Hálózat (TEN).....	61
2.3. Közös Agrárpolitika.....	63
2.4. Területfejlesztés, regionális politika.....	67
VII. SWOT ANALÍZIS, KÖVETKEZTETÉSEK	69
ERŐSSÉGEK.....	69
GYENGESÉGEK	69

LEHETŐSÉGEK	70
VESZÉLYEK	70
STRATÉGIAI KÖVETKEZTETÉSEK	70
VIII. A BARCSI VÁLLALKOZÁSI ÖVEZET FEJLESZTÉSI STRATÉGIÁJA	74
1. A JÖVŐKÉP	74
2. A MISSZIÓ	75
3. KIHÍVÁSOK.....	75
4. STRATÉGIAI KERET.....	76
5. STRATÉGIAI CÉLOK ÉS PRIORITÁSOK	78
IX. A PRIORITÁSOK RÉSZLETES BEMUTATÁSA.....	81
PRIORITÁS: A – KOMPLEX VÁLLALKOZÁS-ÖSZTÖNZÉS	82
A/1. Minőségi ipari területek kialakítása és kapcsolódó szolgáltatások	82
A/2. Humán erőforrás fejlesztése	84
A/3. Közös horvát-magyar befektetési marketing tevékenységek	87
PRIORITÁS: B– TURIZMUSFEJLESZTÉS	89
B/1. Termál turizmus fejlesztés	89
B/2. Turisztikai programcsomagok kialakítása	91
B/3. Turisztikai szolgáltatások infrastruktúrájának fejlesztése	93
B/4. Turisztikai marketing	95
PRIORITÁS: C- VIDÉKFEJLESZTÉS	98
C/1. Településkép fejlesztése.....	98
C/2. Alternatív jövedelemszerzési lehetőségek fejlesztése	100
C/3. Agrár-környezetvédelem.....	103
C/4. Piacképes mezőgazdasági termelés kialakítása	105
PRIORITÁS: D- INFRASTRUKTÚRAFEJLESZTÉS.....	108
D/1. Közúthálózat fejlesztése	108
D/2. Kerékpárút-hálózat fejlesztése	110
A FEJLESZTÉS CSOMÓPONTJAI	112
X. A MEGVALÓSÍTÁS MECHANIZMUSA	113
XI. FELHASZNÁLT IRODALOM	115

I. VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

1. A stratégia kidolgozásának háttere

Jelen dokumentum a **Barcsi Vállalkozási Övezet fejlesztési programjának** vezetői összefoglalója. A program a Miniszterelnöki Hivatal támogatásával, a Drávamenti Területfejlesztési Önkormányzati Társulás megbízásából került elkészítésre. A program kidolgozását a MEGAKOM Stratégiai Tanácsadó Iroda végezte 2004-ben.

A fejlesztési program elkészítésének **fő célja a vállalkozási övezet felkészítése az EU csatlakozásra**, az abból származó lehetőségek kihasználására. Ennek érdekében kerül elkészítésre egy **középtávú gazdaságfejlesztési stratégia**, amely a vállalkozási övezet jelenlegi helyzetére építve, az EU csatlakozás által előidézett változások és fejlődési lehetőségek figyelembe vételével határozza meg a gazdaságfejlesztés reális prioritásait a térségben.

A stratégia kettős időtávval rendelkezik; egyrészt kijelöli a vállalkozási övezet **középtávú jövőképét** és az abból levezethető missziót (2013-ig), másrészt a beavatkozási területek keretében rövid távra (2006-ig) meghatározza a konkrét fejlesztési tevékenységeket. Tartalmát tekintve a stratégia – mivel a vállalkozási övezet elsősorban gazdaságfejlesztési eszköz – a **gazdaságfejlesztés** területével foglalkozik, épít a hatályos országos, regionális és megyei fejlesztési koncepciókra.

2. A helyzetfeltárás főbb következtetései

2.1. A vállalkozási övezet belső környezete

A Barcsi Vállalkozási Övezet **belső erőforrásait**, adottságait vizsgálva körvonalazódnak a gazdaság fejlődését meghatározó tényezők, a lehetséges fejlesztési irányok.

- Az övezet fejlődése szempontjából meghatározó a helyi munkaerő minősége. Jelenleg az térségben kevés munkahely található, magas a **munkanélküliség**. A problémát súlyosbítja a munkanélküliség kedvezőtlen összetétele, magas a pályakezdők és a tartósan munka nélkül lévők aránya, ami alapvető, strukturális problémákra vezethető vissza. Ezek kezelése nélkülözhetetlen a térség fejlődéséhez. A lakosság képzettségi szintje minden szinten alacsonyabb az országos átlagoknál, a nem piacképes szakmák oktatása sok esetben hozzájárul a munkanélküliség kialakulásához.
- Az övezet **demográfiai helyzete kedvezőtlen**, már évek óta folyamatosan csökken a lakónépesség a negatív természetes szaporodás és elvándorlás következtében. Kimondottan **alacsony** a lakosság gazdasági **aktivitása**, kevés munkavállaló tartja el a nagyarányú inaktív lakosságot. Mindezek mellett magas a szociálisan hátrányos helyzetű rétegek aránya.
- A vállalkozási övezetet jelenleg **törékeny gazdasági szerkezet** jellemzi, és szinte valamennyi gazdasági ágban közös probléma a hozzáadott érték alacsony szintje.
- A térség kedvező **mezőgazdasági adottságokkal** rendelkezik, azonban a termelés a korszerűtlen termelési technológiák, az elaprózott birtokszerkezet következtében csak korlátozottan versenyképes. Ugyanakkor magas a mezőgazdasággal foglalkozók száma, aránya ami az ágazat **szociális szerepére** utal. Az övezetben több mezőgazdasági feldolgozóüzem működik.
- A vállalkozási övezet a **kevésbé iparosodott térségek** közé tartozik, ezt alátámasztja az ipari vállalkozások, valamint az iparban foglalkoztatottak alacsony aránya. Az

iparban elsősorban a hagyományos, **feldolgozóipari kapacitások** dominálnak, a modern ágazatok hiányoznak.

- Az övezet gazdaságában fontos szerepet öltenek be a szolgáltatások. A **kereskedelem** Barcson fontos megélhetési lehetőséget jelentett, azonban a horvát bevásárló-turizmus csökkenését követően jelentős túlkínálat alakult ki. A turizmus, amely a **termálfürdők**re és a **természeti értékekre** építve az övezet meghatározó ágazata lehet. A térség kedvező turisztikai adottságait jelenleg csak részben használja ki az ágazat, a minőségi szálláshelyek és szolgáltatások hiányában nem képes kiteljesedni.
- Az övezetben **alacsony** a **vállalkozói aktivitás**, általában alacsony a vállalkozássűrűség, valamint a vállalkozások többségének korlátozott a versenyképessége. A helyi vállalkozások önmagukban nem képesek felszívni a rendelkezésre álló szabad munkaerőt, **külső befektetésekre** van szükség. Működik néhány külföldi tulajdonban lévő vállalkozás, de ezek döntő hányada már korábban is ott működő vállalkozások felvásárlásával érkezett a térségbe.
- Barcson a határátkelő közelében található területen **ipari park** működik. Jelenleg kevés szabad terület áll rendelkezésre, indokolt a park további bővítése. A térség több településén található ipari hasznosításra alkalmas ingatlan, barnamezős terület.
- Az övezet közlekedés-földrajzi helyzete jelenleg kedvező, azonban az európai közlekedési folyosók elkerülik a térséget. Ez hosszú távon – a gyorsforgalmi úthálózatra való rácsatlakozás hiányában – a logisztikai adottságok megszűnéséhez vezethet. A térség közlekedési infrastruktúrája fejlesztésre szorul, annak elmaradása rövid távon is a fejlődés gátja lehet. Az övezetben a **telekommunikációs lehetőségek korlátozottak**, kevés fővonal található, ráadásul ezek egy része egyáltalán nem alkalmas internetes adatátvitelre.

2.2. A vállalkozási övezet külső környezete

A **külső környezet elemzése** rámutatott, hogy melyek azok a környezeti folyamatok, amelyek a vállalkozási övezet gazdasági fejlődését jelentősen befolyásolhatják az elkövetkező években.

- Az egyik legjelentősebb változás Magyarország **csatlakozása az Európai Unióhoz**. A csatlakozást követően hazánkra is kiterjednek majd az EU belső piaci szabályai, érvénybe lép az állami támogatások nyújtásának EU-s szabályozása, és az uniós versenypolitika. A csatlakozást követően a **Strukturális Alapokból** jelentős fejlesztési források állnak majd rendelkezésre projektek megvalósítására. A projektgazdáknak fel kell készülniük a projektekkel szembeni elvárások változására, egy eltérő projektszemlélet elsajátítására.
- Az övezet gazdaságára nagy hatással lesz az **M6-os autópálya** és a térség közötti gyorsforgalmi út megépítése, vagy annak elmaradása. A közvetlen autópálya kapcsolat hiányában a vállalkozási övezet véglegesen perifériára kerülhet, akár egy olyan Európai Unió belső perifériájára, amelynek mind Horvátország, mind Magyarország tagja. Ennek elkerülése érdekében kiemelt hangsúlyt kell fektetni a fő közlekedési útvonalak fejlesztésére.
- A **turizmus** új ágainak térnyerése, a termál-, wellnes- és ökoturizmus területén meglévő adottságok kihasználása kitörési lehetőséget jelent a térség gazdasága számára.
- Nagy véték lenne a **határmenti elhelyezkedés** kínálta lehetőségek elszalasztása, különösen most, a horvátok közelgő EU csatlakozásakor. A horvát-magyar határmenti program kiváló lehetőséget biztosít a határmenti együttműködés javítására, kiterjesztésére.

A helyzetfeltárás alapján a vállalkozási övezet helyzete az alábbiakban összegezhető: Az övezet gazdaságában a mezőgazdaság és a feldolgozóipar dominál, a vállalkozások többsége Barcson működik. A vállalkozások versenyképessége korlátozott, melyet tovább súlyosbítanak a közlekedési és telekommunikációs infrastruktúra hiányosságai. Az övezetben magas a munkanélküliségi ráta, rendkívül alacsony a lakosság gazdasági aktivitása mivel a helyi vállalkozások nem képesek elegendő munkahelyet biztosítani a lakossága számára. A térség fejlődése érdekében külső források bevonása szükséges. Az övezet számára kitörési lehetőséget jelent a turizmus, a termálfürdőkre alapozott térségi turisztikai programcsomagok kialakítása, valamint az alternatív és organikus mezőgazdasági termelés bevezetése.

Mindezek figyelembe vételével került meghatározásra a vállalkozási övezet középtávú fejlesztési stratégiája.

3. A Barcsi Vállalkozási Övezet fejlesztési stratégiája

Egy térség, jelen esetben a Barcsi Vállalkozási Övezet fejlesztésének **végső célja** a lakosság jólétének, életszínvonalának javítása. E globális cél elérése csak hosszú távon lehetséges, jelen fejlesztési program feladata, hogy kijelölje azt az irányt, melyet követve az övezet fejlődése a lakók jólétének a növekedését szolgálhatja.

A Barcsi Vállalkozási Övezet **jövőképe** a következő:

„A Barcsi Vállalkozási Övezetben a fenntartható és dinamikusan fejlődő gazdaság munkát és megélhetést biztosít a lakosok számára, elősegítve az életszínvonal emelkedését. Az övezet gazdaságának fejlődésében fontos szerepet töltenek be a külső befektetések; a határmenti elhelyezkedés, és az erre épülő logisztikai ágazat; valamint a meglévő mezőgazdasági, termál- és természeti turisztikai adottságok. A stabil gazdaság mellett az övezetben a minőségi élet egyéb feltételei is adottak, és a fejlődés pozitív hatásai az övezet periférikus, vidéki térségeire is kiterjednek.”

A jövőkép és a helyzetfeltárás megállapításai alapján megfogalmazható a misszió, amely középtávon biztosítja a felvázolt jövőkép elérését.

„A diverzifikált, külső befektetésekre és helyi adottságokra épülő övezeti gazdaság kialakításához szükséges feltételek megteremtése az övezet teljes területén.”

A vállalkozási övezet jövőképe és missziója alapján egyértelműen kijelölhetőek az övezet fejlesztésének stratégiai céljai, és a hozzájuk rendelhető fejlesztési prioritások.

A Barcsi Vállalkozási Övezet fejlesztési stratégiájának stratégiai céljai az alábbiak:

- 1. A térségbe érkező külső befektetések növelése.**
- 2. A gazdaság jövedelemtermelő képességének növelése a helyi adottságok jobb kihasználása révén.**
- 3. A fenntartható fejlődés környezeti és infrastrukturális feltételeinek megteremtése.**

A felvázolt stratégiai célok elérésének biztosítása érdekében – összhangban a bemutatott stratégiai kerettel - 4 fejlesztési prioritást fogalmaztunk meg:

Prioritás A. Komplex befektetés-ösztönzés

A vállalkozási övezet fejlesztése kizárólag belső erőforrásokra támaszkodva nem lehetséges, külső források bevonása elengedhetetlen. Ezek a külső források egyrészt lehetnek a különböző közösségi fejlesztésekhez közpénzekből biztosított támogatások, másrészt pedig származhatnak vállalkozói (befektetői) tőkéből. A vállalkozói tőke bevonása azonban megköveteli bizonyos feltételek rendelkezésre állását, ez a prioritás ezeknek a feltételeknek a megteremtését célozza. A beavatkozási területek egyrészt a vonzó üzleti infrastruktúra – ipari területek – kialakítását, a minőségi, képzett munkaerő megteremtését, valamint közös, horvát-magyar befektetés-ösztönzési akciók végrehajtását célozzák.

1. Beavatkozási terület:	Minőségi ipari területek kialakítása és kapcsolódó szolgáltatások
2. Beavatkozási terület:	Humán erőforrás fejlesztése
3. Beavatkozási terület:	Közös, horvát-magyar befektetés-ösztönzési tevékenységek

Prioritás B. Turizmusfejlesztés

A prioritás a kihasználatlan turisztikai potenciálra építve az övezet idegenforgalmának erősítését célozza meg, a turizmusfejlesztés alapvető feltételeinek megteremtésén keresztül. Ennek érdekében fontos feladatként jelenik meg a turisztikai programcsomagok kialakítása, valamint a turisztikai szolgáltatások, vonzerők infrastruktúrájának fejlesztése. Kiemelt feladat a meglévő termálfürdők infrastruktúrájának fejlesztése, az ott nyújtott szolgáltatások körének bővítése. Mindezen tevékenységek mellett nélkülözhetetlen háttértevékenység a komplex, az övezet valamennyi településére és turisztikai vonzerejére kiterjedő turisztikai marketing.

1. Beavatkozási terület:	Termálturizmus fejlesztése
2. Beavatkozási terület:	Turisztikai programcsomagok kialakítása
3. Beavatkozási terület:	Turisztikai szolgáltatások infrastruktúrájának fejlesztése
4. Beavatkozási terület:	Turisztikai marketing

Prioritás C. Vidékfejlesztés

A minőségi életnek fontos összetevője a minőségi, rendezett településkép, lakókörnyezet, ezért a prioritás ennek biztosítását célozza. A vidéki térségek lakossága számára fontosak a helyi munkalehetőségek, amit az alternatív jövedelmi lehetőségek feltárása és támogatása révén kezel a prioritás. Ezen térségek gazdasági szerkezetében meghatározó a mezőgazdaság, általában sok család foglalkozik mezőgazdasági tevékenységgel. Ebből kifolyólag a prioritás az agrár-környezetvédelmi tevékenységek terjesztését és a mezőgazdasági együttműködések ösztönzését célozza.

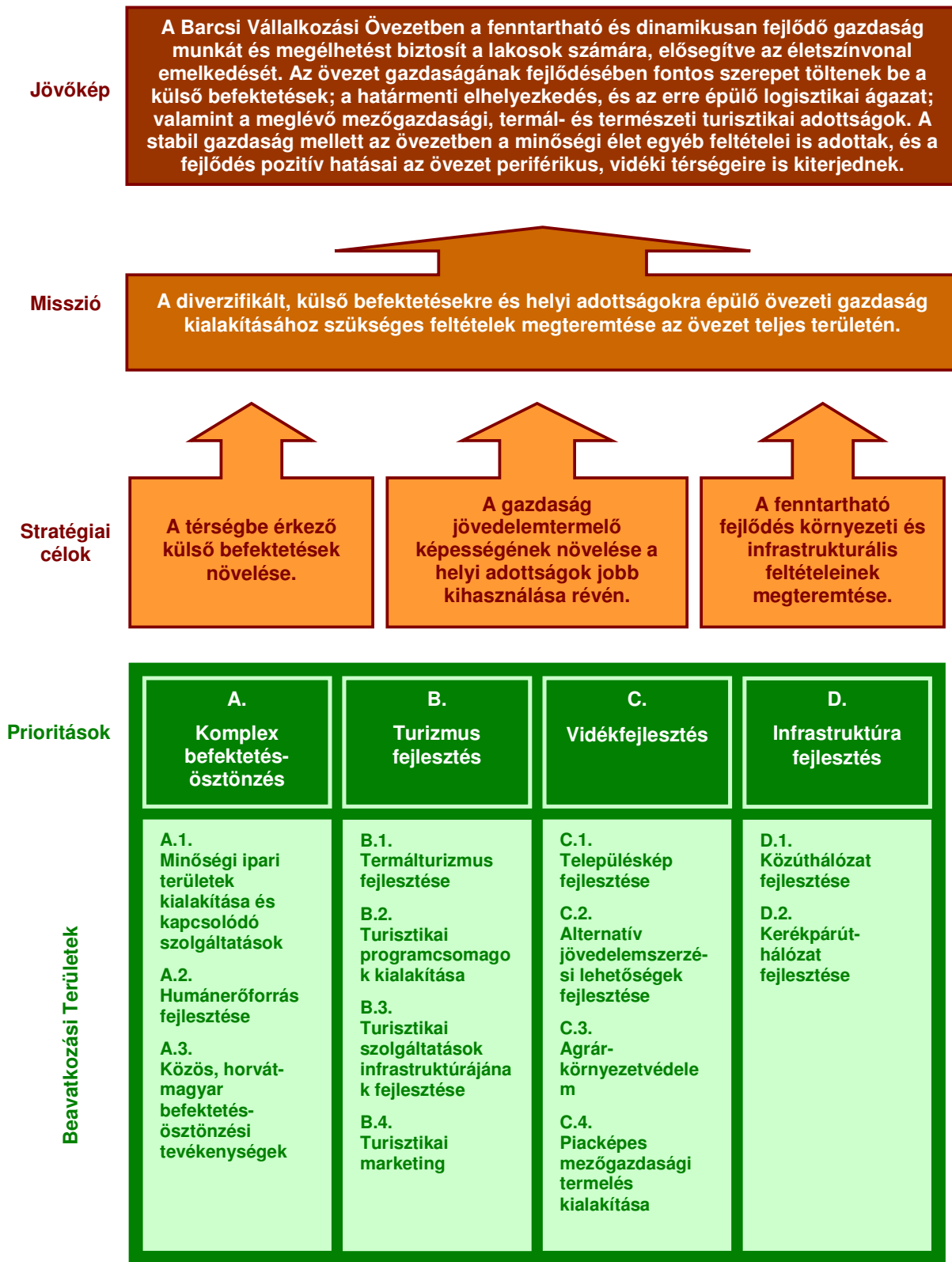
1. Beavatkozási terület:	Településkép fejlesztése
2. Beavatkozási terület:	Alternatív jövedelemszerzési lehetőségek fejlesztése
3. Beavatkozási terület:	Agrár-környezetvédelem
4. Beavatkozási terület:	Piacképes mezőgazdaság kialakítása

Prioritás D. Infrastruktúra fejlesztés

A közlekedési infrastruktúra fejlődése elősegíti a külső beruházások övezetbe vonzását, a helyi gazdasági szereplők versenyképességének növekedését, és vonzóbbá teszi a térséget idegenforgalmi szempontból is. A kerékpárutak hozzájárulnak az idegenforgalmi adottságok jobb kihasználásához, alternatív programlehetőséget jelentenek az övezetbe érkező vendégek számára.

1. Beavatkozási terület:	Közúthálózat fejlesztése
2. Beavatkozási terület:	Kerékpárút-hálózat fejlesztése

A stratégia összefoglaló ábrája

II. BEVEZETÉS

1. A munka háttere

Jelen dokumentum a **Barcsi Vállalkozási Övezet fejlesztési** programja, amely a Drávamenti Területfejlesztési Önkormányzati Társulás, az övezet menedzsment szervezete megbízásából került elkészítésre. A fejlesztési program kidolgozását a **MEGAKOM Stratégiai Tanácsadó Iroda** végezte 2004. június – 2004. november között.

A program készítése során kiemelt hangsúlyt kapott az **érintettek bevonása**, véleményük kikérése. Ennek érdekében **folyamatosan egyeztettünk** a Megbízóval, valamint **személyesen konzultáltunk** a vállalkozási övezet fejlődésében érintett kulcsszereplőkkel. Az övezet településeinek és vállalkozásainak részvételével **három workshop** került megrendezésre, az ott elhangzott észrevételek, vélemények és javaslatok nagyon fontos inputot jelentettek a munka során.

Korábban számos program, tanulmány készült a vállalkozási övezet fejlesztésére, azonban ezek többsége aktualizálásra szorul, mivel készítői **nem vették** – nem vehették – **figyelembe** az EU csatlakozásból, **a Strukturális Alapok működéséből fakadó sajátosságokat**. Ennek megfelelően a Strukturális Alapok forrásainak sikeres felhasználása érdekében **szükséges** a vállalkozási övezet fejlesztési programjának elkészítése. A korlátozottan rendelkezésre álló helyi fejlesztési források hatékony felhasználása révén jelentős mértékű fejlesztések valósíthatók meg az övezetben, elindítva ezzel a térséget a fejlődés útján.

Mindezekből kifolyólag a fejlesztési program elkészítésének **fő célja a vállalkozási övezet felkészítése az EU csatlakozásra**, az abból származó lehetőségek kihasználására. Ennek érdekében kerül elkészítésre egy **középtávú gazdaságfejlesztési stratégia**, amely a vállalkozási övezet jelenlegi helyzetére építve, az EU csatlakozás által előidézett változások és fejlődési lehetőségek figyelembe vételével határozza meg a gazdaságfejlesztés reális prioritásait a térségben.

A Barcsi Vállalkozási Övezet fejlesztési programjának **időtávja** a 2013-ig tartó időszak, amely két részre osztható:

- **2006. december 31-ig** tart az első időszak, amely az EU Strukturális Alapok 2000-2006-os programozási időszakának a vége.
- **2013. december 31-ig**, a következő programozási időszak végéig (2007-2013) tart a második időszak.

A fejlesztési program kiterjed a vállalkozási övezet valamennyi (26) településére, melyek az alábbiak:

Babócsa, Barcs, Bélavár, Bolhó, Csokonyavisonta, Darány, Drávagárdony, Drávatamási, Heresznye, Homokszentgyörgy, Istvándi, Kálmánca, Kastélyosdombó, Komlósd, Lad, Lakócsa, Patosfa, Péterhida, Potony, Rinyaújlak, Rinyaújnép, Somogyaracs, Szentborbás, Szulok, Tótújfalu, Vízvár.

Magyarországon már több éve működnek térségi alapon szerveződő vállalkozási övezetek, azonban szerepük és mozgásterük az EU csatlakozás miatt átalakul. A magyarországi vállalkozási övezetek előtt jelentős kihívások állnak, melyeket nem szabad figyelmen kívül hagyni, és a lehető legnagyobb mértékben ki kell használni az ezekben rejlő lehetőségeket.

Mivel a közeljövőben hazánk az Európai Unió teljes jogú tagja lesz jelentős változások fognak bekövetkezni a vállalkozási övezetek működési környezetében, életbe lép az EU versenypolitikai szabályozása. Ebben a változó környezetben szükség van egy stratégiára, amely a lehetőségek figyelembe vételével meghatározza az övezet középtávú fejlődési irányait, segítségével sikeresen használhatók fel a megnyíló finanszírozási források.

2. A program felépítése, főbb elemei

Jelen dokumentum a Barcsi Vállalkozási Övezet gazdasági szempontú helyzetelemzését, valamint az erre épülő fejlesztési stratégiát tartalmazza.

A fejlesztési stratégia főbb tartalmi elemei a következők:

1. *Bevezető rész*
2. *Helyzetfeltárás*
3. *Fejlesztési stratégia, beavatkozási területek*
4. *Megvalósítási mechanizmus*

A Bevezető rész tartalmazza a fejlesztési program készítésével kapcsolatos alapvető információkat. Ebben a részben található a programról készült **vezetői összefoglaló**, a **bevezetés**, valamint a program készítésének **módszertana**, az alkalmazott alapelvek és módszerek bemutatása. A bevezetésben bemutatásra kerül a program készítésének háttere, valamint a dokumentum felépítése (jelen fejezet).

A Helyzetfeltáró rész tartalmazza a vállalkozási övezet részletes gazdasági **helyzetelemzését**, a belső erőforrások, adottságok, valamint a külső fejlesztéspolitikai keretek, meghatározó folyamatok elemzését. Ezen kívül található egy áttekintő fejezet a vállalkozási övezetek hazai és nemzetközi működésére vonatkozóan. A helyzetfeltárás főbb megállapításai a fejezet végén egy **SWOT analízis**ben kerülnek összefoglalásra.

A helyzetfeltárás és a SWOT analízis megállapításai alapján került kialakításra a **vállalkozási övezet középtávú fejlesztési stratégiája**, amely tartalmazza az övezet hosszú távú jövőképét, az ebből levezethető középtávú missziót és stratégiai célokat. Ezt követően kerülnek bemutatásra a stratégia alapján kijelölt fejlesztési prioritások, és azok beavatkozási területei, valamint a megvalósítás mechanizmusa.

III. A PROGRAM KÉSZÍTÉSE SORÁN ALKALMAZOTT MÓDSZERTAN

A fejlesztési stratégiai **módszertanának** kialakításánál az a célkitűzés vezérelte a szakértőket, hogy a munka eredményeként ne egy elméleti tanulmány, hanem egy olyan szakmai anyag készüljön el, amely a gyakorlatban is alkalmazható a vállalkozási övezet fejlődésének elősegítésére.

Az alkalmazott módszertan középpontjában egyrészt az övezetben felmerülő **igények és szükségletek** komplex kezelése, másrészt a **közép- és hosszú távú** fejlesztési **célkitűzések**, valamint a rövidtávon megvalósítandó konkrét fejlesztési **beavatkozások** közötti összhang megteremtése áll. Övezeti szinten a programozás, a fejlesztési tervezés jelentősége elsősorban abban áll, hogy az elkészülő fejlesztési dokumentumok megfelelő keretet biztosítanak a konkrét projektek számára, csatornázzák, megfelelő irányba terelik azokat, továbbá elősegítik a szűkös források koncentrálását.

Az elkészült fejlesztési stratégia egyes részei akár önállóan is felhasználhatóak a céloktól függően:

- a „Vezetői összefoglaló” önálló lobb-anyagként is használható;
- a helyzetelemzés és a SWOT analízis hivatkozási pontként alátámaszthatja az övezet pályázatait, projektjeit, igazolhatja a szükségleteket.

Ennek megfelelően fejlesztési stratégia készítése során a fejlesztési tervek készítésének széles körben ismert, és elfogadott módszertanát követtük. A Barcsi Vállalkozási Övezet fejlesztési programjának készítése során az alábbi konkrét **módszertani alapelveket** alkalmaztuk:

- **Gazdasági megközelítés**

A vállalkozási övezet fejlesztési programja kiemelten a **gazdaságfejlesztés** területével foglalkozik, mivel a vállalkozási övezet elsősorban gazdaság- és vállalkozásfejlesztési célból került létrehozásra. Ebből kifolyólag a tanulmány valamennyi főbb fejezete – a helyzetelemzés, a stratégiai célok, prioritások, a megfogalmazásra kerülő beavatkozási területek – alapvetően a gazdaság területére koncentrál.

- **EU elvárások figyelembe vétele**

A vállalkozási övezet fejlesztési programjának kidolgozása során rendkívül fontos az EU különböző szabályozásainak (pl.: az EU versenyszabályozása, kiemelten az állami támogatások szabályozása, a Strukturális Alapok működési szabályai), elvárásainak figyelembe vétele. A program kidolgozása során elemzésre került több sikeres - EU-s és nemzetközi – vállalkozási övezet működése, és a lehetőségekhez mérten megtörtént az ottani tapasztalatok adaptációja, beépítése.

- **Reális időtáv meghatározása**

A program időtávjának kettős elvárást kell teljesítenie: egyrészt fel kell vázolnia a vállalkozási övezet fejlesztésének fő irányait középtávon, másrészt keretet kell biztosítania a konkrét, rövidtávon megvalósítandó fejlesztési projektek számára. Az időtáv meghatározása igazodik az Európai Unió programozási ciklusaihoz. Ennek megfelelően a program **missziója középtávon** – 2014-ig – biztosíthatja a jövőképpen kijelöltek elérését, ugyanakkor a prioritások keretében a **rövid távú**, az EU jelenlegi programozási periódusának végéig (2006-ig) megoldandó **konkrét feladatok** kerültek kijelölésre. A 2007-2013-as programozási időszakban releváns fejlesztési keretek még nem ismertek, ezért 2007 elején szükségessé válik a kistérségi felzárkóztatási fejlesztési program céljainak, beavatkozási területeinek felülvizsgálata.

▪ **Az érintettek bevonása**

A programkidolgozás során jelentős hangsúlyt fektettünk arra, hogy az érintettek a vállalkozási övezet önkormányzatainak, vállalkozásainak vezetői befolyásolhassák a tervezési dokumentum tartalmát, érdekeiket, elképzeléseiket megjeleníthessék. Ezt szolgálta a programozást kísérő egyeztetési folyamat.

• **Gyakorlatorientált megközelítés**

A program készítése során az elméleti megfelelés és a **gyakorlati alkalmazhatóság** egyszerre került figyelembe vételre; törekedtünk olyan program készítésére, amely a gyakorlatban is megvalósítható beavatkozási területekkel rendelkezik, és alkalmas az EU strukturális alapok támogatásának felhasználására, **forrásszerzésre**.

▪ **Primer és szekunder információk összhangja;**

A programkidolgozás során a hatékonyság biztosítása érdekében a lehető legnagyobb mértékben támaszkodtunk szekunder információkra (statisztikai adatok, korábban elkészült fejlesztési koncepciók és programok), ugyanakkor szükséges volt ezen adatok **primer információkkal** való kiegészítése. A primer információgyűjtés kérdőívek, személyes interjúk és szakmai egyeztetések keretében történt.

▪ **Építés hatályos tervdokumentumokra**

A fejlesztési program kidolgozása során fontos szempont volt, hogy az elkészülő tanulmány célrendszere illeszkedjen a különböző szintű **érvényben lévő tervdokumentumokhoz**. A program épít a hatályos országos, regionális valamint megyei koncepciókra, tervekre:

- országos szinten: Új Magyarország Fejlesztési Terv
- regionális szinten: a Dél-Dunántúli Régió fejlesztési stratégiája,
- megyei szinten: Somogy Megye Területfejlesztési Programja

Az alapelveknek megfelelően az alábbi **módszerek** kerültek alkalmazásra a program készítése során:

- Háttéranyagok, tanulmányok áttekintése, elemzése;
- Statisztikai adatok összegyűjtése, elemzések meglévő adatbázisok alapján;
- Primer információk összegyűjtése kérdőíves felmérés, és személyes interjúk segítségével;
- SWOT analízis összeállítása;
- Szakmai workshopok rendezése az övezet szereplőinek bevonásával.

A tervezés során **probléma-alapú megközelítés** került alkalmazásra, azaz a helyzetfeltárás alapján beazonosított problémák kezelését, megoldását szolgáló stratégia került kialakításra. A stratégia és annak megvalósítási mechanizmusa során új módszertant alkalmaztunk, azonban az intézkedések meghatározásánál ez nem volt lehetséges, mivel kistérségi szinten **nem állnak rendelkezésre térségi fejlesztési források**. Mivel a vállalkozási övezet nem rendelkezik önálló, saját hatáskörébe tartozó fejlesztési források felett a stratégia megvalósítására nem intézkedések, hanem **beavatkozási területek** kerültek kialakításra. Az egyes beavatkozási területek keretében javasolt fejlesztések finanszírozása a jelenlegi Új Magyarország Fejlesztési Terv keretében megoldható.

IV. VÁLLALKOZÁSI ÖVEZETEK MAGYARORSZÁGON ÉS A VILÁGBAN

1. Vállalkozási övezetek a világban

A világ számos országában jelöltek ki különleges gazdasági övezeteket, melyek célja elsősorban az adott térség gazdaságának fejlesztése, gazdasági szerkezetváltás elősegítése volt. Ezen területek mérete, az ott igénybe vehető kedvezmények, ösztönzők sokfélék lehetnek. Jelen fejezet célja a vállalkozási övezetek kijelölésének európai (elsősorban a brit és ír) és egyesült államokbeli gyakorlatának bemutatása, valamint az övezetek működésének eredményességének, tapasztalatainak összefoglalása. Mivel a témával már több korábbi tanulmány is foglalkozott az azokban megfogalmazott fontosabb észrevételek és megállapítások összegzése történik meg.

A vállalkozási övezetek állami kedvezményeken alapuló koncepciója először az Egyesült Királyságban merült fel a hetvenes évek végén; a válságba jutott városi területek problémáinak kezelésére olyan, kb. egy négyzetmérföld nagyságú területek lehatárolását javasolták, melyek mentességet élveznének az import vámok és egyes állami szabályozás alól. Az övezetek fejlesztését piaci alapokon tervezték megvalósítani, melynek során az adókedvezmények, és az állami szabályozás csökkentése új vállalkozások fejlődését, és ezáltal új munkahelyek létrehozását eredményezné.

Napjainkban a brit elméleti alapokra építve számos fejlett és fejlődő országban alkalmazzák a speciális zónákat, mint gazdaságfejlesztési eszközöket, a városi és rurális térségek fejlesztésére.

1.1. Európai Unió

Hazánk 2004. május 1-étől teljes jogú tagja az Európai Uniónak, melynek következtében a vállalkozási övezetek működése szempontjából kiemelten fontos az EU gyakorlat és szabályozás figyelembe vétele. Az Európai Unióban a gazdaság működésének egyik meghatározó tényezője a verseny szabadsága, ebből kifolyólag az állami támogatások nyújtása is szigorú szabályozás alá esik. Állami támogatás nyújtható **regionális**, **horizontális** és **ágazati** alapon. A vállalkozási övezetek elsősorban a regionális támogatások keretében támogathatók, mivel ezen a jogcímen nyílik mód elmaradott térségek támogatására; az egyes övezetekben működő vállalkozások azonban a másik két jogcímen is részesülhetnek támogatásban, de azok esetében nem áll fenn a területi preferencia, azaz az övezeteken kívüli vállalatokkal is versenyezniük kell a támogatások megszerzése során.

Az Európai Unióban a hazaitól eltérő az állami támogatások formája; míg az európai gyakorlatban a vissza nem térítendő támogatások és az adóhitelek adják az állami támogatások nagyobbik részét, ezzel szemben a hazai gyakorlatban a különböző adókedvezmények dominálnak. Az állami támogatások odaítélése meghatározott mechanizmus alapján történik, melyben szabályozásra kerül a vállalkozási övezetek szempontjából meghatározó regionális támogatások nyújtásának módja: minden egyes régióban meghatározásra kerül az adható állami támogatások maximális mértéke. Ez a gyakorlatban úgy működne, hogy a kedvezményezett NUTS II régió vállalkozási övezetében működő vállalkozások megkaphatnák a maximális támogatást, míg a régió egyéb területein működő vállalkozások annak csak egy részét (amennyiben az állam ténylegesen is preferálni kívánja a vállalkozási övezeteket).

A csatlakozást követően várhatóan átalakul a vállalkozási övezetek támogatásának jelenlegi hazai gyakorlata, úgymond EU kompatibilis lesz, melyből kifolyólag egy olyan rendszer is kialakításra kerülhet – az EU gyakorlatnak megfelelően –, melyben nagyobb hangsúlyt kap a beruházások támogatása, és csökken az adókedvezmények szerepe. Ebbe az irányba

mutatott az a kormányzati szándék, amely 2003-ban létrehozta a vállalkozási övezetek célleírányzatot, amely azonban csak abban az egy évben működött.

Az állami támogatások szigorú uniós szintű szabályozása mellett eltérő nemzeti támogatási rendszerek működnek, melyek teljes mértékben figyelembe veszik a nemzeti sajátosságokat, jellegzetességeket. Ennek megfelelően az angol és az amerikai rendszer, valamint az ír Shannon övezet kerül bemutatásra.

A brit vállalkozási övezetek¹

Az Egyesült Királyságban a nyolcvanas évek elején történt meg először vállalkozási övezetek kijelölése, ezek általában 40-80 hektár nagyságú területek voltak, melyek elsősorban gazdaságilag hanyatló városrészek megüresedett ipari területein kerültek kijelölésre (a lakó és üzleti övezeteket elkerülve). A kijelölt területek, és az ott lévő épületek általában állami tulajdonba kerültek. A vállalkozási övezetek kijelölésének célja az volt, hogy új ipari tevékenységek meghonosításával, és a használatból kivont területeknek, épületeknek a gazdasági tevékenységbe való visszavezetése által elősegítsék a gazdaság fejlődését.

Az övezetekben az alábbi nyolcféle kedvezmény állt a beruházók rendelkezésére:

1. Ipari és kereskedelmi ingatlanok esetében helyi ingatlanadó alóli mentesség;
2. Ipari és kereskedelmi célú beruházások után teljes társasági- és személyi jövedelemadó kedvezmény;
3. 10 évre szóló mentesség a fejlesztési földadó alól (Development Land Tax);
4. Enyhítés bizonyos vámszabályozásokon, elsőbbségi kedvezmény a vámkérelmezési eljárás során;
5. Mentesség az ipari képzési hozzájárulás és az Ipari Képzési Tanácsnak adott kötelező információszolgáltatás alól;
6. Egyszerűsített tervezési rendszer – azokhoz a fejlesztésekhez, melyek illeszkednek az övezet fejlesztési tervéhez nem szükséges az „expressz tervezési engedély”;
7. Gyorsított adminisztráció a továbbra is engedélyköteles fejlesztések esetén;
8. Az állami statisztikai beszámolási kötelezettség csökkentése;

A brit vállalkozási övezetek nem érték el a kívánt eredményeket, ebből kifolyólag az évtized végére háttérbe kerültek az egyéb területfejlesztési eszközök elterjedésével (településfejlesztési hozzájárulás- Urban Development Grant, településfejlesztési társaságok - Urban Development Corporations). Bár a mai napig léteznek vállalkozási övezetek, ezek azonban a helyi gazdaság fejlesztésének ritkán használt eszközei.

Írország – Shannon Gazdasági Övezet²

A Shannon térség stratégiai szerepet töltött be a XX. század közepén az Európa és az Egyesült Államok közötti légi kereskedelembe; a repülőgépek ugyanis a Shannon város melletti repülőtéren szálltak le tankolni az Atlanti-óceánon való átkelés előtt, illetve után. Ebben az időszakban jelentős ipari és szolgáltatási tevékenység épült ki a repülőtér körül. A speciális „árumegállító” pozíció azonban a repülőtechnika gyors fejlődésével veszélybe került, ugyanis mindenki számára látható volt, hogy hamarosan nem kell már megállni az óceán átkelés előtt az ír szigeten, és ezáltal súlyos válságba kerülhet a térség, és az ott kiépült gazdaság.

¹ Forrás: A vállalkozási övezetek szerepe a területfejlesztésben, TERRA STUDIO KFT.

² Forrás: Shannon Development honlapja: www.shannon-dev.ie

Ebben a változó környezetben határozott úgy az ír kormány, hogy 1959-ben létrehozza a Shannon Free Airport Development Company-t (Shannon Development)³ azzal a szándékkal, hogy egy új, alternatív alapot találjon és fejlesszen ki a légiforgalom további folytatására a repülőtéren. A Fejlesztési Társaság az alábbi három célterületen kívánt eredményeket elérni:

- a személy és teherforgalom fenntartása és bővítése;
- új munkalehetőségek teremtése ipari vállalkozások térségbe vonzásával;
- a turisztikai potenciál erősítése új turisztikai vonzerők fejlesztése révén.

A repülőtéren található kihasználatlan infrastruktúrára építve szabadkereskedelmi terület került kialakításra, melyen raktárbázisok jöttek létre, és kialakult egy logisztikai központ is. Az igénybe vehető kedvezményeknek köszönhetően folyamatosan nőtt a térségbe települő export-orientált vállalkozások száma, melynek köszönhetően kialakult a ma ismert dinamikusan fejlődő gazdasági övezet.

Az övezet ma Írország területének 14%-át fedi le, mintegy 10.000 négyzetkilométer kiterjedéssel, melyen több, mint 430.000 ember él (az ország lakosságának 11%-a). Az övezetben működő vállalkozások és a potenciális betelepülők számára változatos pénzügyi ösztönzők és kedvezmények, fejlett üzleti infrastruktúra és üzletfejlesztési szolgáltatások állnak rendelkezésre.

a) Pénzügyi ösztönzők

A különleges gazdasági övezet területén működő, illetve beruházó vállalkozások számos tevékenységre igényelhetnek állami támogatást, melyek az Ír Nemzeti Fejlesztési Tervből kerülnek finanszírozásra hazai (ír) és uniós (strukturális alapok) forrásokból. Az állami támogatások nyújtásának célja az exportképesség fejlesztése, a termelékenység javítása, és a foglalkoztatottság növekedésének elősegítése.

Az alábbi öt címen lehet igényelni támogatást:

1) Új lehetőségek feltérképezése

Az új ötletek piacképességének felmérése, és új piacok felderítése rendkívül fontos tevékenységek az üzleti fejlesztések területén, viszont rendkívül költséges és időigényes. Ebből kifolyólag állami támogatás igényelhető a következő tevékenységekre: megvalósíthatósági tanulmányok készítése, kulcsmenedzser alkalmazása, mentor programban való részvétel, üzleti vásárokon és kiállításokon való részvétel, piackutatás és tanácsadási tevékenységek igénybe vétele.

A támogatást a feldolgozóipari és szolgáltató kis- és középvállalkozások, valamint induló vállalkozások vehetik igénybe (10-250 fő). A támogatás maximális összege 65.000 euro két év viszonylatában, a költségek 50%-áig.

2) Jó növekedési potenciállal rendelkező induló vállalkozások

Egy növekedni képes vállalkozás elindítása jól megalapozott üzleti ötletet és jó menedzsmentet igényel. Ennek érdekében a Shannon Fejlesztési Társaság – kockázati tőke társaságként – 10% erejéig tulajdonosi részesedést vásárolhat a vállalkozásban, ezáltal tőkét biztosít a vállalkozás számára, valamint megosztva a vállalkozás indításának kezdeti kockázatait. A tulajdonosi részesedés nem haladhatja meg a 10%-ot, azonban ezt követően is igényelhető támogatás, ez azonban visszafizetendő hitel formájában kerül biztosításra. Mindezekon túl különböző üzleti- és menedzsment szolgáltatások is igénybe vehetők, lehetőség nyílik termékminta kifejlesztésére.

3) Meglévő vállalkozások bővítésének támogatása

Az övezetben lehetőség van a már ott működő vállalkozások beruházásainak

³ Shannon Szabad Repülőtér Fejlesztési Társaság (Shannon Fejlesztési Társaság)

támogatására is, melynek mértéke területi alapon kerül meghatározásra. Vissza nem térítendő támogatás igényelhető termelési eszközök vásárlására, munkahelyteremtésre, képzésre és kutatás-fejlesztési tevékenységekre. Tevékenységtől függően 75.000-450.000 euro támogatás igényelhet, melyek KKV-k esetében a költségek 35%-át, nagyvállalatok esetében maximum 25%-át tehetik ki.

4) *Nemzetközi versenyképesség javítása*

A vállalkozások versenyképességének javítása az Ír NFT egyik prioritása. Ennek érdekében szerteágazó tevékenységek kerülnek támogatásra, melyek javítják a versenyképességet. Például: termelési eszközök és gépek vásárlása, hatékonyságnövelő programok (World Class Manufacturing, World Class Logistics), alvállalkozói programok, munkatársak képzése stb. A vissza nem térítendő támogatások nagysága (150.000-225.000 euro) és mértéke (25%-45%) területenként változó az övezeten belül, a legfejletlenebb térségben a legmagasabb.

5) *Kutatás-fejlesztés*

A vállalati működés meghatározó tevékenysége a kutatás-fejlesztés, melynek sikere nagymértékben javítja a vállalkozás versenyképességét. Ennek érdekében működik egy K+F pályázati alap az övezetben, melyből maximum 650.000 euro támogatás igényelhető. Ennek egy része vissza nem térítendő (390.000-450.000 euro között térségenként), amely KKV-k esetében a költségek maximum 35-45%-át, nagyvállalatok esetében 25-35%-át érhetik el.

b) *Vállalkozásfejlesztési infrastruktúra és szolgáltatások*

A Shannon Fejlesztési Társaság számos üzleti szolgáltatást és modern üzleti infrastruktúrát kínál az övezet területén működő, és a potenciális betelepülő vállalkozások számára.

1) *Shannon Tudás Hálózat*

Az innovációs folyamatok elősegítése érdekében a Hálózat keretében összefogásra kerül az üzleti és az oktatási szféra. A Hálózat minden egyes helyszínén széles körű szolgáltatások és tanácsadás, finanszírozási lehetőségek és modern környezet áll a vállalkozások rendelkezésére. A Hálózat elsősorban a tudásalapú vállalkozások működéséhez, indulásához nyújt segítséget. Jelenleg öt elemből áll, melyek a következők:

- Technológia Központ (Birr);
- Kerry Megyei Technológiai Park (Ennis);
- Információs Kor Park (Ennis);
- Nemzeti Technológiai Park (Limerick);
- Tipperary Megyei Technológiai Park (Thurles).

2) *Shannon Szabadkereskedelmi Zóna*

A szabadkereskedelmi övezet a Shannon nemzetközi repülőtér melletti Nemzetközi Üzleti Parkban működik mintegy 243 hektáron. Az övezet vámszabad területnek minősül, ebből kifolyólag azok a vállalkozások melyek termékeiket az övezet területén állítják elő, illetve csomagolják, exportálják, és az azok előállítására szolgáló bármely nyers- vagy alapanyagot import útján szerzik be számos (adó és beruházási) kedvezményt vehetnek igénybe.

- Alacsony társasági adó (12,5%),
- Foglalkoztatási és beruházási támogatás,
- K+F támogatás és K+F hitel,
- Szellemi termékek védelmének támogatása

A kedvezményekben nem részesülhetnek a belső piacra termelő vállalkozások, illetve azok a tevékenységek, melyek nem a termékek exportjára és továbbfeldolgozására vonatkoznak.

A park területén számos nemzetközi, elsősorban észak-amerikai vállalat, multinacionális cég működik, melyek mintegy 8.000 főt foglalkoztatnak. A vállalkozások szerteágazó területeken működnek, megtalálható termelő, feldolgozóipari és szolgáltató vállalatok is. Az övezet területén bérbe vehető termelési és raktározási épületek állnak rendelkezésre, valamint lehetőség nyílik földterület vásárlására, további épületek építésére.

3) *Marketing hálózat*

A Shannon Fejlesztési társaság széleskörű nemzetközi marketing szolgáltatásokat kínál a vállalkozásoknak, melyeket a külföldi országokban működő kihelyezett irodái végeznek.

c) *Vállalkozásfejlesztési programok*

Az eddig bemutatott tevékenységeken túl különböző vállalkozásfejlesztési programok keretében nyílik lehetőség a vállalkozások működésének segítésére, a kapcsolatok és együttműködés erősítésére. Ennek keretében számos ágazat fejlesztésével foglalkozó program működik (szolgáltatások, élelmiszeripar stb.). Ezen kívül külön program folyik az alvállalkozói tevékenységek, hálózatok kialakításának elősegítésére, támogatására. Kiemelendő még a Campus program, melynek keretében egyrészt a felsőoktatási intézményekből kiinduló vállalkozások létrehozását, másrészt az oktatási és a privát szféra közötti kapcsolatokat, együttműködést kívánják elősegíteni.

1.2. Egyesült Államok

Az Egyesült Államokban a nyolcvanas évek elejétől működnek vállalkozási övezetek (Enterprise Zone), melyek fő célja a válságban lévő területek revitalizációjának, a gazdaság fejlődésének és új munkahelyek létrehozásának elősegítése volt. Az egyes tagállamok sorra jelölték ki a vállalkozási övezeteket, 1991-re már 31 tagállamban működtek, és minden egyes tagállamban önálló vállalkozási övezet program működött. Mindezek ellenére csak viszonylag későn, 1993-ban történt meg egy egységes nemzeti vállalkozási övezet program kialakítása. Ezt követően került sor egy részben módosított nemzeti szintű program megvalósítására úgynevezett Feljogosított Övezetek (Empowerment Zone) és Vállalkozási Közösségek (Empowerment Community) kijelölésével, melynek célja ebben az esetben is a helyi gazdaság revitalizációjának, növekedésének elősegítése volt. A program négy alapelvvel rendelkezik:⁴

1. *Gazdasági lehetőség*

A gazdaságilag elmaradott térségek revitalizációja érdekében meg kell teremteni a gazdasági lehetőségeket, azaz munkahelyet a helyi közösségek számára, ezáltal ugyanis biztosítható a lakosság önfenntartása. Ennek érdekében – többek között – támogatni kell új vállalkozások indítását, különböző képzési programokat.

2. *Fenntartható közösség-fejlesztés*

A gazdaság fejlődése, munkalehetőségek teremtése önmagában nem elég a helyi közösségek életminőségének javítására, ahhoz szükség van a környezet, az infrastruktúra és a humán-erőforrás, társadalmi szféra fejlesztésére is.

3. *Közösség-alapú partnerség*

Az előző pontokban leírtak fejlesztése csak partnerségen alapulva valósulhat meg, melyben minden érintett véleménye, elvárása beépülhet, és közvetlenül is bekapcsolódhatnak a folyamatokba. A lakosság alkotja az érintettek legfontosabb csoportját, melybe beletartoznak a különböző társadalmi szervezetek,

⁴ Forrás: www.ezec.gov

intézmények, civil szervezetek, közösségi szerveződések, de fontos részét képezi a kormányzat is. A tevékenységek finanszírozása is a partnerség jegyében történt, a helyi forrásokat állami forrásokból egészítették ki.

4. A Változás jövőképe

A változás sikeres megvalósítása érdekében szükség van a kívánt jövőbeli állapot pontos meghatározására. Ennek érdekében elkészítésre kerültek a térség gazdasági felzárkózását és annak folyamatát leíró stratégiai tervek és programok.

A programban kezdetben szövetségi szinten hat városias és három rurális zóna, valamint részben 65 városi és 30 rurális vállalkozási közösség vett részt, melyek az adókedvezményeken kívül jelentős pénzügyi támogatást is kaptak.⁵

Mindezek mellett tagállami szinten továbbra is számos vállalkozási övezet működik, melyekben számos kedvezményt vehetnek igénybe a vállalkozások. Az öt leggyakrabban előforduló kedvezménytípus a következő:

- *Adókedvezmények* (főleg adójóváírás formájában a forgalmi adó, munkáltatói jövedelemadó, ingatlanadó, valamint beruházási adó alól; továbbá állásteremtő- és bérj jóváírás, és eseti munkaerő alkalmazási jóváírás) - a zónák 94%-a alkalmazza;
- *Tőkefinanszírozás* - 43%-ban jelenik meg;
- *Szabályozási könnyítés* - a zónák 94%-a alkalmazza;
- *Gazdaságfejlesztő programok* kidolgozása / végrehajtása;
- *Infrastruktúra és közszolgáltatások* fejlesztése – az övezetek 37%-a.

Az egyes vállalkozási övezetek száma és mérete tagállamonként változik, az övezetek száma a néhány darabtól az ezres nagyságrendig terjed, területük pedig 19-4000 hektár változik, esetenként egész megyékre terjed ki.

1.3. Tapasztalatok

Vállalkozási övezeteket a világ számos országában jelöltek ki, elsősorban abban az esetben, mikor egy térség elmaradottságát már nem sikerült hagyományos területfejlesztési eszközökkel csökkenteni. Ebből kifolyólag a vállalkozási övezet egy speciális, válságkezelő eszköz, amely kedvező gazdasági, adminisztratív, beruházási feltételeket kínál az övezet területén beruházó, illetve ott működő vállalkozások számára, ezáltal elősegítve vállalkozások térségbe települését, a gazdaság fellendülését.

Az egyes övezeti programok tapasztalatai eltérőek. Kijelölésükkel több esetben nem értek el jelentős eredményeket, ugyanakkor számos országban ma is sikerrel alkalmazzák, mint gazdaságfejlesztési eszközt (USA, Írország). A tapasztalatok azt mutatják, hogy azon esetekben volt sikeres az övezet működése, melyekben az övezet ténylegesen kedvezőbb feltételeket tudott biztosítani a beruházóknak, mint az ország egyéb területei.

⁵ A városias zónák 100, a rurális zónák 40 millió dollár, a vállalkozási közösségek pedig kb. 3 millió dollárt állami támogatásban részesültek.

2. Vállalkozási övezetek Magyarországon

2.1. Vállalkozási övezetek kijelölése

Magyarország gazdasága a rendszerváltást követően válságba került; egyes térségekben a meglévő gazdasági potenciál ellenére is súlyos gazdasági-társadalmi válság bontakozott ki. A '90-es évek elején felmerült annak gondolata, hogy néhány sajátos adottságú térségben kerüljön létrehozásra speciális, a vállalkozások működését, és a gazdaság fejlődését szolgáló övezet. Ezen területek helyéül kezdetben a Csepeli szabad-kikötő, a Záhonyi MÁV átrakó körzet, valamint Sopron és környéke merült fel. A potenciális térségek kijelölésében meghatározó szerepet töltött be a gazdasági élet szempontjából meghatározó helyzetük. A Csepeli szabad-kikötő az európai kelet-nyugati folyami kereskedelem stratégiai útvonala, a Duna-folyó mellett helyezkedett el, melyen a Fekete-tengerről a Duna-Majna-Rajna útvonalon egészen az Északi-tengeri kikötőkig lehet árut szállítani. Záhony térségében egy modernkori „árumegállító” funkció következtében merült fel a vállalkozási övezet létrehozása. A térségben találkoznak ugyanis az európai szabvány „normál”, és az orosz-ukrán „széles” nyomtávú vasútvonalak. Ebből kifolyólag az áru továbbítása érdekében Európa legnagyobb vasúti átrakó körzete épült ki a szocialista évek alatt, mivel a nyomtáv váltásból fakadóan minden vasúton érkező árunak meg kellett állnia a térségben, és azt át kellett rakodni vagy fejteni. Sopron esetében a fő telepítő tényező határmenti elhelyezkedése volt, az országnak ez a térsége helyezkedik el legközelebb a fejlett Nyugat-Európai országokhoz, melyből kifolyólag „kapu” szerepet tölthet be.

1. Táblázat

Vállalkozási övezetek Magyarországon

Vállalkozási övezet	Létesítő kormányrendelet	Megye	Régió	Települések száma
Záhony és Térsége	195/1996. (XII. 19.)	Szabolcs-Szatmár-Bereg	Észak-Alföld	50
Ózd-Putnok-Észak-Hevesi	52/1998. (III. 27.)	Borsod-Abaúj-Zemplén, Heves	Észak-Magyarország	61
Zempléni	53/1998. (III. 27.)	Borsod-Abaúj-Zemplén	Észak-Magyarország	52
Barcsi	54/1998. (III. 27.)	Somogy	Dél-Dunántúl	24
Bihari	55/1998. (III. 27.)	Hajdú-Bihar	Észak-Alföld	31
Mohácsi	56/1998. (III. 27.)	Baranya, Bács-Kiskun	Dél-Dunántúl	54
Salgótarján-Bátonyterenye Térsége	57/1998. (III. 27.)	Nógrád	Észak-Magyarország	35
Makó és Térsége	58/1998. (III. 27.)	Csongrád	Dél-Alföld	18
Kunmadaras és Térsége	5/1999. (I. 18.)	Jász-Nagykunszolnok	Észak-Alföld	6
Békés Megyei	6/1999. (I. 18.)	Békés	Dél-Alföld	22
Zalai Regionális - Lenti központú	7/1999. (I. 18.)	Zala	Nyugat-Dunántúl	17

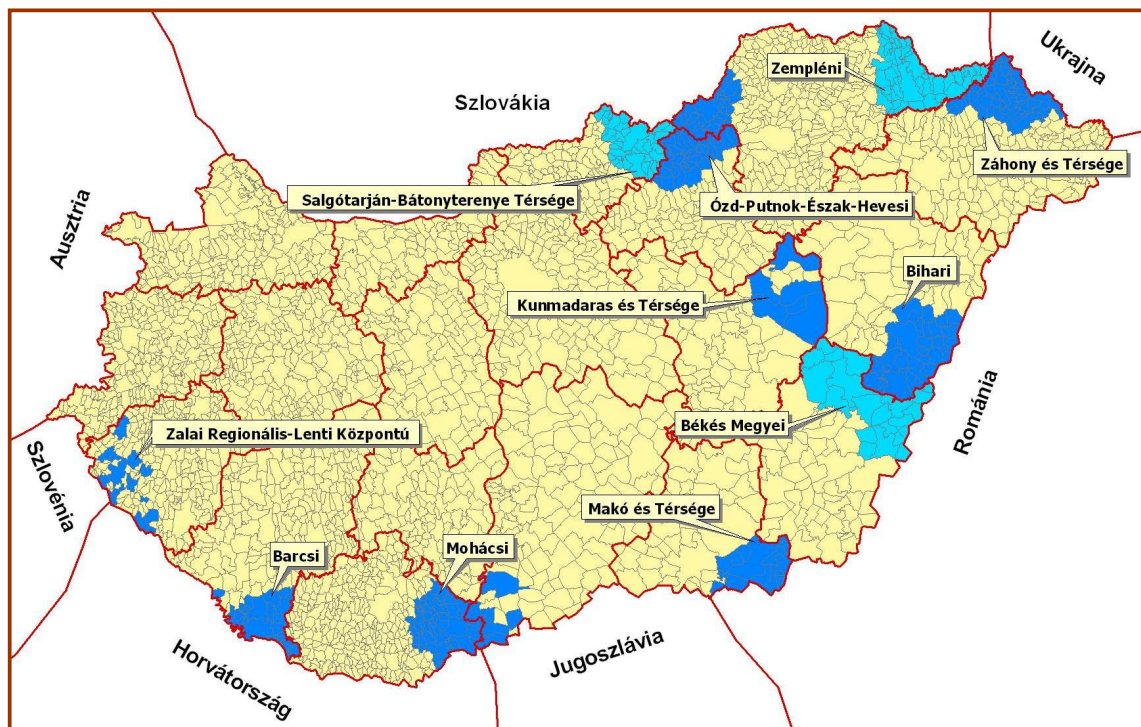
Forrás: A vállalkozási övezetek szerepe a területfejlesztésben, TERRA STUDIO KFT.

A kezdeti elképzeléseket követően a kormány 1995-ben kísérleti jelleggel létrehozta a Záhony és Térsége Vállalkozási Övezetet, amely azonban a korábbi tervekkel ellentétben jelentősen kibővült, az átrakó körzet településein kívül további települések is bekerültek az övezetbe. Ezt követően a vállalkozási övezet, mint a területfejlesztés egyik eszköze megjelent az 1996-ban megalkotott Területfejlesztési és területrendezési törvényben is. A vállalkozási övezetek létrehozása és működése kormányrendeleti szinten került szabályozásra a 189/1996. (XII.17.) számú kormányrendeletben. 1997-től számos kedvezmény, ösztönző állt rendelkezésre a vállalkozási övezetekben működő, illetve ott beruházó vállalkozások számára. Az Országos Területfejlesztési Kon koncepció már tartalmazza azon területeket, melyeken vállalkozási övezetek kijelölése javasolt a jövőben.

Ezt követően 1998-tól folyamatosan jelöltek ki vállalkozási övezeteket az ország számos pontján. Jelenleg 11 vállalkozási övezet működik az országban, melyek 370 települést fognak össze.

1. Térkép

Vállalkozási Övezetek Magyarországon

A vállalkozási övezetek létrehozásának elsődleges célja⁶ - az ország adott térségének gazdasági fejlődése érdekében - olyan vállalkozásbarát környezet kialakítása, amely összhangban áll a helyi sajátosságokkal és a kormányzati gazdaságpolitikával. Ennek megfelelően

- a befektetések ösztönzése;
- a vállalkozások piaci viszonyokkal összhangban álló megerősítése;
- a foglalkoztatási lehetőségek bővítése;

⁶ 189/1996. (XII. 17.) sz. Kormányrendelet a vállalkozási övezetek létrehozásának és működésének szabályairól, 2. §.

- az érték- és jövedelemtermelő képesség fokozása;
- az előállított termékek és szolgáltatások hazai és nemzetközi szintű versenyképességének erősítése;
- a meglévő gazdasági infrastruktúra fejlesztése és javítása;
- a természeti, gazdasági, infrastrukturális és emberi erőforrások hasznosítása, a fenntartható fejlődés feltételeinek biztosításával.

2.2. Földrajzi elhelyezkedés

A létrehozott vállalkozási övezetek társadalmi-gazdasági szempontból elmaradott területeken kerültek kialakításra, melyek közül egyedül a zalai vállalkozási övezetben ment végbe jelentősebb fejlődés. Az övezetek elsősorban az ország fejletlenebb keleti és déli régióiban találhatók, a 11-ből 8 övezet a Dunától keletre eső régiókban került kijelölésre. Ebben az országrészben minden megyében működik vállalkozási övezet, Borsod-Abaúj-Zemplén megyében kettő is. Az övezetek speciális lehatárolására utal, hogy területileg egymással összefüggő övezetek helyezkednek el egymás mellett, melyeket csak a megyehatárok választanak el. Befektetői szempontból a zempléni és a záhonyi vállalkozási övezet egy térségnek tekinthető, akárcsak az ózdi és a salgótarjáni övezetek.

Az övezetek egy kivételével (Kunmadaras) az országhatár mellett, nemzetközi közúti és/vagy vasúti határátkelőhely mentén helyezkednek el, olyan térségekben, melyek a jövőben a nemzetközi kereskedelemben fontos szerepet tölthetnek be. Több övezet helyezkedik el rendkívül kedvező közlekedés-földrajzi helyen, valamelyik páneurópai közlekedési folyosó mentén. Ezen övezetek az európai kereskedelem magyarországi bázisai, elemei lehetnek. Az V. közlekedési korridor (Barcelona-Milánó-Velence-Trieszt-Ljubljana-Budapest-Lvov-Kijev-Moszkva) mentén - amely az EU legjelentősebb déli közlekedési folyosója - helyezkedik el a zalai és a záhonyi vállalkozási övezet. Ennek a közlekedési folyosónak az elágazásán (V/c) található a mohácsi övezet, míg a makói övezet a IV. számú közúti korridor mentén helyezkedik el.

Az Országos Területfejlesztési Konceptióban meghatározásra kerülnek azon térségek, ahol logisztikai központok létesíthetők. Ez több vállalkozási övezetet is érint, melyek jelentősége a központok megépítésével tovább nőhet. Ilyen övezet az Ózd-Putnok-Észak-Hevesi, amely a VIII. számú észak-keleti körzetbe tartozik, a záhonyi övezet, amely a IX. észak-tiszántúli, a kunmadarasi övezet, amely a VI. közép-alföldi, a makói övezet, amely a VII. dél-alföldi, a mohácsi övezet, amely a IV. dél-dunántúli, valamint a zalai övezet, amely a X. délnyugat-dunántúli logisztikai körzetbe tartozik.

Összességében elmondható, hogy az övezetek jelenleg az országhatár melletti, periférikus térségekben találhatók, azonban kedvező földrajzi elhelyezkedésükből kifolyólag - többségük részét képezi valamelyik európai közlekedési folyosónak – a jövőben jelentős szerepet tölthetnek be a hazai és európai gazdaságban.

2.3. Az övezetek működése

A vállalkozási övezetek működése szempontjából kulcsfontosságú a megfelelő legitimációval és kapacitásokkal rendelkező működtető szervezet megléte, valamint a finanszírozási források rendelkezésre állása. A jogszabályi háttér ugyanis önmagában nem teremtette meg az övezetek működtetésének feltételeit, kizárólag a létrehozás, a stratégiai irányvonalak és a különböző kedvezmények igénybevételeiről rendelkezik, a működés és a finanszírozás kérdéseivel nem foglalkozik.

Ebből kifolyólag vannak olyan övezetek, melyekben egyáltalán nincs menedzselő szervezet, azaz nincs olyan szervezet, amelynek közvetlen érdeke a vállalkozási övezet fejlesztése. Ezen övezetekben a vállalkozási övezet ügyeinek intézésével általában valamelyik érintett önkormányzat munkatársa foglalkozik munkaidejének egy részében.

A működő menedzsment szervezetek jogi formájukat tekintve változatos képet mutatnak, van olyan övezet, ahol kht, kft formában működik a szervezet, megint máshol az önkormányzati társulások látják el az övezet menedzsment feladatait. Ez alapvetően nem támaszt akadályt a sikeres működés elé, a legfőbb problémát az jelenti, hogy ezen szervezetek nem rendelkeznek elegendő finanszírozási forrással, melyből kifolyólag nemhogy az övezet fejlesztésével kapcsolatos tennivalók, de még a mindennapi működés költségei is nehezen finanszírozhatók.

A rendelkezésre álló finanszírozási források elégtelen szintjét az a mechanizmus okozza, hogy a vállalkozási övezeteket létrehozó önkormányzatok (melyek fejletlen, elmaradott térségekben helyezkednek el, és saját fejlesztéseikre is alig van elegendő pénzük) nem képesek finanszírozni az övezetet, kormányzati forrásokból pedig korlátozott mértékben lehet erre a célra finanszírozási forrást igényelni.⁷ A Záhony és Térsége Vállalkozási Övezet ebből a szempontból sajátos helyet foglal el, ugyanis az övezet menedzselésével foglalkozó Kft állami tulajdonban van, finanszírozásáról a tulajdonos állam gondoskodik.

Az övezetek összefogása, egységes országos övezeti program működtetésének igénye kíséri végig a vállalkozási övezetek eddigi működését. Ennek érdekében létrehozásra került a **Vállalkozási Övezetek Országos Egyesülete**, amely megteremti az egyes övezetek közti együttműködés formális kereteit. Mindezek ellenére csak részben valósult meg az övezetek közös fellépése, együttműködése.

2.4. Gazdaságfejlesztési eszközök, ösztönzők az övezetekben

A vállalkozási övezetek létrehozásának fő célja az volt, hogy elősegítsék az övezetekben működő vállalkozások versenyképességének javítását, valamint új vállalkozások övezetbe települését. Ennek megvalósítására különböző eszközök álltak rendelkezésre.

Az övezetek sikeres működése szempontjából meghatározó az igénybe vehető kedvezmények, ösztönzők köre, ugyanis – többek között – az igénybe vehető **pénzügyi kedvezmények** motiválják a vállalkozásokat arra, hogy az övezetbe telepedjenek. A vállalkozási övezetekben működő illetve ott beruházó vállalkozások adókedvezményeket vehettek igénybe (társasági adókedvezmény, helyi adókedvezmény), valamint kedvező (gyorsított) amortizációs elszámolást alkalmazhattak beruházásaikra. Az igénybe vehető kedvezmények nem tudták betölteni azon szerepüket, hogy az övezetek területén befektetéseket indukáljanak, mivel szinte valamennyi kedvezményt igénybe lehetett venni az ország egész területén (az egyedüli kivételt a gyorsított amortizáció jelentette). Az Európai Unió csatlakozással ráadásul csökkent az alkalmazható adókedvezmények köre, mivel az egyes állami ösztönzőknek eleget kell tenniük az EU versenyszabályainak, valamint az állami támogatások nyújtására vonatkozó szigorú szabályoknak.

A különböző kedvezmények mellett több övezetben éltek a gazdaságfejlesztés hagyományos eszközeivel, fontosnak tartották korszerű, kiépített üzleti tevékenység végzésére alkalmas **infrastruktúra** kiépítését a potenciális betelepülő vállalkozások számára. Ennek egyik általánosan elterjedt eszköze az **ipari parkok** kialakítása, a hazai vállalkozási övezetek mindegyikében működik ipari park (van, amelyikben több is). Az ipari parkok kiépítettsége változó, sok esetben csak a legalapvetőbb beruházások valósultak meg, melyből kifolyólag nem voltak képesek elérni a kívánt eredményeket.

Néhány övezet további gazdaságfejlesztési eszközöket is alkalmazott, két övezetben került kialakításra **logisztikai szolgáltató központ** (a mohácsi és a záhonyi övezet), míg néhány esetben **ipari vámszabad területek** is kialakításra kerültek, melyek vámkedvezményben részesítik az ott működő vállalkozásokat.

⁷ Kedvező tendencia, hogy 2003-ban létrehozásra került a Vállalkozási övezetek célleíróirányzata, melyből finanszírozható a menedzsment szervezet működése is.

2.5. Tapasztalatok, eredmények⁸

A vállalkozási övezetek eddig nem voltak képesek betölteni elvárt szerepüket, a kívánt gazdaság és vállalkozásfejlesztési, felzárkóztatási hatást nem érték el. Ez több okra is visszavezethető, melyek közül az alábbiak a legfontosabbak, legmeghatározóbbak.

- A 11 működő övezet az ország jelentős részét lefedi, melyből kifolyólag nem valósul meg teljes mértékben a koncentráció elve. Ráadásul vannak egymással határos övezetek is, melyeket közigazgatási határok vágnak el egymástól.
- Az övezetek területén igénybe vehető kedvezmények mértéke nem megfelelő, nem motiválja kellő mértékben a vállalkozásokat arra, hogy a jelenleg kedvezőtlen telepítő tényezőkkel rendelkező vállalkozási övezetekben valósítsák meg beruházásaikat, a vállalkozási övezet cím nem jelent versenyelőnyt más térségekkel szemben. További kedvezmények, pénzügyi ösztönzők biztosítására lenne szükség.
- Az övezetek működtetése sok esetben nehézkes, a menedzselő szervezetek, és azok tulajdonosai nem rendelkeznek elegendő forrással az övezet sikeres működtetéséhez, aktív befektetés-ösztönzési, marketing tevékenység folytatásához. Ebből kifolyólag marketing és PR tevékenység csak akciószerűen folyik, nincs kialakult mechanizmusa. Bár létrejött a vállalkozási övezetek országos együttműködésének fóruma (VÖSZ), országos vállalkozási övezeti program nem került kidolgozásra és lebonyolításra.

⁸ Forrás: Kézikönyv vállalkozási övezetek számára, 1999,
A vállalkozási övezetek szerepe a területfejlesztésben, TERRA STUDIO KFT.

V. STRATÉGIAI HELYZETFELTÁRÁS

1. Területi lehatárolás

A **Barcsi Vállalkozási Övezet** a Dél-Dunántúli Régióban, Somogy megyében helyezkedik el, kijelölése az 54/1998. (III.27.) Kormányrendeletben történt meg. Az övezet 24 települése a Barcsi statisztikai kistérségben található, azonban a kistérség és a vállalkozási övezet területe jelenleg nem esik egybe, mivel nem tagja az övezetnek a kistérség két települése, Heresznye és Vízvár. Egy újabb Kormányrendelet módosítás azonban már e két települést is a Barcsi Vállalkozási Övezet részének tekinti, így az övezet fejlesztési programja szintén kiterjed erre a két településre.

Mindezek alapján a Barcsi Vállalkozási Övezetet az alábbi 26 település alkotja, melyek között egy város található, a térségközpont Barcs:

Barcs, Babócsa, Bélavár, Bolhó, Csokonyavisonta, Darány, Drávagárdony, Drávatamási, Heresznye, Homokszentgyörgy, Istvándi, Kálmánca, Kastélyosdombó, Komlósd, Lad, Lakócsa, Patosfa, Péterhida, Potony, Rinyaújlak, Rinyaújnép, Somogyaracs, Szentborbás, Szulok, Tótújfalu és Vízvár.

Az övezet lakosainak száma 25.788 fő, ami a megye lakosságának 7,73%-át teszi ki. Az övezet területe Somogy megye területének 11,5%-át teszi ki, azaz a térség a ritkábban lakott területek közé tartozik. A térszerkezetre az erős Barcs-központúság jellemző, Barcs - egyedüli városként – koncentrálódik a lakosság közel fele, és ez a gazdasági élet többi területén hatványozottabban jelentkezik. A további 25 település közül mindössze négy lakossága haladja meg az 1000 főt (Babócsa, Csokonyavisonta, Homokszentgyörgy, Darány), jellemzően aprófalvas szerkezetű.

A vállalkozási övezet Somogy megye déli részén helyezkedik el, távol a turizmus által érintett balatoni területektől. A térség gazdasága-társadalma számára meghatározó a határmenti elhelyezkedés – az övezet a horvát-magyar határon helyezkedik el -, valamint az a tény, hogy Barcs a 6-os számú főút magyarországi végpontja, itt működik a barcsi nemzetközi határátkelő. Ez egyben előny és hátrányt is jelent, hiszen a térség közvetlenül bekapcsolódik az ország fő közlekedési hálózatába, ugyanakkor egy félperiférikus helyzetben lévő, az ország dinamikusan fejlődő központi területeitől távol eső területről beszélhetünk.

A térség a Somogyi-dombság déli részén, a Dráva-folyó mellett található, hagyományosan mezőgazdasági terület. A viszonylag alacsony környezeti terhelés és a határmenti elhelyezkedésből fakadó relatív elszigeteltség kedvezett a természeti értékek védelmének, megőrzésének. Az övezetben található a Duna-Dráva Nemzeti Park egy része, továbbá több helyi jelentőségű természetvédelmi terület.

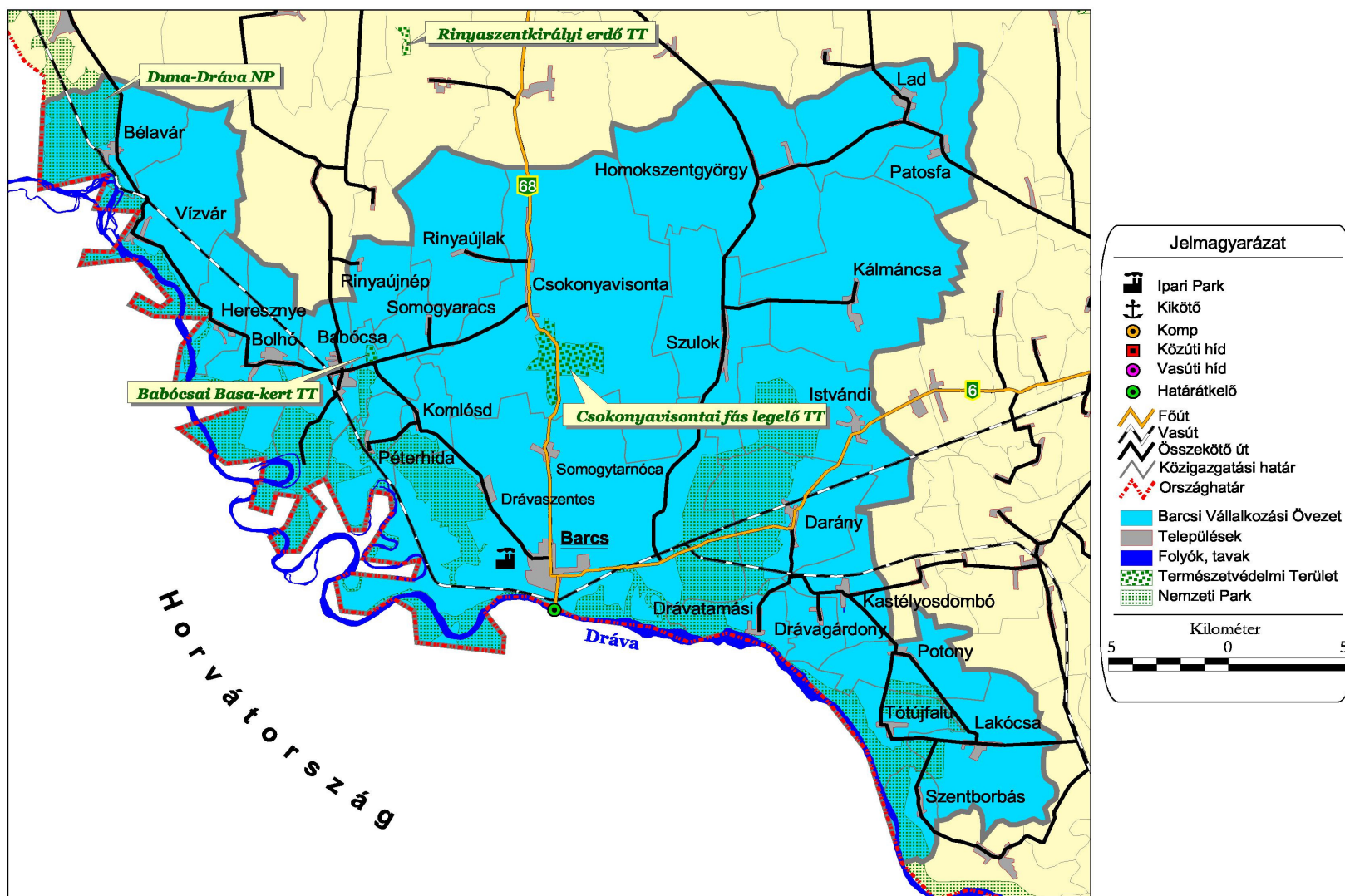
TERÜLETI LEHATÁROLÁS:

Összefoglaló következtetések:

- A Barcsi Vállalkozási Övezet 26 települése Somogy megyében, Horvátország határán található.
- A térség jellemzően aprófalvas szerkezetű, egy város található: Barcs.

2. Térkép

A Barcsi Vállalkozási Övezet

2. Munkaerőpiac, humán-erőforrások

2.1. Demográfia

A Vállalkozási Övezet területe 696 km², lakosainak száma 25.788 fő. A övezet átlagos népsűrűsége 37 fő/km², amely jócskán elmarad mind a megye (55), mind a dél-dunántúli régió (69) értékeitől. Az 1997 augusztus 1-től meghatározott Vállalkozási Övezetet 26 település alkotja; a népesség 46,28 %-a él a 11.928 fő lakosú Barcson (amely Somogy 4. legnagyobb települése).

A Barcsi Vállalkozási Övezet demográfiai szempontból kedvezőtlen képet mutat. A térség népességének alakulását a természetes fogyás, és a kis mértékű, de növekedő elvándorlás jellemzi. 2000 és 2007 között a lakosságszám 3 százalékponttal csökkent.

2. Táblázat

A Vállalkozási Övezet területe és népessége, 2007

Megnevezés	Terület, km ²	Állandó népesség	1000 lakosra jutó természetes szaporodás (+) fogyás (-)	1000 lakosra jutó belföldi vándorlási különbözet
Babócsa	31,0	1 759	-5,12	-3,98
Barcs	122,9	11 928	-2,10	-6,87
Bélavár	22,8	432	-20,83	-9,26
Bolhó	25,1	825	-7,27	3,64
Csokonyavisonta	81,3	1 598	-11,89	-16,27
Darány	28,1	1 028	2,92	-0,97
Drávacécs	6,3	159	-18,87	25,16
Drávamási	8,5	397	0,00	-15,11
Heresznye	9,9	308	-19,48	-25,97
Homokszentgyörgy	49,6	1 230	3,25	-4,88
Istvándi	30,3	682	23,46	-43,99
Kálmánca	48,9	682	-38,12	21,99
Kastélyosdombó	13,1	295	-20,34	20,34
Komlósd	7,5	193	0,00	-10,36
Lad	22,4	669	-19,43	1,49
Lakócsa	25,3	627	-6,38	9,57
Patosfa	15,1	274	0,00	-54,74
Péterhida	11,6	168	-23,81	-11,90
Potony	15,9	248	-24,19	-64,52
Rinyaújfal	24,3	292	3,42	0,00
Rinyaújnép	8,3	59	-33,90	67,80
Somogyaracs	7,7	227	17,62	-26,43
Szentborbás	7,5	143	-13,99	13,99
Szulok	27,9	677	-10,34	-41,36
Tótújfalu	13,3	246	-4,07	12,20
Vízvár	32,2	642	-14,02	-7,79
Barcsi Vállalkozási Övezet összesen	6035,86	333434	-5,42	-4,87
Somogy megye összesen	696,47	25788	-5,00	-7,76

Forrás: KSH, T-Star,

Vállalkozási Övezetben a népesség fogyása megegyezik az országos átlaggal (-3,6 %) de rosszabb a Somogy megyei átlagnál (-4,9 %). Az élve-születések aránya (8,9 %) és a halálozási mutatók alapján (14,0 %) is kismértékben jobb a megyei 8,7 % illetve a 14,3 % átlagnál. Mindezek eredményeként a vállalkozási övezet lakossága kismértékben, de folyamatosan csökken. 2007-ben a térség településein az élve születettek száma 2007-ben 225 fő, a halálozások száma 354 fő, azaz a mutató negatív, ugyanúgy magas a térség településeiről elköltözők száma (2007-ban 800 fő!).

A lakosság természetes fogyásának folyamatát felgyorsítja a térségre jellemző elvándorlás. A belföldi vándorlási különbözet Somogy megyében 2007-ben -5 % volt, míg 2000-2007 időszak átlagában, csak -1,2 %.. Az övezet esetében ennek az időszaknak az átlagában negatív egyenleget figyelhetünk meg (ez átlagosan 149 fő/év csökkenést jelentett). A népesség elvándorlásából adódó csökkenés 2007-ben aggasztóan megnőtt. (-200 fő elvándorlási egyenleget regisztrálhatunk) A belföldi vándorlási különbözet 2007-ben 7,9 ezrelék volt, míg a 2000-2007-es évek átlaga -5,4 %.

Településenként vizsgálva a kép ennél lényegesen bonyolultabb. Tizenhat településen csökkenést, 9 településen növekedést és egy településen változatlan helyzetet láthatunk. Jelentős az elvándorlás Barcs, Istvándi, Szulok, Csokonyvisonta, Potony és Patosfa településekről, míg Lakócsa, Kálmáncsa és Kastélyosdombó települések esetében új lakónépesség beáramlásáról beszélhetünk. A térségben a foglalkoztatás szempontjából meghatározó Barcs esetében mért -82 fős fogyás különösen negatív. Ez egyértelművé teszi, hogy a többi településen mért átlagos negatív vándorlási különbözet nem a térségközpontba történő beköltözéseknek a következménye. Azaz bár a lakosságszám természetes úton történő fogyása megegyezik a megyei átlaggal, a migrációs fogyás magasabb. Az elvándorlás oka elsősorban a munkalehetőségek hiánya, melyet a központi településen keletkező lehetőségek sem tudnak kompenzálni.

A demográfiai folyamatokra a lakosságszám csökkenése mellett a népesség átlagéletkorának emelkedése, a romló egészségi állapot jellemző. Az övezet lakosságának korösszetételét tekintve a Somogy megyei viszonyoknál kedvezőbb kép rajzolódik ki: a 60 évnél idősebb népesség aránya 19,9 % - Somogy megyében a második legalacsonyabb -, de az idős korúak számaránya folyamatosan emelkedik. A népesség öregedése demográfiai veszélyforrás. A lakosság korösszetétele kedvezőbb a megyei átlagnál, a térség lakossága fiatalabb, mint a megye.

3. Táblázat

Somogy megye népességének korcsoport szerinti megoszlása, 2007.

Kistérség	Népesség	A népesség főbb korcsoportok szerinti megoszlása %			
		14 éves és fiatalabb	15-39 éves	40-59 éves	60 éves és idősebb
Barcsi	25788	16,4	3,8	59,9	19,9
Csurgói	1759	16,0	4,1	58,8	21,1
Fonyódi	11928	12,1	3,5	58,9	25,5
Kaposvári	432	14,5	3,6	60,0	21,9
Kadarkúti	825	17,8	4,5	59,9	17,8
Lengyeltóti	1598	16,4	3,8	59,0	20,8
Marcali	1028	15,2	3,6	59,1	22,0
Nagyatádi	159	15,7	4,1	60,0	20,2
Siófoki	397	13,8	3,2	60,4	22,6
Tabi	308	13,9	3,9	58,9	23,3
Balatonföldvári	1230	11,3	3,2	58,8	26,7
Megye összesen	333.434	14,7	3,7	59,7	21,9

Forrás: KSH, T-Star

Az 1990. évi cenzenek képest Somogy megyében a nemzetiségek létszáma és a népességen belüli aránya egyaránt növekedett. 1990-ben 9618 fő, a népesség 3%-a tartozott valamely hazai nemzetiséghez. A 2001. évi népszámláláskor megyénkben valamely kisebbséghez tartozónak a válaszadók közel 4 %-a, 11.601 fő vallotta magát. Közülük 30 % községekben, 70 % pedig városokban élt. Somogy megyében a 2001. évi adatok szerint három nemzetiség nagysága számottevő. Legnagyobb közülük a cigány etnikum, azt követi a német, majd a horvát kisebbség. Mindhárom nemzetiségre jellemző, hogy az 1990. évi népszámlálási adatokhoz képest jelentősen nőtt a számuk. Legnagyobb mértékben a német nemzetiségüket vállalók száma emelkedett, több mint kétszeresére, a horvátoké 37%-kal, a cigányoké, pedig 11%-kal gyarapodott. Ez utóbbi etnikum a megyében a regisztrált

kisebbségek körében 81%-os arányt képviselt. A többi, kisebb létszámú etnikumot illetően (bolgár, görög, lengyel, örmény, román, ruszin, szerb, szlovák, szlovén, és ukrán) esetben növekedés következett be, azonban a nemzetiségi összetétel alakulásában ezek nem bírtak meghatározó jelentőséggel, alacsony létszámuk miatt.

A 2001. évi népszámláláskor Somogyban a legtöbb roma két városban, Kaposváron, (1084 fő) és Siófokon (417 fő) vállalta nemzetiségét. Mégis a cigány etnikumhoz tartozó lakosság 73%-a községekben élt. Jellemző, hogy a népességhez mért hányaduk is magasabb (4%) mint a városokban (2%). A cigány lakosság aránya a népességből Istvándiban (47%) a legmagasabb. A barcsi Vállalkozási Övezetben említést érdemel még Heresznye, Somogyaracs, ahol a romák népességen belüli aránya meghaladta a 20 %-ot.

A 2001. évi census eszmei időpontjában német nemzetiségűek alkották a hazai kisebbséghez tartozók második legjelentősebb csoportját. Megyénkben számuk 965 fő volt. E kisebbségre jellemző, hogy erősen kötődik a kulturális értékekhez és a nyelvet jóval többen beszélik családi, baráti közösségekben, mint amennyien anyanyelvüknek tekintik. A németek népességen belüli aránya legmagasabb (13%) Szulokon.

Az országostól eltérően Somogyban a horvát a harmadik legnagyobb nemzetiség. A megyében elsősorban a déli, határ menti településeken jelentős a horvát népesség aránya, Tótútfalun 40, Szentborbáson 39, Potonyban 36, míg Lakócsán 18 %. Szám szerinti előfordulásuk mégis Barcs városában volt a legmagasabb, 132 fő.

2.2. Foglalkoztatottság

A foglalkoztatottak száma Magyarországon 2007-ben 3 millió 926 ezer fő volt. A KSH 2007-es Területi statisztikai évkönyve alapján 2000-2007 között a foglalkoztatottak száma 2 százalékpontos növekedést mutat.. Ezzel párhuzamosan a munkanélküliek számánál nagyobb mértékű, 15,5 százalékpontos növekedést volt. 2007-ben 311,9 ezer fő munkanélkülit tartottak nyilván. A munkanélküliségi ráta 2000-ben 6,4% volt, ami 2006-ra 7,5%-ra emelkedett. 2007-ben egy tized százalékponttal lecsökkent. Ez az érték alacsonyabb az EU15-k (7,8%) és EU27-k (8,2%) átlagánál.

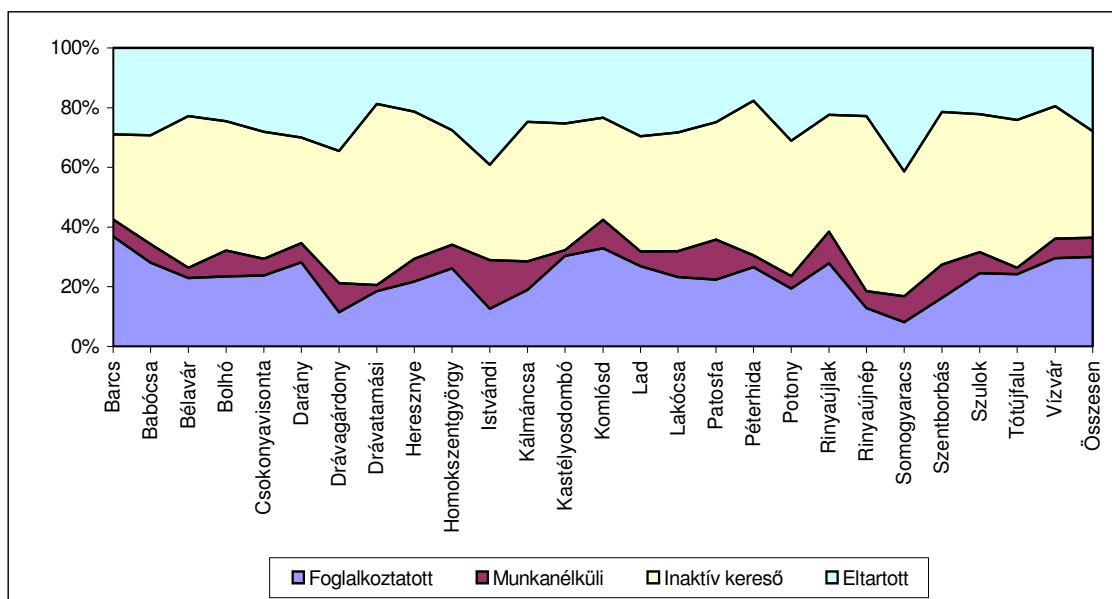
Somogy megyében az ezred forduló óta 11 ezer főről 14,5 ezer főre nőtt a munkanélküliek száma, ami jelentősen meghaladja az országosan jelentkező növekedési arányt. A munkanélküliségi ráta 8,4%-ról 11,7%-ra nőtt 2000 és 2007 között, vagyis magasan az Unió átlagok felett van.

A nyilvántartott álláskereső aránya a munkavállalási kórú népességből a megye összes kistérségben magasabb az országos átlagnál (6,7%). A legkedvezőbb helyzetben a siófoki kistérség van, ahol 7,1% ez az érték. A Balatonföldvári (7,7%), a Kaposvári (8,7%) és a Fonyódi (8,9%) kistérségeknél van még 10% alatt ez a mutató. Somogy megyében a Barcsi kistérség van a legrosszabb helyzetben. Itt a munkavállalási kórú népesség 17,1%-t tartják nyilván álláskeresőnek.

A népesség gazdasági aktivitását vizsgálva megállapíthatjuk, hogy Somogy megyében az országos átlagnál közel 7%-al alacsonyabb a foglalkoztatottak aránya: az országos 50,9%-al szemben mindössze a 15-74 éves lakosság 43,8%-a aktív gazdaságilag. Ez automatikusan azt eredményezi, hogy a megyében kevesebb kereső személy tart el több inaktívát.

1. Ábra

A népesség gazdasági aktivitása (az összes népesség százalékában), 2002

Forrás: KSH Népszámlálás 2001, (Területi adatok Somogy megye) alapján saját szerkesztés

A vállalkozási övezet településeit tekintve a megyei helyezetnél sokkal súlyosabb képet kapunk: a foglalkoztatottak aránya kivétel nélkül minden településen jóval a megyei átlag alatti, átlagosan 29,9%. A népszámlálási adatok alapján minden településen magasabb a munkanélküli népesség és az inaktív keresők (nyugdíjban, gyermekgondozási ellátásban részesülők) aránya a megyei átlagnál, és több településen az eltartottak aránya is magasabb a megyeinél.

A 2007-ben a Barcsi Vállalkozási Övezet lakónépessége 25.788 fő volt, amelyből Barcs város 11.928 fővel volt jelen, ez a térség 46 %-át teszi ki. A lakónépességből a munkavállalási korúak száma 2009-ben 16.986 fő volt, melynek 48,3%-a (8201 fő) Barcsi lakos.

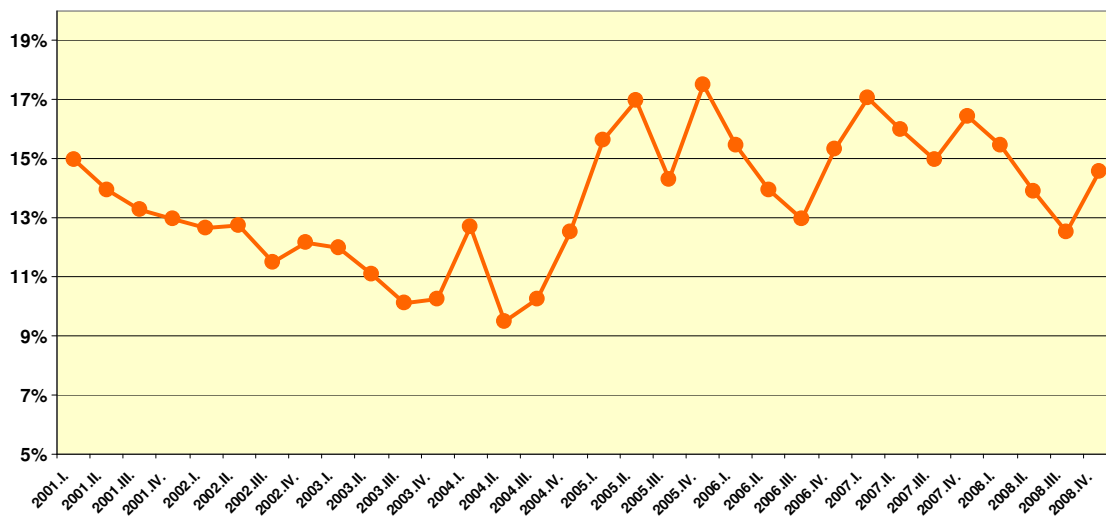
A korábban jellemző teljes foglalkoztatás az 1989. évben rendült meg, amikor is a munkahelykeresők száma meghaladta a rendelkezésre álló munkahelyek számát. Az 1990-es évtől ez a helyzet évről-évre súlyosbodott. A területre jellemző volt, hogy az itt működő ipari üzemek fővárosi és más nagyvárosi gyárak telepei voltak, és a gazdasági nehézségek miatt első ütemben ezek a telephelyek kerültek bezárásra. 1992-es évben a térség két jelentős létszámot foglalkoztató termelőszövetkezete is felbomlott, a fennmaradó öt is jelentős létszámától megvált.

A következő évek során a gazdaság leépülése, és egyben a munkanélküliség növekedése folytatódott, 1990-1995-ig több mint 2.000 munkahely szűnt meg az övezetben. A lassan beinduló privatizáció sem hozott a munkaerőpiacon igazi változást - a jellemzően német tulajdonba kerülő üzemekben létszámleépítések történtek - a várva várt felvételek helyett.

A fenti folyamatok 1993. évig 50-50 %-ban érintették Barcs várost és térségét, ezután Barcs kedvezőbb helyzetbe került, ami azt jelenti, hogy a városban csökkent, de a többi településen nőtt a munkanélküliség. Ennek oka, lényegesen csökkent az ingázás, az 1990-es évek elején jellemző volt Barcs üzemébe való bejárás a körzetből, 1.000 fő felett jártak Barcsra dolgozni, ez a létszám ma 200-250 főre csökkent.

2. Ábra

Munkanélküliségi ráta alakulása 2001-2008. között

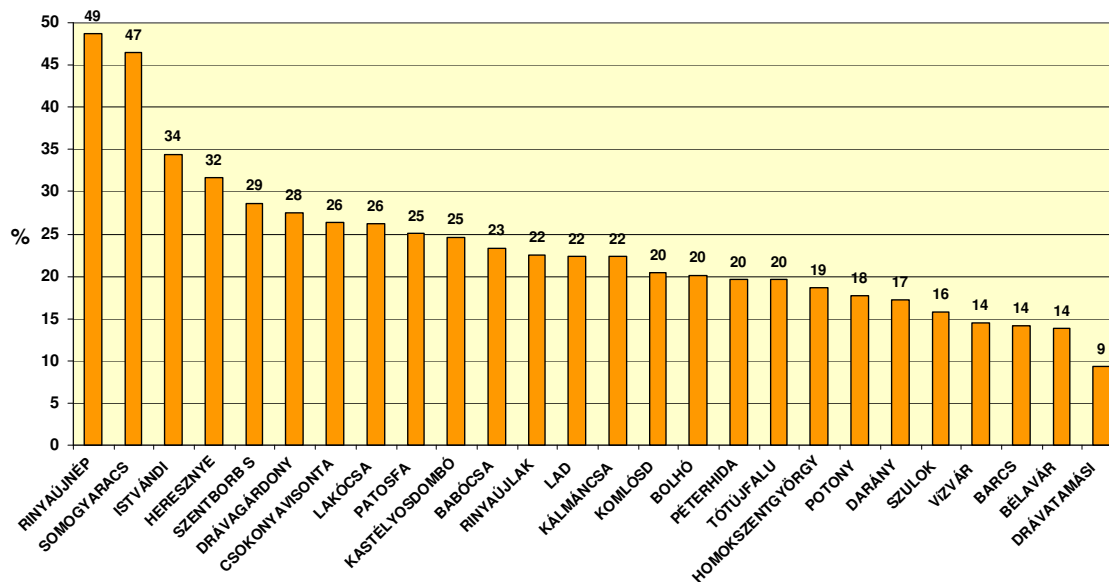
Forrás: ÁFSZ 2009.

A felsorolt gazdasági nehézségeket tetőzte a délszláv háború, mivel a térség Horvátországgal határos. Az ott zajló harcok közvetlenül is érintették a térséget. (Barcsra bomba hullott). A horvátországi harcok után a szerbiai háború hírei tartották vissza, és tartják még ma is a befektető vállalkozókat e területtől. A nagy reményeket élesztő horvátországi újjáépítésben sem sikerült (még a határszélen sem) magyar vállalkozóknak meghatározó létszámban részt venni. A területen talpon maradó üzemek, a működő kb. 1.300 vállalkozás – melyekből sok az 1-2 főt foglalkoztató családi vállalkozás – nem tudták a szabaddá váló munkaerőt felvenni. A horvát bevásárló turizmus 2000-ig enyhítette a munkanélküliség problémáját.

Barcs város és térségébe tartozó 26 településen a munkanélküliség alakulásának tendenciáit a 2. ábrán figyelhetjük meg. A grafikonon látható enyhén csökkenő trend sajnos 2004 első felében megfordult, az övezet településein átlagosan 250 fővel megnőtt nyilvántartott munkanélküliek létszáma. Ezt követően 2008 3. negyedévéig leszámítva mindig 13% felett volt a munkanélküliségi ráta. 2009 első negyed év munkanélküliségi rátát vizsgálva Rinyaújnép és Somogyaracs települések helyzete a legrosszabb. Istvándiban és Heresznyén is 30% meghaladó volt a munkanélküliségi ráta az év elején. A Dráva menti települések közül Barcs, Vízvár, Bélavár és Drávatamási településeknek volt csak 15% alatt ez az érték.

3. Ábra

A Barcsi Kistérség nyilvántartott munkanélküliek aránya a munkavállalási korú népességben

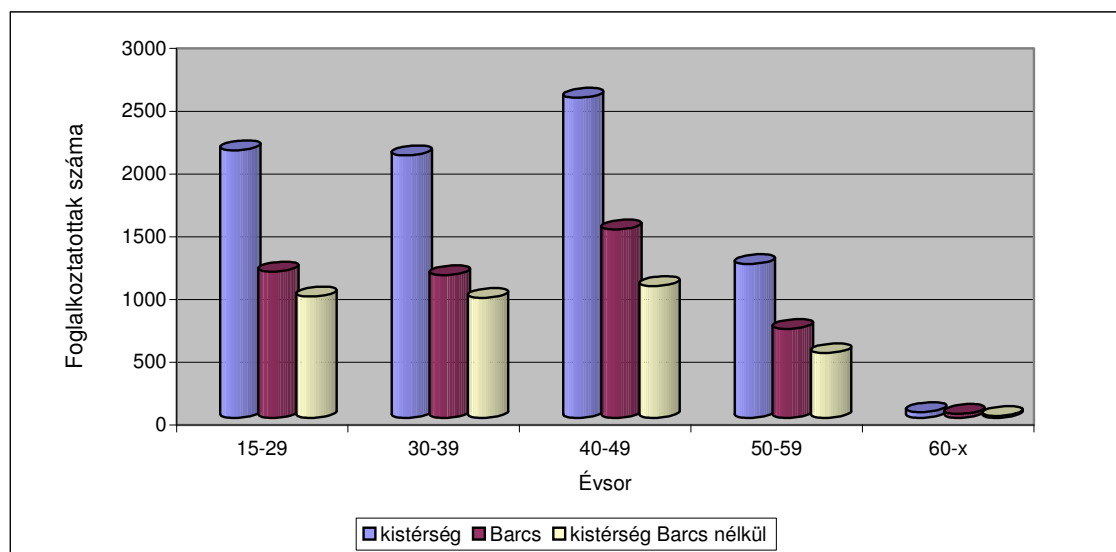

Forrás: SMMK Barcsi Kirendeltsége 2009.

Megfigyelhető, hogy Barcs város adatai követi a térségi mozgásokat, ami azt jelenti, hogy sok tekintetben általánosíthatunk, ha arról beszélünk, hogy Barcs város, vagy Barcs város és térsége.

3. Ábra

Foglalkoztatottak kor szerinti megoszlása

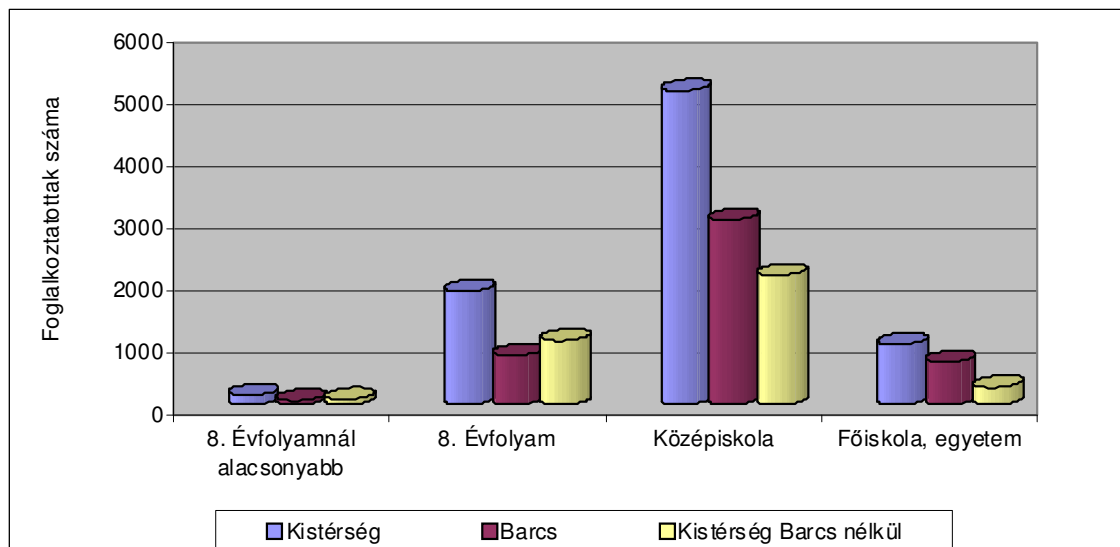
Forrás: SMMK Barcsi Kirendeltsége 2003

Ahhoz, hogy a munkanélküliségi adatokat jobban megértsük, alaposabban meg kell vizsgálnunk a foglalkoztatási helyzetet, mind Barcson, mind az övezetben egyaránt a népszámlálás adatai alapján. A 3. ábra a foglalkoztatottak kor szerinti megoszlását mutatja meg az övezetben és Barcson. Általánosságban elmondható, hogy az egyes foglalkoztatott

korcsoportok aránya a térség és Barcs között megegyezik. A foglalkoztatottak száma Barcs tekintetében kedvezőbb, mint a 25 kistélepülésen, hiszen ott minden kor-kategóriában kevesebb a foglalkoztatott. A vállalkozási övezetben a népszámlálás adatai alapján 8.037 fő, Barcs városban 4.539 fő volt foglalkoztatott. A következő ábra a térségi és a Barcsi foglalkoztatási helyzetet mutatja be a dolgozók iskolai végzettsége szempontjából.

4. Ábra

Foglalkoztatottak iskolai végzettsége

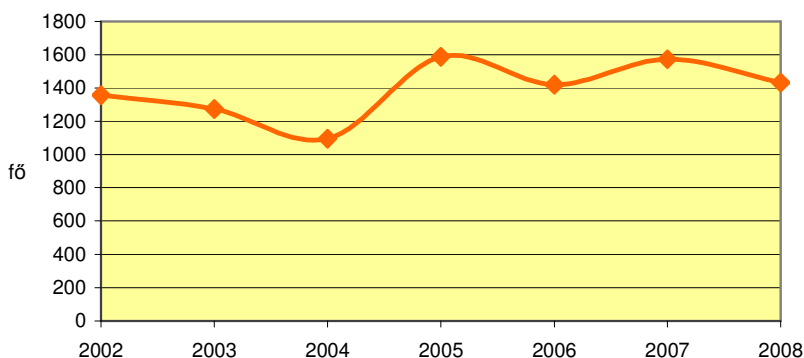

Forrás: SMMK Barcsi Kirendeltsége 2003

Az ábrából egyértelműen látszik, hogy Barcson foglalkoztatják a magasabb végzettséggel rendelkezők többségét, a középiskolát végzettek közel 60%-a, míg a felsőfokú végzettségűeknek több mint 70%-a dolgozik Barcson. Továbbá megfigyelhető az alacsonyabb végzettséggel rendelkezők relatíve kis aránya, az összes foglalkoztatottnak mindössze egynegyede rendelkezik 8 évfolyammal, vagy annál alacsonyabb iskolai végzettséggel. Ez azért is figyelemre érdemes, mivel az övezetben munka nélkül lévők között pont ez a réteg a meghatározó, így elhelyezkedésükre – megfelelő iskolai végzettség hiányában – kis esély van.

5. Ábra

Regisztrált munkanélküliek számának alakulása

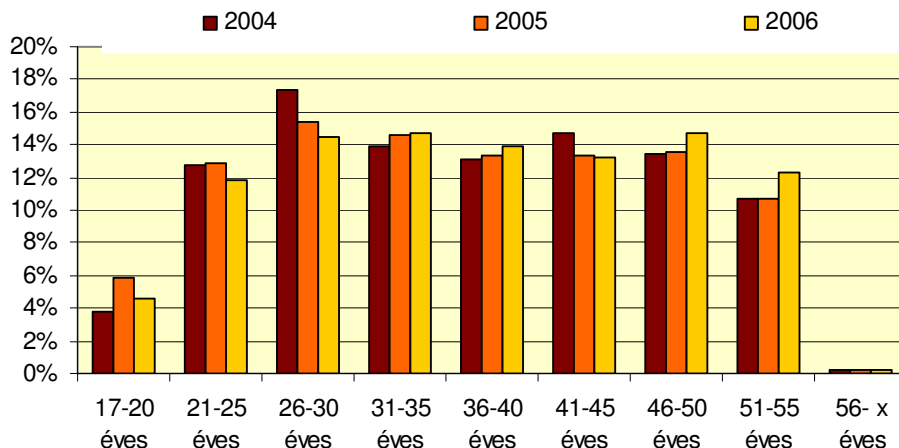
Forrás: AFSZ

A munkanélküliségi adatokat vizsgálva megállapítható, hogy a rendszerváltást követő 3 évben rohamosan nőtt az Övezetben a munkanélküliek száma, hiszen az 1990. január 1-hez

képest 1993-ra 17,19 szerez volt a növekedés. Barcson a kép még rosszabb, hiszen ugyan ezen időszak alatt 36,81-szeres növekedést regisztrálhattak. Ezt követően a szám stagnált, majd némileg csökkent. Sajnos 2004-ban újabb lendületet kapott a munkanélküliség növekedése, amihez a nagy múltú barcsi parkettagyár bezárása is hozzájárult, amely több mint 100, zömében alacsony végzettségű dolgozó utcára kerülését eredményezte. Megállapítható, hogy a Vállalkozási Övezet 1997-es kijelölése a helyzeten érdemben nem javított, legfeljebb a 2003-ig tartó 5-6%-os csökkenésben volt kis szerepe. Az elmúlt négy évben a munkanélküliek száma folyamatosan 1400 fő felett maradt.

6. Ábra

Nyilvántartott munkanélküliek korcsoportos bontásban, a Barcsi kistérségben (%)

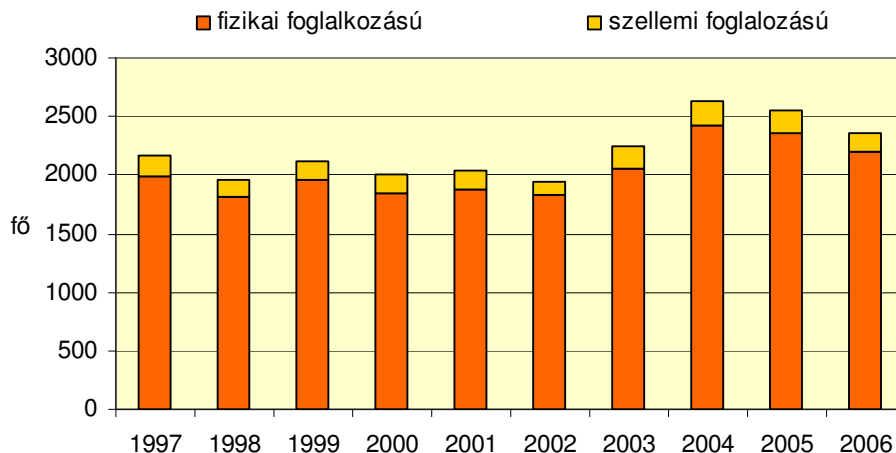

Forrás: KSH, T-Star

A nyilvántartott munkanélküliek korcsoportos megoszlása tekintetében említésre méltóan szomorú tény, hogy a 25 év alattiak aránya 2006-ban 16,2% volt. Ők döntően pályakezdő munkanélküliek, akik munkát nem találva kezdik meg felnőtt életüket. Az 51 év feletti korosztály aránya a 2004-es 10,7%-ról 12,25%-ra nőtt. Elhelyezkedési esélyeik egyre rosszabbak, állami segítség nélkül szinte a 0-val egyenlők.

7. Ábra

Regisztrált munkanélküliek állománycsoportos bontásban (%)

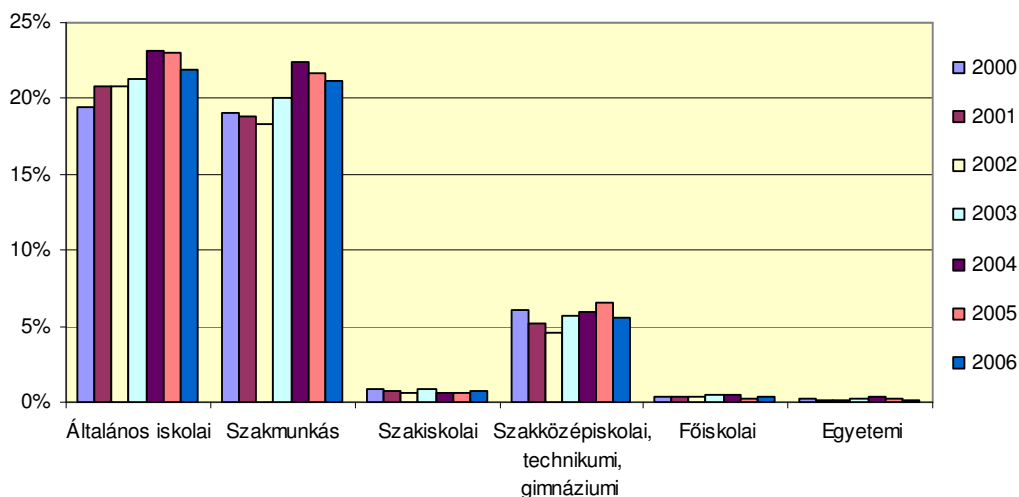

Forrás: KSH, T-Star

Az állománycsoportos bontás szerinti kimutatás arról tanúskodik, hogy a fizikai munkát végzők aránya kismértékben (91%-ról 93,7%-ra) nőtt 2002-ig, majd 2004-ra 91% körüli értéket mutatott a regisztrált munkanélküliek körében. A szellemi tevékenységet folytató munkanélküliek aránya 2002-ban volt a legalacsonyabb 6%-kal. Ezt követően egy enyhe növekedés figyelhető meg és 2006-ra már a regisztrált munkanélküliek 7%-t adják.

8. Ábra

Munkaerő-kínálat (nyilvántartott munkanélküliek összetétele iskolai végzettség szerinti bontásban (fő))

Forrás: KSH, T-Star

A nyilvántartott munkanélküliek iskolai végzettségéről elmondható, hogy az ezred forduló óta az alacsonyabb képzettségűek aránya kismértékben emelkedett. Az általános iskolai végzettségűek 2001 óta, a szakmunkás végzettségűek pedig 2003 óta adják a nyilvántartott munkanélküliek több mint 20%-t. A felsőfokú végzettséggel rendelkező munkanélküliek aránya 2004-ben volt a legmagasabb, de ekkor sem érte el az 1%-t.

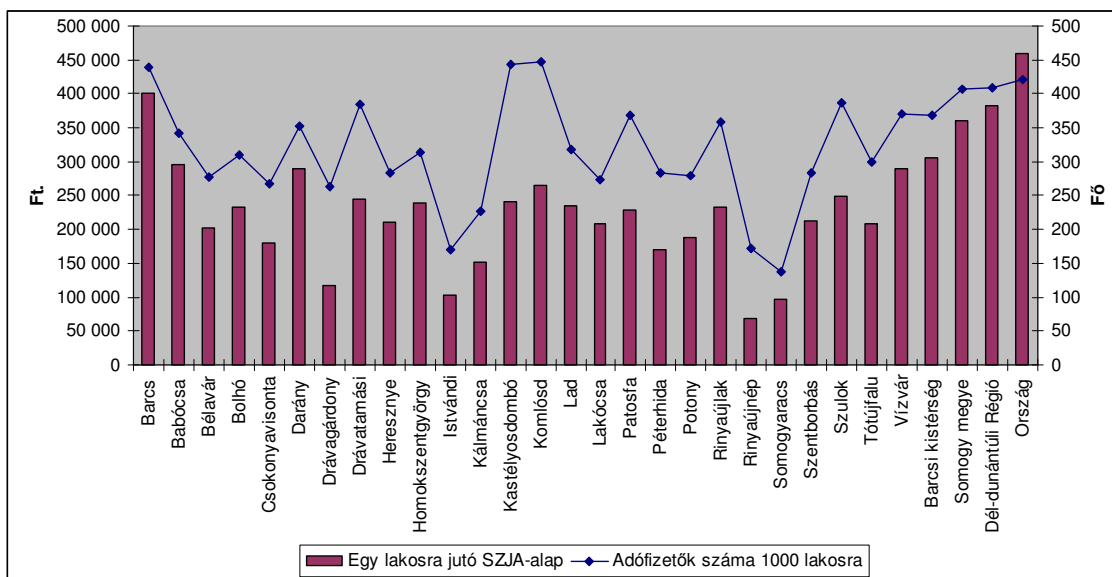
2.3. Jövedelmi viszonyok

Magyarország megyéit vizsgálva Somogy megyében az egyik legalacsonyabb az alkalmazásban állók havi bruttó átlagkeresete, 2007-ben az országos átlagnak csupán 79,7%-a volt 143.439 Ft). Budapesten az átlagkereset az itteninek 1,63-szerese, a megyék között legjobban Fejér megyében keresnek, az ottani keresetnek a Somogy megyei átlagkereset csak 82,%-a.

A jövedelmek források szerinti összetételében a térség kedvezőtlen helyzete tükröződik vissza. A munkajövedelmek aránya kisebb, mint a társadalmi jövedelmeké. A térségben kevesebb az aktív keresők, magasabb a munkanélküliek és a felnőtt eltartottak száma. A jövedelmek alakulására pozitív hatást gyakoroltak az önkormányzatok által szervezett foglalkoztatási programok is. A Vállalkozási Övezetben nyugdíjszerű ellátásban részesülők jelentős hányada (28%) alacsony nyugdíjas (minimum nyugdíj). Jelentős az egyszemélyes háztartások száma, mely a térség szociális ellátásának tervezésénél jelentős, válsághelyzetben, ezen lakosok külső segítségre szorulnak. Az Övezetben jellemző, hogy a lakosság jövedelmének magasabb hányadát fordítja a napi életvitellel kapcsolatos kiadásokra (élelmiszer, lakásfenntartás, háztartás- és lakásfelszerelés).

9. Ábra

Személyi jövedelemadót fizetők száma 1000 lakosra, illetve az egy lakosra jutó személyi jövedelemadó alap, 2002

Forrás: KSH T-Star adatbázis, 2002

Az alacsony jövedelmeket jól mutatja a kistérségi összehasonlítás is. Eszerint a barcsi kistérség a 9 somogyi kistérség közül a személyi jövedelemadó alapot képező jövedelmeket és a személyi jövedelemadót tekintve a hatodik, 29%-kal, illetve 37 %-kal elmaradva a rendkívül alacsony megyei átlagtól.

2.4. Oktatási, szociális rendszer

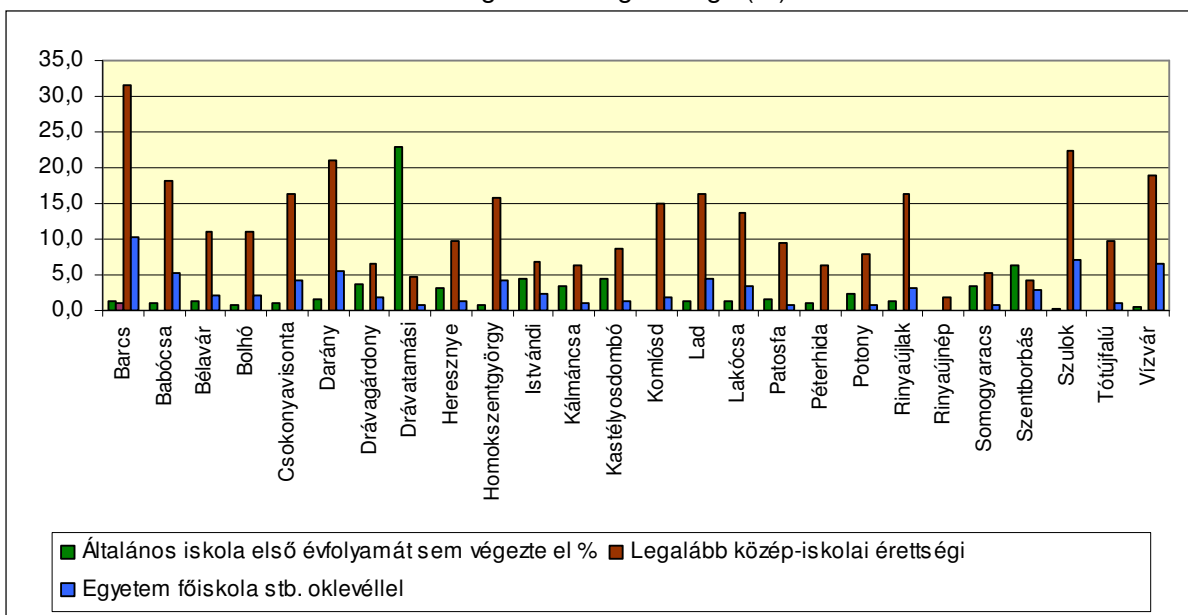
Somogy megyében az 1930-as népszámláláskor a 7 éves és idősebb népesség 95 %-ának csak 8 évfolyamnál alacsonyabb iskolai végzettsége volt, egy-egy százalékot képviselt azoknak a hányada, akik középiskolai érettségi bizonyítványt és egyetemi, főiskolai oklevelet szereztek. Az ezt követő évtizedekben rohamosan emelkedett az iskolázottsági szint megyénkben. Az 1960. évi censuskor a népesség 77 %-a még nem végezte el a 8 osztályt, a középiskolát végzetek aránya 3%-ra emelkedett. 1980-ban az arányok tovább javultak, a 7 éves és idősebb népesség 47 %-a nem fejezte be az általános iskolát és 4 %-a szerzett egyetemi, főiskolai oklevelet. 1990-ben az iskolai végzettséget tekintve az általános iskola 8. osztályánál alacsonyabb végzettségűek aránya 35 %, amely 2001-ben 22%-ra csökkent. A középfokú végzettségűek hányada 27-ről 36%-ra nőtt, a felsőfokú végzettségűek viszont kisebb mértékben változott, 6-ról 9%-ra.

Az iskolázottságot nemek szerint tekintve megállapítható, hogy az utóbbi évtizedekben jelentősen javult a női népesség iskolázottságai szintje, hátrányuk a férfiakhoz képest egyre jobban mérséklődött. 1990-2001 között a középiskolai végzettséggel rendelkezők hányada a férfiaknál 34-ről 41%-ra növekedett, a nőknél, pedig 22-ről 31%-ra. A diplomás férfiak aránya 7-ről 8%-ra, az ugyanilyen végzettségű nőké 5-ről 7%-ra emelkedett.

Somogy megyében – az ország egészéhez hasonlóan - folyamatosan javul a népesség iskolai végzettség szerinti megoszlása, azonban a 2001. évi népszámlálás eredményei azt mutatják, hogy ebben a megyében jelenleg is az országos átlag alatti a lakosság iskolai végzettsége. Ebben a megyében magas az általános iskola első osztályát sem elvégzettek aránya 0,88% az országos 0,7%-kal szemben. A Barcsi Vállalkozási Övezetben még rosszabb a helyzet, a lakosság 1,5%-a nem végezte el az általános iskola első osztályát sem. A következő ábra a népesség iskolai végzettségének alakulását foglalja össze a Vállalkozási Övezet településein.

10. Ábra

A lakosság iskolai végzettsége (%)

Forrás: Statisztikai Évkönyv, 2002. Somogy megye

A legalább az általános iskola 8. évfolyamát elvégzett népesség aránya – a megfelelő korúakon belül – ebben a megyében alacsonyabb (86,4%), mint az országos átlag (88,8), így ebben a megyében magasabb azon népesség aránya, akik még ezzel a képzettséggel sem rendelkeznek. A megyében a legalább középiskolai érettségivel rendelkezők aránya a 18 éves és idősebb népességen belül (30,5%) szintén jóval elmarad az országos (38,2%-os) átlagtól. A főiskolai, egyetemi végzettségűek aránya kevesebb, mint az országos átlag, Somogy megyében a 25 év felettieknek csak 9,3%-a rendelkezik egyetemi, főiskolai oklevéllel.

Somogy megyén belül jelentősek a településhierarchia, illetve a kistérségek szerinti különbségek, a megyeszékhelyen és a városokban magasabb, a községekben alacsonyabb a népesség iskolai végzettsége a megyei átlagnál. Jelentősek a kistérségi különbségek: a kaposvári kistérség mutatói minden kategóriában kedvezőbbek a megyei átlagnál.

A Vállalkozási Övezet oktatási intézményekkel való ellátottsága jó. Elsősorban ez a barcsi oktatási infrastruktúrának köszönhető. Jelenleg 7 óvoda, 2 általános iskola, 1 szakiskola, 1 középfokú oktatási intézmény működik a városban, kielégítve a város és a Vállalkozási Övezet (sőt egyes helyeken távolabbi vidékek) igényeit. A 3 általános iskola közül az Arany Jánosról és Deák Ferencről elnevezett iskola hagyományos 8 osztályos, több tagozattal működő iskola, míg a harmadik a Szivárvány iskola gyógypedagógiai központtal működik.

A Széchenyi Ferenc Középiskola és Kollégium a hagyományos 4 osztályos gimnázium mellett kéttannyelvű képzést is folytat, és közgazdasági szakközépiskolai oktatást is végez. Ezen belül az iskola a Dunaújvárosi Főiskolával kötött megállapodás alapján felsőfokú akkreditált számviteli szakügyintéző képzés folyik 2002 óta.

A Dráva Völgye Középiskolában a hagyományos négy osztályos gimnáziumi képzés mellett 6 osztályos gimnáziumi képzés, valamint külkereskedelmi, környezetvédelmi-vízügyi és erdészeti szakközépiskolai képzés is folyik. 2003 óta a Dráva Völgye a Budapesti Gazdasági Főiskolával kötött megállapodás alapján akkreditált felsőfokú képzést is folytat kereskedelmi szakmenedzser képzés keretében. A két felsőfokú akkreditált képzés nemcsak a kistérségből, de a megye többi kistérségéből is vonzza a hallgatókat. Hasonlóan túlnő a

kistérségi szerepe a Dráva Völgye Középiskola külkereskedelmi, környezetvédelmi és vízügyi, valamint az erdészeti tagozatos oktatási rendszerének.

A középiskolai képzés tekintetében egyre jelentősebb szerephez jut Barcson a TIT, ahol 2001 óta felnőttképzés keretében indítanak gimnáziumi képzéseket. A szakképzés, döntő részben a Barcsi Ipari és Kereskedelmi Szakiskolához kötődik. Rajtuk kívül iskolarendszeren kívüli felnőttképzés keretében alkalmi szakképző tanfolyamokat szervez a TIT Barcsi Alapítványi Középiskola, a KIOSZ, a KIT. Ők elsősorban piacképesnek ítélt divatszakkákat (kereskedő-boltvezető, ABC-eladó, vendéglátó eladó, irodavezető) oktatnak, jórészt munkanélkülieknek, munkaügyi központi támogatással. A Vállalkozási Övezet falvainak oktatási intézményekkel való ellátottsága már nem ilyen jó. A települések alig felében található helyben óvoda és iskola.

A magas munkanélküliség, az alacsony iskolázottsági szint és jövedelemszint miatt halmozottan hátrányos helyzetű családok aránya lényegesen nagyobbra tehető, mint az országos átlag. Erre konkrét statisztikai adatok ugyan nincsenek, de a munkanélküliségi, jövedelmi, és iskolázottsági adatokból erre megalapozottan lehet következtetni. A Vállalkozási Övezet településeinek gazdasági teljesítőképessége elmarad az országos átlagtól. Ezekből következik, hogy a helyi társadalom alacsony teljesítőképessége és a szociálisan rászorulóknak nagyobb aránya együttesen van jelen a településeken. Az önkormányzatok óriási erőfeszítéseket tesznek a rászorulóknak szükségleteinek kielégítése érdekében.

Barcs Város Önkormányzata megbízásából 2004-ben készítette el a Dél-Dunántúli Regionális Fejlesztési Ügynökség a Drávamenti Területfejlesztési Önkormányzati Társulás részére a Barcsi Vállalkozási Övezet szociális felzárkóztató programját. E program információit használták fel a települési alap és szakosított ellátások bemutatásakor. A Vállalkozási Övezet szociális intézményei közül kiemelkedik a Barcsi Szociális Központ, amely amellett, hogy önálló összkomfortos lakásokban önálló életet biztosít a bentlakóknak, gondoskodik az étkezésről, az orvosi ellátásról, szabadidős programokról is. Az intézmény mintaszerű példája az idősekről való méltó gondoskodásnak.

Ezenkívül bentlakásos idősok otthona működik még a megyei önkormányzat fenntartásában Kálmáncsán és Ladon, valamint a települési önkormányzat fenntartásában Csokonyavisontán.

Barcson, Drávatamásiban és Kálmáncsán megyei fenntartású, fogyatékosok elhelyezését biztosító otthonok, Kálmáncsán ezen kívül szenvedélybetegek számára fenntartott otthon található.

A barcsi Vállalkozási Övezetben az egészségügyi alapellátás megoldott, de a települések közül 18-nak saját orvosa nincs. Ezek döntően kis lélekszámú falvak. Az ügyeleti rendszer azonban megoldott. Kórház nem található a Vállalkozási Övezetben, a legközelebbi kórházak Nagyatádon (40 km) és Szigetváron (35 km) működnek. Barcson korszerű mentőállomás van esetkocsival, és betegszállító kocsival egyaránt. Az orvosi ellátás természetesen Barcson a legjobb.

MUNKAERŐPIAC, HUMÁN ERŐFORRÁSOK:

Összefoglalás, következtetések:

- A vállalkozási övezetben kedvezőtlen demográfiai folyamatok figyelhetők meg: magas a lakosság **természetes fogyása**, továbbá a népesség folyamatos **elváándorlása** figyelhető meg az elmúlt években.

- Jelenleg a térség lakosságának **korösszetétele** kedvezőbb a megyei átlagnál, de folyamatosan nő a 60 év feletti aránya, ami középtávon súlyos szociális terheket eredményezhet.
- Rendkívül **alacsony** a 15-74 éves lakosság **gazdasági aktivitása**, mindössze 43,8%, ami az országos értéknél 7%-kal alacsonyabb. Az inaktív és eltartott lakosság magas aránya nagy terheket ró az aktív keresőkre.
- Az övezetben magas az **ingázás** aránya, a foglalkoztatottak 47,8%-a jár más településre dolgozni. Az övezetben a munkalehetőségek Barcson koncentrálnak.
- Az övezetben komoly probléma a **munkalehetőségek hiánya**. A munkanélküliségi ráta (17,1%) az országos érték többszöröse, a regisztrált munkanélküliek száma 1432 fő.
- A **munkanélküliség összetétele kedvezőtlen**, jellemző a hosszú távú munkanélküliség, valamint a munkanélküliek alacsony képzettsége. A regisztrált munkanélküliek kicsivel több mint 90%-a fizikai munkás, vagy nem piacképes ismeretekkel rendelkező szakmunkás.
- A vállalkozási övezet **jövedelmi viszonyait** tükrözi, hogy az egy főre jutó SZJA alapot képező jövedelem az országos átlagnak csupán kétharmada, ez 250 eFt eltérést jelent lakosonként. Az adófizetők aránya is alacsonyabb az országos átlagnál, tekintettel az alacsony aktivitási szintre.
- A térségben a humán erőforrás **képzettségi szintje** elmarad az országostól, a közép- és felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya alacsonyabb az országos értékeknél.
- Az **övezet alapfokú oktatási intézményekkel való ellátottsága** átlagos. Felsőfokú oktatás nem folyik, középfokú oktatási intézmények csak Barcson működnek.

3. A vállalkozási övezet gazdaságának vizsgálata

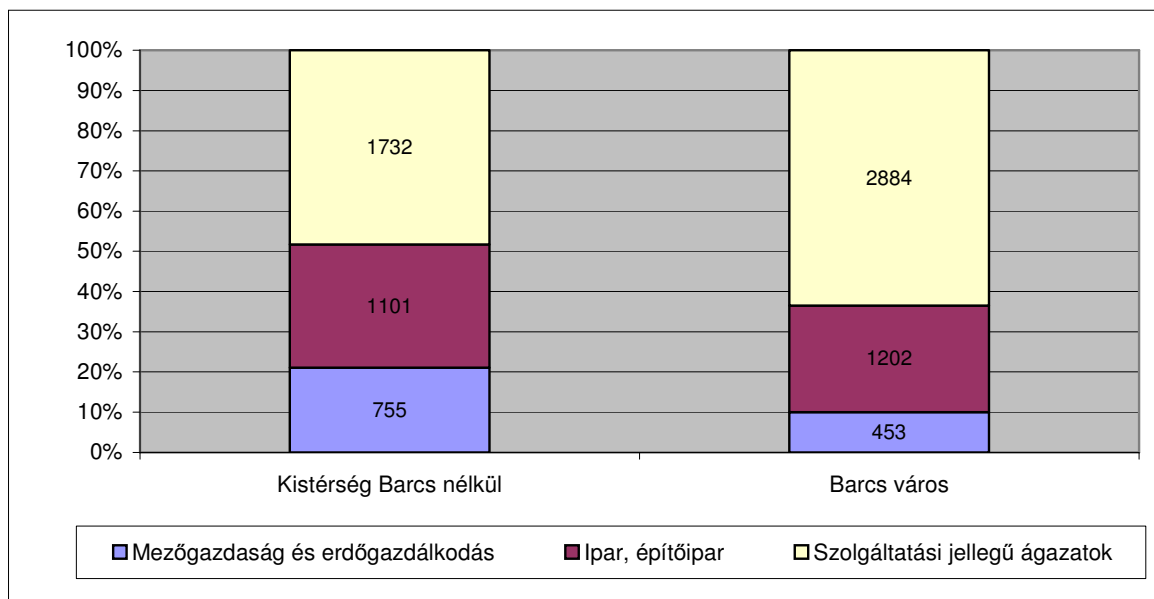
A Vállalkozási Övezetben a dolgozók nemzetgazdasági ágak szerinti megoszlása a 90-es években alapvetően átalakult. A mezőgazdaságban dolgozók aránya 2003-ra 14,8%-ra csökkent. Ez azonban még így is lényegesen meghaladja a megyei átlagot (8,6), (1990-ben még 23% volt), és még inkább az Európai Unió 5% alatti átlagát. (Az Unió átlag a 2004 május 1 utáni 25 országot tekintve viszont már több mint 5%).

Az iparban, építőiparban dolgozók aránya 2003-ban a Barcsi Vállalkozási Övezetben 28,5%. Az arány csökken és jelenleg kissé a megyei átlag alatt van (29,4). A szolgáltatási jellegű foglalkoztatottak aránya növekvő tendenciát mellett 2003-ban elérte az 56,7%-ot, ami még mindig alacsonyabb a Somogy megyeinél (65%).

A növekedés oka elsősorban a barcsi kereskedelem felfutása, ami a '90-es évek második felétől 2002-ig elsősorban a nagyarányú horvát bevásárló turizmuson alapult. A hagyományos lakossági szolgáltató tevékenységek terén az alacsony jövedelmi viszonyok miatt számbeli fejlődés nem tapasztalható.

11. Ábra

Nemzetgazdasági ágak szerinti megoszlás

Forrás: SMMK Barcsi Kirendeltsége 2003.

A grafikon a nemzetgazdasági ágakban dolgozók megoszlását mutatja meg Barcs városban, illetve az Övezetben a város nélkül. Érezhető, hogy arányaiban a városi szolgáltatás jellegű ágazatok a dominánsak, és ez a környező településeken is meghatározó mértékben van jelen. A körzetben összesítve a mezőgazdasági és erdőgazdálkodási ágazatokat 17 %-os részt kapunk, (2003-ban már csak 14,8%) és ezt összehasonlítva a megyei aránnyal, kétszeres mértékű, hiszen Somogy megyében mindössze 8,6 %-os a mezőgazdaságban dolgozók részaránya.

3.1. Mezőgazdaság

A termőtalaj minősége jónak ítélték meg (16-24 AK közötti) annak ellenére, hogy savanyú kémhatású, ami inkább erdősítésre teszi alkalmassá, mint sem szántóföldi termelésre. Könnyen művelhető, de jelleg és minőség szerint is változékony, ami a talajművelésnél és a vegyszerezésnél problémát okoz. A talajadottságokhoz kifejezetten kedvező éghajlati

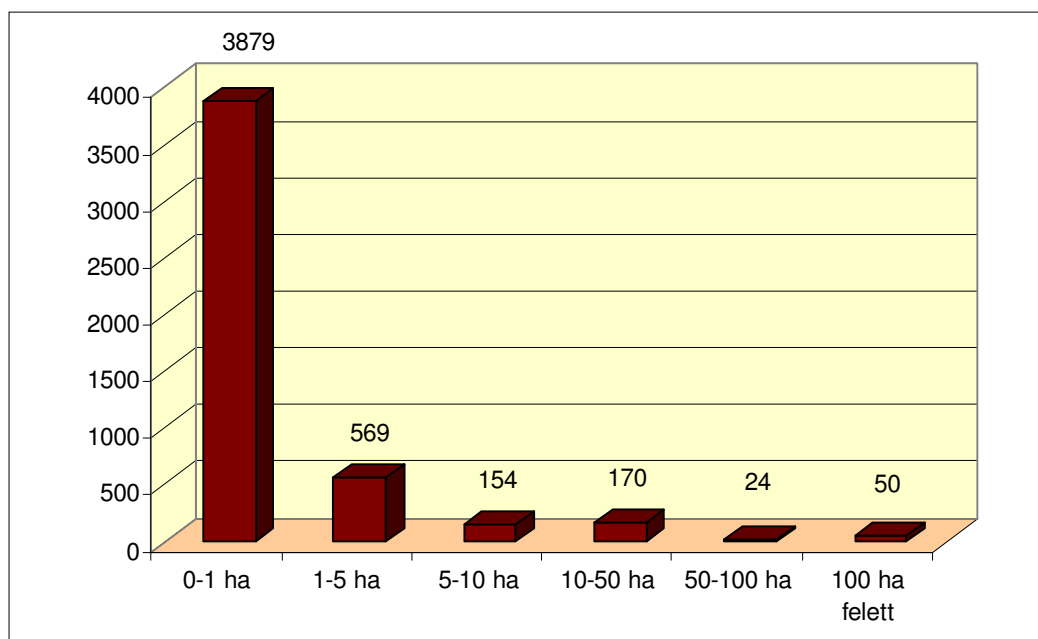
adottságok (középhőmérséklet, hőingás, csapadék és a csapadék időbeli eloszlása) társulnak.

A Vállalkozási Övezetben hagyományos termék a gabonafélék (búza, őszi árpa, tritikálé, kukorica), a burgonya, a dohány és a cukorrépa, de sikeresen termelhető a szója a napraforgó és a repce is. A termőterület mintegy egyharmadán termelt kalászos gabona vonatkozásában az északabbra eső lazább homoktalajon a gabonák termőképessége lényegesen gyengébb, mint a Drávához közeli kötöttebb talajú területeken. A legnagyobb termelő a korábbi barcsi termelőszövetkezetből átalakult Dráva-Coop Mezőgazdasági RT említhető. Az RT a Vállalkozási Övezet gazdasági szervezetei közül a legnagyobb foglalkoztató volt, mára már vesztett foglalkoztatási jelentőségéből. Döntően gabonanövények, szója és repce termesztésével, sertés és szarvasmarha tenyésztésével foglalkoznak.

A vállalkozási övezet mezőgazdaságára az elaprózottság jellemző, alapvetően a kisbirtokok dominálnak. Ezen gazdaságok alacsony versenyképességgel rendelkeznek, többnyire alkalmatlanok az árutermelő mezőgazdasági termelés folytatására, döntően szociális céllal működnek.

12. Ábra

Gazdaságok száma a művelt földterület nagysága szerint

Forrás: KSH, Általános mezőgazdasági összeírás, 2000

Összességében a mezőgazdaság természeti adottságai kedvezőek, mégis alacsony és csökkenő tendenciájú a mezőgazdasági szektor jövedelemtermelő, lakosságeltartó képessége. A tönkrement, vagy jelentősen karcsúsodott mezőgazdasági nagyüzemek helyén létrejött kiscgazdaságok egy része nem rendelkezik piacképes termékekkel. Az alacsony technikai és technológiai háttér valamint a finanszírozási problémák miatt e családok megélhetése bizonytalanra vált.

Kitörési pont lehet az EU igények szerinti piacképes biotermékek előállítás. A babócsai Biofarm Kft jelentős sikereket ér el évről évre e téren.

A mezőgazdasági termelés és értékesítés kapcsolatát egyre inkább meghatározza a gazdasági átalakulás, melynek folyamata napjainkban is tart. A termelők összetétele folyamatosan átalakul, és a társas vállalkozások rendelkeznek a megtermelt termények

betakarítására, tárolására alkalmas infrastruktúrával. Az egyéni termelők az általuk megtermelt árualapot itt tudják értékesíteni, raktározni. Megkezdődött az értékesítő és szolgáltató szövetkezetek szervezése, melyek lényegesen javíthatják a kistermelők értékesítési biztonságát.

A Vállalkozási Övezetben a Somogy Megyei Területi Agrárkamara képvisellel rendelkezik és jól működő falugazdász hálózat is kiépült. Az övezetben kb. 4 ezer őstermelő van. 2008-ban a kistérségben 520 fő igényelt területalapú támogatást (2004-ben 567 fő) de erdőgazdálkodók ebben nincsenek benne.

Az Övezetben 67 mezőgazdaságban tevékenykedő társas vállalkozás működik, amely az összes társas vállalkozás 13,19%-a. Ez lényegesen meghaladja a megyei 8,31%-os arányt.

Az erdőgazdálkodás a SEFAG és a számos magán erdőbirtokossági társulás kezében van. A fakitermelés felvevőpiaca a térségbeli faipari vállalkozások és exportőrök révén külföld.

MEZŐGAZDASÁG:

Összefoglalás, következtetések:

- A vállalkozási övezet gazdaságában fontos szerepet tölt be a mezőgazdaság: a foglalkoztatottak 14,8%-a dolgozik az ágazatban, ami az országos értéknek közel kétszerese, míg az Unió átlagnak közel háromszorosa.
- A terület **mezőgazdasági adottságai kedvezőek**, a földek aranykorona értéke magas (16-24 AK), kedvezőek az éghajlati viszonyok.
- A termelésben a hagyományos szántóföldi növényfélék dominálnak, de néhány gazdaság áttért alternatív gazdálkodásra, biotermékek előállítására.
- A termelés szempontjából meghatározóak a még működő TSZ-ek, mivel ezek képesek hatékony, nagyüzemi mezőgazdasági művelésre. Az övezetben a kisméretű gazdaságok dominálnak, melyek elsősorban szociális célú munkalehetőséget és jövedelemkiegészítést jelentenek a vidéki lakosság számára.
- A terület jelentős részét **erdő borítja**, azokban erdő-és vadgazdálkodás folyik.

3.2. Ipar

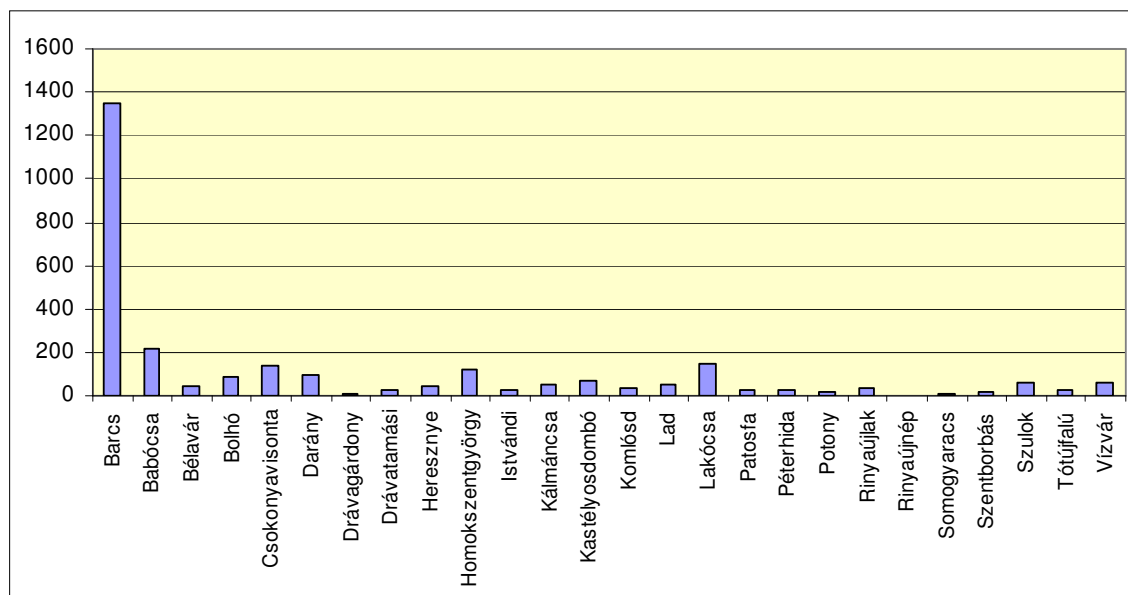
Az ipari termelés Somogy megyében az egy alkalmazásban állóra jutó termelési érték tekintetében az országos átlag 52,8%-a. Ezzel a megye az ország ipari termelésének mindössze 1,7%-át adja. A tendencia azonban javul, hiszen a 2007-es statisztikai évkönyv alapján az ipari termelés volumenindexe az országos átlagot jelentősen meghaladóan növekedett (16,9%-kal) 2007/2006 viszonylatában. Az 1 alkalmazásban állóra jutó ipari termelési értéket tekintve a legfejlettebb megyében, Komárom-Esztergom megyében a mutató 3,9-szerese a somogyi mutatónak. Ugyanakkor az e tekintetben legfejletlenebb megye, Zala megye mutatóját 33,54%-kal haladja meg a Somogy megyei mutató.

Mivel az övezetekre vonatkozóan, nem áll rendelkezésre ipari termelési statisztika, az ipar részesedése, jelentősége az ipari vállalkozások, valamint az iparban foglalkoztatottak alakulásán kerül bemutatásra.

A Vállalkozási Övezet gazdaságában, az iparban működő társas vállalkozások aránya a megyei átlaghoz képest 4,64%-kal magasabb. Amíg a társas ipari vállalkozások vállalkozási övezeti részaránya 13,78%, a megyei átlag 9,14. Az övezetben az ipari vállalkozások erősen kötődnek Barcs városához. Az ipari vállalkozások 64,3% koncentrálódik a városba.

13. Ábra

Iparban foglalkoztatottak száma a Barcsi Vállalkozási Övezetben

Forrás: Népszámlálás 2001. II.

Az ipari tevékenység tehát erősen koncentrálódik Barcsra. Ezen kívül csak Babócsa, Csokonyavisonta, Darány és Homokszentgyörgy településeken jelentősebb az ipari foglalkoztatók aránya. Tekintettel e települések lakosságszámára, ez a jelentősebb ipari foglalkoztatotti arány viszonylagos, döntően 1-2 kisebb ipari üzemnek köszönhető. Ugyanakkor Drávacárdony, Rinyaújnép, Somogyaracs és Szentborbás településeken egyáltalán nincs, vagy alig számottevő az ipar foglalkoztatottak száma és aránya.

Az ipari vállalkozások közül kiemelendő az MPF Holding. építési kemikáliákat előállító üze (a korábbi Henkel gyár), mint a térség egyik legfontosabb ipari létesítménye. Az MPF, valamint a barcsi önkormányzat a tulajdonosa a kistérség egyetlen ipari parkjának, a közel 13 hektáros – és ötven hektárra bővíthető – Barcsi Ipari és Logisztikai Park-nak. Az ipari üzemek közül kiemelendő még az országosan ismert Drávotej Kft., amely a térségben tradicionális szarvasmarhatartásra települt egykori TSZ beruházásból nőtte ki magát, bár az utóbbi években szintén gondokkal küszködik. Megemlítenéd még ebben a körben a hagyományosan erős faiparhoz kötődő Dráva Faipari Kft., amely 1878-as alapításával az egyik legnagyobb hagyományokkal rendelkező faipari cég. Szintén Barcsra működik a fémipari profilú Avermann-Horváth Kft., a Seres Gépipari és Kereskedelmi Kft., valamint a konténergártásban tevékenykedő Barcsmetál Kft. is.

IPAR:**Összefoglalás, következtetések:**

- Mind Somogy megye, mind a vállalkozási övezet a **kevésbé iparosodott térségek** közé tartozik, ezt alátámasztja az ipari vállalkozások, valamint az iparban foglalkoztatottak alacsony aránya.
- Az **iparban foglalkoztatottak aránya jelentősen (közel 15%-al) alacsonyabb** az országos átlagnál, és jelentős területi különbségek tapasztalhatók. Az összes ipari foglalkoztatott fele Barcsra dolgozik.

- Az iparban a **feldolgozóipari ágazatok dominálnak**, ezen belül is a tejipar, élelmiszeripar, textilipar, de jelentős a gépipar és építőipar is.

3.3. Szolgáltatások

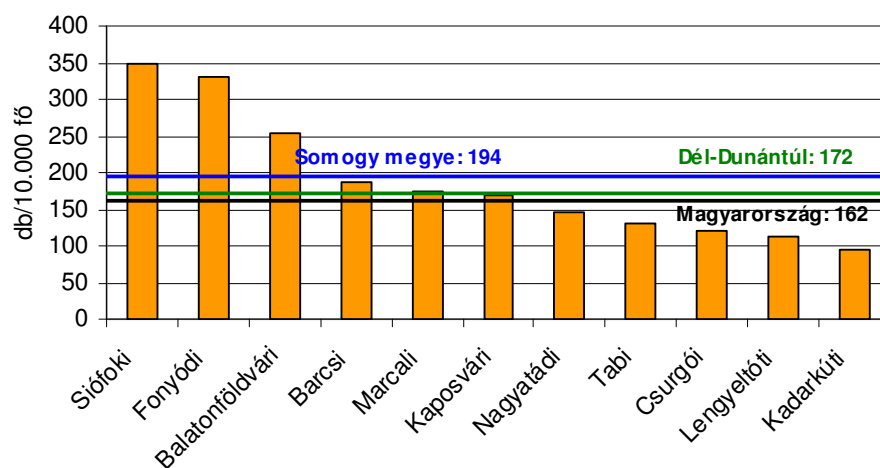
3.3.1. Kereskedelem

A Vállalkozási Övezetben a kereskedelmi szektor a '90-es években a legjelentősebb szolgáltatóná vált. Elsősorban a horvát bevásárló turizmusra alapozott kereskedelem ment át szédületes fejlődésen 1992 – 2000 között. Ebben az időben telepedett meg Barcsra a Pólus Rt. a maga bevásárló központjával.

A jelzett időkből szaporodtak a városban a butikok, fejlesztett az ÁFÉSZ, de megjelentek a nemzetközi láncok képviselői is (Rossmann, DM, Billa). A horvát bevásárló turizmus igényes alapján fejlesztett barcsi kiskereskedelem ugyanakkor féloldalassá tette a kereskedelem szerkezetét. Megtelepült 2003-ban az alapvetően vékony pénztárcájú helyi lakosokra alapozott Penny Market és nem sokkal később a Lidl áruház is. Ezek összességében nem csökkentették a foglalkoztatottsági problémákat, mert a meglévő boltok egy része válaszlépésül bezár, nyitvatartási időt csökkent, dolgozókat küld el. az elkövetkező évtizedben reálisan nem várható, hogy a '90-es évekhez hasonló szintre emelkedjen újra a horvát bevásárló-turizmus.

14. Ábra

Tízezer lakosra jutó kiskereskedelmi üzletek száma Somogy megyében (2007)

Forrás: KSH, T-Star

A kereskedelem azonban még mindig meghatározó az övezetben. A 14. ábra a Barcsi Vállalkozási Övezet és Somogy megye többi kistérségének összehasonlítását tartalmazza. Az ábrából jól látszik, hogy az alapvetően kereskedelemről és idegenforgalomból élő Balaton parti kistérségek után az 1000 lakosra eső kiskereskedelmi üzletek tekintetében a Barcsi Vállalkozási Övezet következik, megelőzve a marcali és kaposvárit. A horvátok által leginkább keresett ruházati termékeket forgalmazó üzletek tekintetében a vállalkozási övezetben 1,7-szer, illetve 1,9-szer annyi üzlet működött 2006-ban a horvát bevásárló-turizmus lecsengését követően is, mint a Marcali illetve a Nagyatádi kistérségben.

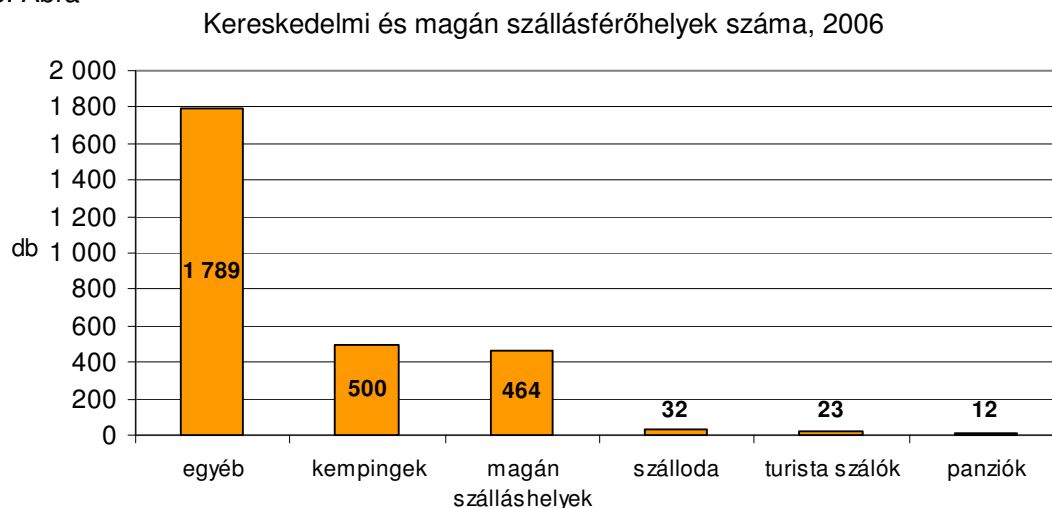
A kereskedelemben felhalmozódott tőke más városokba vagy Horvátországba vándorolt, illetve elköltözték, és mostanra tényleg nehéz helyzetben vannak az egykori kereskedők.

3.3.2. Idegenforgalom

Somogy megyében az idegenfogalom kiemelt jelentőségű. Ez elsősorban a Balaton déli partszakaszának köszönhető. Ezen kívül is számtalan idegenforgalmi vonzerővel rendelkezik a megye. Kiváló termálfürdők, elsősorban Igal, Csokonyavisonta, Szulok, Babócsa, Nagyatád, stb. országosan ismertek. Vadászturizmusa nemzetközileg jelentős. A Duna-Dráva Nemzeti Park Somogy megyére eső szakasza (Dráva mente) méltón lett népszerű célpontja az érintetlen természetben gyönyörködni vágyó turistáknak.

Az övezet gazdaságában a turizmus részesedése alacsonyabb a megyei átlagnál, de még így is jelentős. A megye összes kereskedelmi férőhelyeinek 1,44%-a a magánszálláshelyek, 0,53%-a jut a vállalkozási övezetre. Ha a Balaton parti kistérségeket nem vizsgáljuk, akkor a kép reálisabb. Eszerint a kereskedelmi férőhelyek 10,38%-a, a magánszálláshelyek 2,66%-a a Barcsi Vállalkozási Övezetben található. A szálláshelyek övezeten belüli térbeli eloszlása nem egyenletes, néhány településre koncentrálódik. Barcson kívül jelentősebb szálláshellyel rendelkezik termálfürdőjéről híres Csokonyavisonta, a szintén termálfürdővel rendelkező Szulok, amely egyben a falusi turizmus övezeti központja.

15. Ábra

Forrás: KSH, T-Star

Az övezetben a szálláshelyek összetétele kedvezőtlennek mondható, rendkívül magas az olcsóbb, alacsonyabb minőségű szolgáltatást nyújtó szálláshelyek részaránya, míg a magasabb minőségű szolgáltatást nyújtó szálláshelyek aránya alacsony. Barcson most van folyamatban egy jelentősebb kapacitású szálloda komplexum fejlesztése. Összességében azért még megállapítható, hogy a minőségi szálláshelyek hiánya akadályozza a turizmus fejlődését.

4. Táblázat

A kereskedelmi és magán szálláshelyek forgalma az Övezet településein (2007)

Település	Férőhelyek száma	Vendégek száma		Vendégéjszakák száma	
		összesen	ebből külföldi	összesen	ebből külföldi
Barcsi	544	2 520	1 020	12 892	7 783
Csokonyavisonta	532	2 105	921	11 993	7 631
Barcs	12	415	99	899	152

Forrás: KSH, T-Star

Az egyes települések vendégforgalmát vizsgálva megállapítható, hogy 2007-ben a legtöbb vendéget Csokonyavisonta fogadta, az itt működő termálfürdő az övezet jelenleg legkedveltebb turisztikai célpontja. A településen található az övezet összes szállásférőhelyének 97,79%-a, a termálfürdő mellett üdülőfaló működik. 2007-ben Csokonyavisontára érkezett az övezetbe látogató összes vendég 83,53%-a, akik az összes vendégéjszaka közel 93,03%-át töltötték a településen. A külföldi vendégek esetében is meghatározó a település: az összes külföldi vendég 90,29%-a tartózkodott a településen.

A vendégek a szálláshelyeken átlagosan 12,6 éjszakát, Csokonyavisontán 13,0 éjszakát tartózkodnak. A barcsi közúti határátkelőben rejlő lehetőségeket a barcsi szálláshelyek eddig nem tudták kihasználni. Az Övezet – főleg a Dráva mente – kedvező turisztikai adottságokkal rendelkezik. Ennek ellenére a vizsgált időszakban, és azt megelőzően viszonylag kevés vendég látogatott el az övezetbe. Hiányzik a minőségi turizmus feltételeinek megléte, gyenge és nem összehangolt a marketingmunka, az Övezet nehezen közelíthető meg, szegényesek a vendégcsalogató programok. A jelenlegi tervek (Dráva folyó, nemzeti park, barcsi termálfürdő fejlesztés stb.) azonban ambíciózusak, de reálisak és kitörési pontot jelenthetnek az Övezetnek.

Jelenleg az Övezetben a gyógyturizmuson kívül fontos a Duna-Dráva Nemzeti Parkhoz kötődő „bakancsos turizmus”, a lovas-, a horgász-, valamint a vadászturizmus. Alig észervehetően, de megjelent az Övezetben, az 1996 óta minden évben megrendezésre kerülő Barcsi Nemzetközi Vásárhoz kapcsolódóan a vásári-és konferenciaturizmus is. Üde színt adott a drávai viziturizmus, valamint a 2002 óta működő drávai sétahajózási lehetőség. Egyes településeken nagy jelentőséggel bír a falusi turizmus, közülük is kiemelkedik Szulok.

Probléma, hogy nincs a környéken olyan jelentősebb attrakció, mely itt tartaná a térségbe érkező turistákat.

í

3.3.3. Üzleti szolgáltatások

Az üzleti szolgáltatásokhoz való hozzáférés a gazdaság versenyképes működésének alapfeltétele, nagymértékben hozzájárul a vállalkozások által előállított hozzáadott érték növekedéséhez, elősegíti a termékek piacra jutását, a vállalatok termelési hatékonyságának javítását. A különböző üzleti szolgáltatások Somogy megyében elsősorban a megyeszékhelyen koncentrálódnak, a megyei településeinek többségén nem vehetők igénybe a legalapvetőbb szolgáltatások sem. Pénzügyi szolgáltatások a települések többségén a postahivatalokban vehetők igénybe, a nagyobb településeken takarékszövetkezetek, valamint bankfiókok működnek. Ez érvényes a Vállalkozási Övezet településeire is.

A Vállalkozási Övezetben fontos szerepet tölt be a barcsi közúti határátkelő, amelynek az Európai Unió kívánalmak szerinti átalakítása 2003-ban megtörtént. Az áruforgalomban korlátot jelent a növény- és állategészségügyi állomás hiánya, ami a kamionterminál

kihasználtságát is csökkenti. A határátkelőhöz kapcsolódóan viszonylag jelentős logisztikai tevékenység is folyik, elsősorban a Schenker Kft jóvoltából. Pénzügyi szolgáltatásokat ma az egész övezetet behálózó Drávamenti Takarékszövetkezeten kívül Barcson az OTP és a Kereskedelmi és Hitelbank biztosít. A '90-es évek második felében a CIB és a Siklói Takarékszövetkezet is fiókot tartott fenn a városban, de mára már bezártak.

SZOLGÁLTATÁSOK:

Összefoglalás, következtetések:

- A szolgáltatási szektor szerepe meghatározó szerepet tölt be az övezet gazdaságában, azonban az ágazat részaránya jelentős mértékben elmarad az országos értéktől.
- Az övezet gazdaságában még mindig fontos szerepet tölt be a **kereskedelem**, a kereskedelmi üzletek aránya meghaladja az országos átlagot. Ugyanakkor az ágazat részesedése folyamatosan csökken, és hiányoznak a nagykereskedelmi egységek.
- Az övezet jó **turisztikai adottságokkal** rendelkezik, azonban országos vagy nemzetközi szinten nem alapozható rá nagymértékű tömegturizmus. Mindezek mellett azonban jelentős jövedelemkiegészítő lehetőséget jelent a lakosság számára.
- A természeti értékek, a **Duna-Dráva Nemzeti Park** kínálta kikapcsolódási és természetjárási lehetőségek jelenleg még korlátozottan kerülnek hasznosításra.
- A térségben négy **termálfürdő** található, ebből Barcs és Csokonyavisonta amely nemzetközi viszonylatban is vonz látogatókat (Németország, Horvátország). A meglévő létesítmények infrastruktúrájának és a kapcsolódó szolgáltatások a fejlesztése szükséges.
- Az övezetben az üzleti szolgáltatások szintje átlagos nagyságrendű, a határállomáshoz kapcsolódóan több **logisztikai szolgáltatás** vehető igénybe.

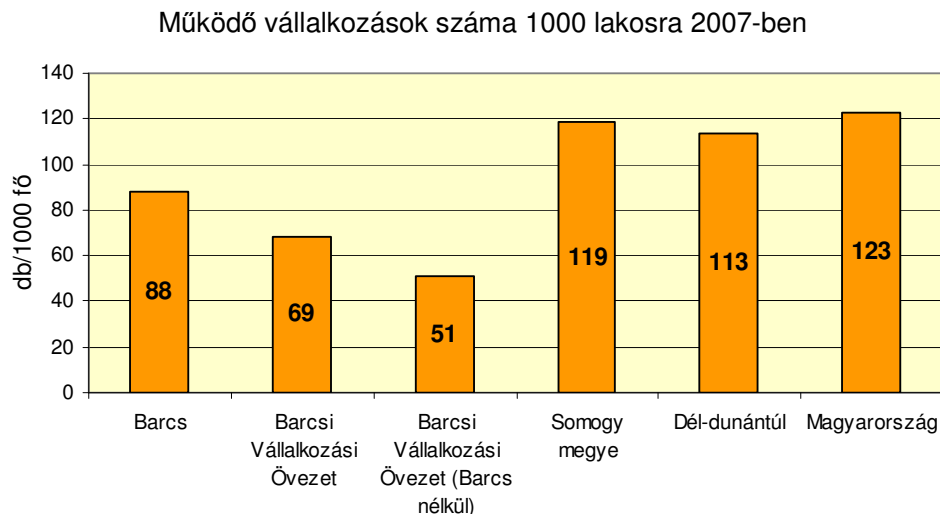
4. Vállalkozások, üzleti környezet

4.1. Vállalkozási szerkezet

Somogy megyében, 2007-ben 38.521 vállalkozás működött, ami az ország összes vállalkozásának 3,1%-a. A megyében az 1000 lakosra jutó működő vállalkozás száma 1158 szemben az országos 122-vel. Európai viszonylatban ez magasnak számít, jelentősen meghaladja az európai átlagot. Ebből kifolyólag a megyében nem a vállalkozások alacsony száma, hanem a vállalkozások alacsony versenyképessége, korlátozott munkahelyteremtő képessége jelent problémát.

A Vállalkozási Övezetben, 2007-ben 1.719 vállalkozás működött, a megyei 4,6%-a. A vállalkozások Barcsra koncentrálnak. Itt 1050 vállalkozás működött 2007-ben. Ez az Övezetben található összes vállalkozás 61,1%-a. Az 1000 főre számított működő vállalkozások aránya Barcson 88, a teljes Övezetet tekintve azonban ez a mutató csak 69. Ha Barcsot nem vonjuk be a vizsgálatba, akkor az Övezet többi településén a mutató 51, ami rendkívül alacsony vállalkozói aktivitást jelent.

16. Ábra

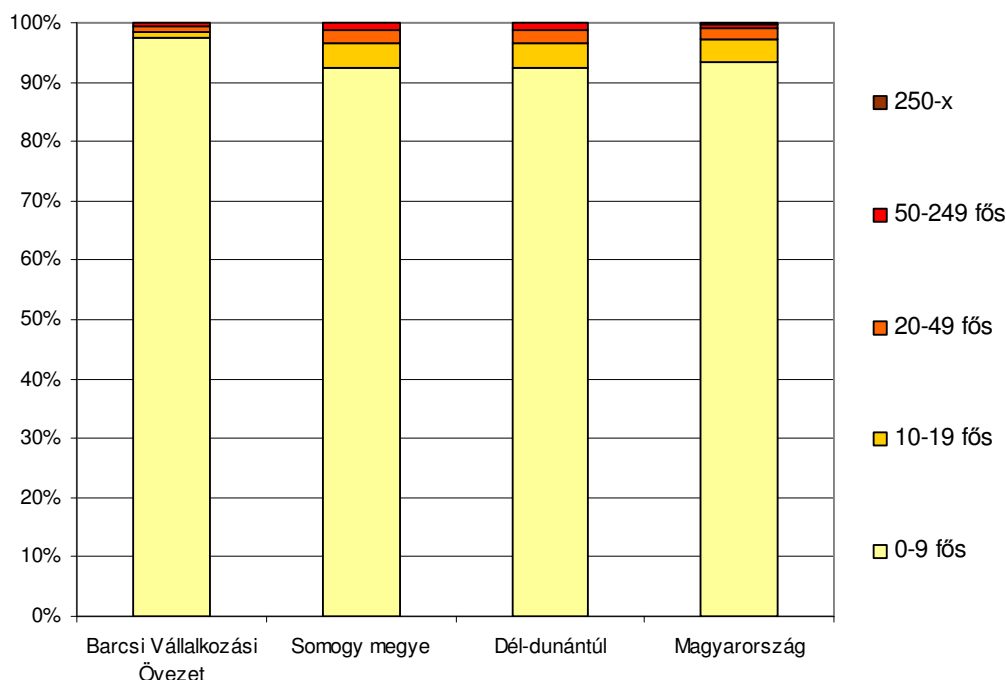
Forrás: KSH, Területi Statisztikai Évkönyv 2007

Az Övezet településein az egyéni vállalkozók a működő vállalkozások 70,45%-át, míg a betéti társaságok 12,74%-át teszik. Ez összesen az Övezetben működő vállalkozások 83,19%-a szemben az országos 77,8%-kal. Ezek a vállalkozások jelentős részben önfoglalkoztatók vagy családi vállalkozások, amelyek sem a foglalkoztatásban, sem a GDP termelésben nem játszanak jelentős szerepet. A vállalkozások méretét tekintve elsősorban a mikro- és kisvállalkozások a jellemzőek, az összes működő vállalkozás 97,3%-a foglalkoztat 10 főnél kevesebbet, ami 5 százalékponttal magasabb a megyei értéknél. Az adatokból egyértelműen látszik, hogy az Övezetben a mikro és kisvállalkozások fontos szerepet töltenek be a foglalkoztatásban, a nagyvállalkozások – alacsony számukból kifolyólag – kevés főnek biztosítanak munkát az Övezetben.

A működő vállalkozások létszáma kategóriánkénti megoszlást mutatja a következő ábra.

17. Ábra

Társas vállalkozások létszáma kategóriánként 2007-ben

Forrás: KSH, Területi Statisztikai Évkönyv 2007.

4.2. Jelentősebb vállalkozások

A Vállalkozási Övezet jelentős mezőgazdasági hagyományokkal rendelkezik, több településen a mai napig fontos szerepet tölt be a gazdaságban. Az ipar és a szolgáltatások területén jelentős kapacitások épültek ki az Övezetben, több középvállalkozás működik ezekben az ágazatokban. Az ipar és szolgáltatási vállalkozások jelentős hányada Barcsra koncentrálódik. A Vállalkozási Övezet legnagyobb foglalkoztatója 150 fő feletti foglalkoztatottal a kereskedelmi profilú Barcs-Coop zRt

A feldolgozóipar kiemelkedő szereplője a Vállalkozási Övezetben a Dráva-Tej KFT. A KFT fő tulajdonosa a Dráva Coop Mezőgazdasági zRT. A Dráva Tej a hagyományos tejtermékeken (tej, tejföl, túró, trappista sajt) kívül saját fejlesztésű sajtkrémeket, mézes sajtkészítményeket, valamint „Ricci” túródesszertet is gyárt. Specialitás még a kancsós kiszerelésű tej és tejföl. A KFT a magyarországi piacokon kívül jelentős horvát exporttal rendelkezik. Jelenlegi foglalkoztatotti létszám a barcsi telephelyén kb. 100 fő.

Szintén fontos mezőgazdasági vállalkozás és foglalkoztató még a jelentős sertésállománnyal rendelkező A.L.M Kft.

mellettük megemlíthető még a kb. 50 főt foglalkoztató Babócsai Határőr Mezőgazdasági RT. Az RT biotermékei előállításával és értékesítésével biztosít piacot magának.

Barcsra jelentős hagyományai vannak a gépiparnak. A régi gépipari üzemek már megszűntek, de részben az ottani tapasztalatok, szaktudás és kapcsolatrendszer segítségével új társaságok sikeresek e téren. Közülük is kiemelkedik az Avermann-Horváth KFT, a Barcs Metál 2000 KFT, a Seres KFT és az Unitrade KFT.

Az Avermann-Horváth KFT német-magyar tulajdonú kft, fő profilja a hulladéktömörítő és szállító konténerek gyártása. Termékeik Magyarországon és külföldön egyaránt népszerűek. A vállalkozás jelenleg több mint főnek biztosít stabil megélhetést.

A Barcs Metál 2000 KFT speciális szállító konténereket és egyéb konténereket gyárt. Termékei szintén hazai és igényes export piacokra kerülnek. Jelenleg 40 főt foglalkoztat.

Konténerszállító felépítmények, valamint hulladékszállító járművek gyártása a Seres KFT fő profilja. A kft eredményes, folyamatosan fejlesztő tevékenysége révén már nem csak az Övezetben, hanem Pécsen is rendelkezik telephellyel. Foglalkoztatottjainak száma jelenleg a barcsi telephelyén 50 fő.

Említést érdemel a Barcsi Ipari Parkban tevékenykedő MPF Holding üzeme (volt Henkel gyár), amely a régi barcsi Kemikál gyár privatizációjával jött létre. Az üzem legfőképpen építési ragasztóanyagokat gyárt.

A Vállalkozási Övezetbe az elmúlt évtizedben kevés külföldi tőke érkezett, jórészt az is a privatizációt szolgálta. Kimondottan zöldmezős beruházás kevés volt. A privatizáció sem tekinthető sikeresnek, hiszen több privatizált cég rövid időn belül csődbe, majd a felszámolás útjára jutott. Közöttük van a 2004 szeptemberében bezárt, a legrégebb – több, mint 100 éves - múlttal rendelkező barcsi gyár, a barcsi parkettagyár is (utódja jelenleg Dráva Faipari KFT működik).

4.3. Üzleti infrastruktúra

A gazdaság fejlesztésének lehetséges eszközei a különböző üzleti infrastruktúrák, ebből kifolyólag áttekintésre kerül a vállalkozási övezet ezen infrastruktúrákkal – ipari parkok, inkubátorházak, egyéb létesítmények – való ellátottsága.

Az Övezet területén egy ipari park található. A Barcsi Ipari és Logisztikai Park 1999-ben került kijelölésre. Terület 13 ha. A park az MPF Holding tulajdonában van. Jó adottságokkal rendelkezik. A barcsi közúti határállomás 400 méterre, a 6-os számú főútvonal 200 méterre található. Az ipari parkban található az MPF Holding tulajdonú ragasztógyár (volt Henkel Gyár), a Schenker KFT helyi kirendeltsége, és egy autósiskola, valamint egy parketta forgalmazással foglalkozó egyéni vállalkozó. A park infrastruktúrája megfelelő. Jelenleg még 7,1 ha szabad eladható (vagy bérbe adható) terület áll a befektetők rendelkezésére. A park mellett még 30 ha tartalék terület van, amely jelenleg magántulajdonú és mezőgazdasági hasznosítású. A jelentősebb potenciális befektetők betelepülésének komoly akadálya lehet az, hogy nem jutnak jelenleg rövid időn belül megfelelő infrastruktúrával ellátott szabad, ipari célra hasznosítható területhez.

A park az MPF Holding tulajdona, de megállapodás szerint ügyeit Barcs Város Önkormányzata intézi. Az ipari parkon kívül Barcsen és a többi településen található többnyire lepusztult, bezárt iparterület, amelyek hasznosítása jelenleg nem megoldott. Ezek barnamezős ipari területként jöhetnek számításba.

VÁLLALKOZÁSOK, ÜZLETI KÖRNYEZET

Összefoglalás, következtetések:

- **Alacsony a vállalkozási aktivitás**, az 1000 lakosra jutó vállalkozások száma (69) jáz országos átlagnak (123) mindössze 56%-a!
- A vállalkozási szerkezetben az **alacsonyabb tőkével alapítható társasági formák** dominanciája figyelhető meg, kiemelkedően magas az egyéni vállalkozások és a betéti társaságok aránya. Ez a vállalatok **tőkeszegénységére** utal.
- A működő vállalkozások 97,3%-a **mikro- és kisvállalkozás**, melyek 10 főnél kevesebbet foglalkoztatnak.
- A vállalkozási övezetben több – **külföldi tulajdonban lévő – közép vállalkozás** működik. Többségük azonban nem újonnan alapított, hanem **korábban működő vállalatok felvásárlása révén** került külföldi tulajdonba.
- A vállalkozási övezetben **Barcsen működik ipari park**, ami további területekkel bővíthető. Az ipari parkba jelentős új befektető eddig nem érkezett.

5. Műszaki infrastruktúra

5.1. Közlekedés, elérhetőség

A Barcsi Vállalkozási Övezetre jellemző településszerkezetből adódóan a lakosság mobilitásának fokozása – a közutak állapota és a tömegközlekedés állapotának javítása nagymértékben hozzájárul a térség népességmegtartó erejének növeléséhez, de fontos a kistérség gazdaságának fejlődése szempontjából is.

A Dél-Dunántúl legjelentősebb útvonala a 6-os számú főút, amely a fővárost Szekszárdon és Pécsen keresztül köti össze Barccsal. A határátkelőtől egy 16 km-es útszakaszon keresztül (16-os út) Verőcénél (Virovitica) érhető el a Horvátországot nyugat-kelet irányban átszelő 3-as számú főútvonal, amely közvetlen közlekedést biztosít mind Zágráb és Fiume, mind pedig Eszék irányába. A horvát kormány kifejezte szándékát, hogy ezt a főutat autópályává fejleszti.

A dél-dunántúli régió egyik kiemelt fontosságú célja a 6-os út továbbfejlesztése. Annak ellenére, hogy a bekapcsolódó utak a régió városai számára jó megközelíthetőséget biztosítanak, az autópálya hiánya az egész térség, így Barcs gazdasági fejlődésére is kihat. A legnagyobb gondot az utak jelenlegi közepes áteresztő képessége jelenti.

A Övezet belső úthálózatát alkotó fő közlekedési útvonalak állapota közepes, míg a mellékutak és a településekre vezető bekötő utak nagy része felújításra szorul. Az Övezet öt főirányból közelíthető meg. Itt is, mint általában Magyarországon, a centrálisan kialakított útvonalhálózat a jellemző: a települések többnyire a Barcstól sugárszerűen induló utak mentén (68-as, 6-os) helyezkednek el. Hiányoznak viszont a községek közötti többirányú átjárhatóságot biztosító utak, amelyek az apró falvak – különösen a „zsákutcás” települések elszigeteltségét fokozza, és nehezíti a térségi együttműködés kibontakozását. Megoldásra vár a településeket keresztirányban összekötő út kiépítése (Homokszentgyörgy – Csokonyavisonta - Vízvár között).

Homokszentgyörgy jövője szempontjából például kívánatos lenne a nagyközség és a 68-as főút között egy 7 km-es útszakasz kiépítése; a térség keleti határában pedig Kálmánca bekapcsolása a 6-os főútba. Ezzel elérhetővé válnának a Baranya megyében kínáló munkavállalások.

A Vállalkozási Övezet települései között Barcs belső közlekedése jó. Az elmúlt évek nagy beruházásai sorában ki kell emelnünk a megújított határ átkelő és a hozzá vezető elkerülő út kiépítését, amely már az európai előírásoknak megfelelően lett kialakítva. 1999 nyara óta működik a vámudvar és elkészült a kamionterminál is.

A Dél-Dunántúl, így a Barcsi Vállalkozási Övezet közlekedését a vasútvonalak elmaradottsága és kihasználatlansága jellemzi. A vasúti pályák és állomások korszerűtlenek, rossz állapotban vannak. A térséget két vasútvonal – a Barcson áthaladó Nagykanizsa-Barcs-Szigetvár-Pécs és a Barcs-Harkány-Sikós – szeli át. A határmentén fontos vasúti forgalom csak Nagykanizsán van. A megyeszékhely vasúti megközelítése a Vállalkozási Övezetből körülményes, csak nagy kerülővel Csurgón keresztül lehetséges. A személyszállítás teljesen a menetrendszerinti autóbuszjáratokra épül, míg a teherszállítás csaknem teljes egészében közúton zajlik.

Annak ellenére, hogy a Dráva Somogy megyei szakasza hajózható, vízi közlekedés a folyónak ezen a részén nem zajlik. A Dráva folyó hajózási útvonala - normál vízhozam esetén - három hajózási osztályba sorolható. Rendszeres hajózás csak Barcstól (157,0 r.km magasságától) lefelé van a Duna torkolatáig, de itt is csak a horvát oldalon. A folyó felső szakaszán - Barcstól nyugatra - rendszeres hajózás nem folyik a kavics kitermelés miatt (Kapronca). A folyó övezeti szakaszán, horvát oldalon, a legfontosabb kikötő Terezino Polje (r.km 152,0). Horvátország úthálózati fejlesztési terveiben a Dráva teljes vonalának vízi

közlekedésre alkalmassá tétele stratégiai szempontból is prioritást élvez. Ennek keretében speciális kikötők létrehozását tervezik: Ferdinandovac és Karas. Miután határfolyóról van szó, a kereskedelmi hajózás Barcs számára is nagy jelentőséggel fog bírni.

A Barcsi Vállalkozási Övezet szempontjából kiemelkedően fontos a Dráva turisztikai értékeinek kiaknázása, amelyben a Duna-Dráva Nemzeti Park teljesen érintetlen természeti szépségének sétahajóval való megközelítése különleges idegenforgalmi és turisztikai vonzerőt gyakorol. A program megvalósítása érdekében Barcson komplex fejlesztés indult el: elkészült a hajók és a turisták fogadására a kikötő és elkezdődött a hozzá kapcsolódó szolgáltató vízparti létesítmények kiépítése. Megindult a drávai sétahajózás, amely igény szerint akár Eszékiig is mehet. A kikötőt sétány fogja összekötni a kialakítandó szabad stranddal és kerékpárút kiépítésére is sor kerül.

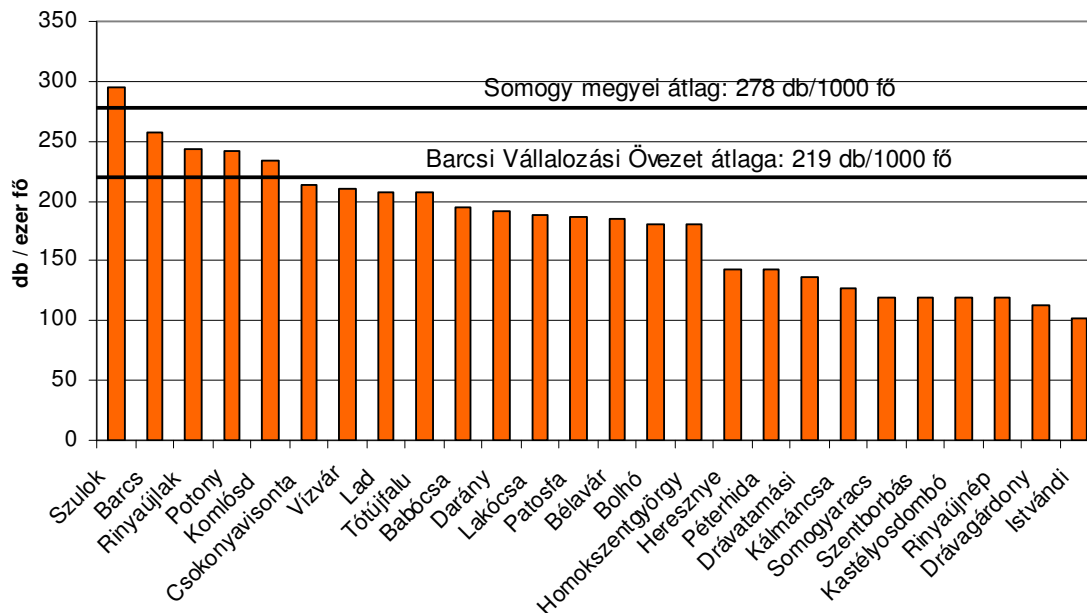
Az Övezet jövőbeni fejlődésének szempontjából a közúti, a vasúti és a vízi utak együttes és összehangolt fejlesztésére van szükség. Ezt a koncepciót képviseli Barcs önkormányzatának közlekedésfejlesztési koncepciója is. 1998-ban a város autóbusz pályaudvarát a Dráva partjára épült vasútállomáshoz költöztették, és itt került kialakításra a hajó kikötő is.

A Vállalkozási Övezetben kevés, változó minőségű kerékpárút áll a túrázók rendelkezésére. Helyi tömegközlekedés csak Barcson működik, jelentős önkormányzati támogatással.

A Vállalkozási Övezetben az ezer lakosra jutó személygépkocsik száma (217) a megyei (277) és az országos (291) átlagnál Somogy megye kistérségei közül itt a legalacsonyabb. A személygépkocsival való ellátottság közvetlenül a lakosság jövedelmi viszonyait tükrözi. Óriási eltérés mutatkozik a személygépkocsival legjobban ellátott Szulok (295/1000 lakos) és a legrosszabbul ellátott Istvándi (102/1000 lakos) között.

18. Ábra

Személygépkocsival való ellátottság (2006)

Forrás: T-Star,

5.2. Közművek

Az elmúlt évtizedben a legnagyobb fejlődést a Vállalkozási Övezet a közművesítés területén érte el. A kilencvenes évek elejéhez képest a közművek kiépítettsége megkétszereződött.

Barcson és a térség valamennyi településén száz százalékosnak tekinthető a villamos energiával (97 %) és vezetékes ivóvízzel (96,1 %) való ellátottság. Hiányosság leginkább a térség keleti részében elterülő apró falvakban (Drávatámási, Drávagárdony, Istvándi, Kálmánca) észlelhető. Az áramszolgáltatást Somogy megye, így a Vállalkozási Övezet területén is az EON RT. biztosítja, a települések ellátottsága teljesnek tekinthető. Az EON jogelődje a DÉDÁSZ 2004-ben jelentős kapacitásbővítést hajtott végre Barcson. 2003-ban központi támogatással és a települések összefogásával megoldódott a Vállalkozási Övezetben a csatornahálózat kiépítése.

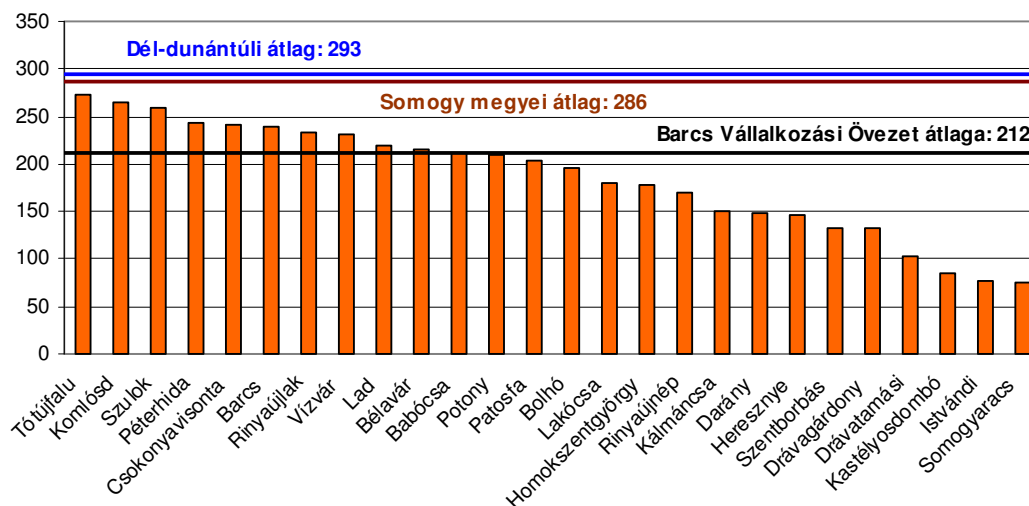
A Vállalkozási Övezet jelentős gázmezőkkel rendelkezik, ennek ellenére a vezetékes gáz kiépítettsége csak tizenkettő településen megoldott. A vezetékes földgáz fogyasztó háztartások aránya 56,7 százalék. Megyei összehasonlításban a kistérség a hatodik helyen áll (a megyei átlag 71,6,1 %). A gázvezeték kiépítése Barcson és a kistérség nyugati településein – Babócsa, Bolhó, Vízvár vonalán – és Csokonyavisonta körzetében történt meg, de teljesen hiányzik Homokszentgyörgy és Lakócsa mikrotérségében. A beruházásokat nehezíti a nagy távolság és a falvak lakóinak szegénysége.

5.3. Telekommunikáció

Magyarország az infrastruktúrafejlesztés területén a legimpozánsabb eredményeket a távbeszélő hálózat kiépítésében érte el. Ahol a vételi viszonyok ezt lehetővé teszik, a vezetékes hálózat a barcsi vállalkozási övezet településein is kiépült. 1000 lakosra 212 fővonal jut, ami Somogy megye adataihoz viszonyítva az átlagnál alacsonyabb (286). Az infrastruktúra hiányából fakadó hátrányok nagymértékben csökkentik a települések felzárkózási esélyeit és versenypozícióit.

19. Ábra

1000 lakosra jutó távbeszélő-fővonalak száma, 2007

Forrás: T-Star

A mobil telefonok széleskörű elterjedése következtében általánosan megállapítható, hogy országszerte csökken a vezetékes vonalak iránti igény. Somogy megyében az 1999-es csúcsponthoz képest folyamatosan csökken, 2002/2001 viszonylatában 11,8%-kal. A Barcsi Vállalkozási Övezetben a csökkenés drasztikus, a 2001-e 6.908 darabbal szemben 2002-ben mindössze 6009 db a vezetékes telefonnal ellátott lakások száma. A csökkenés egy év alatt 14,9 %-os. Barcson két mobil telefon társaság – Pannon GSM, Westel 900 GSM – is működtet átjátszót. Ugyanakkor komoly gondot okoz, hogy a falvakban a gyenge télerő miatt

– nemegyszer a térerő hiánya - a szolgáltatások igénybevétele korlátozott vagy teljesen lehetetlen.

Az Internet-hozzáférés az övezet települései között jelentős eltéréseket mutat, találhatók olyan települések, ahol a telefonösszeköttetés mikrohullámú kapcsolat révén jön létre, s így az adattovábbítás, Internet hozzáférés nem működik. A kisebb településeken Internet-hozzáférés szinte kizárólag a teleházakban, egyes helyeken a polgármesteri hivatalokban van. Barcson a hagyományos Internetezési lehetőségeken kívül a Fibernet RT kábelhálózata egyben internetezési lehetőséget is biztosít a városlakóknak. A csillagpontos kábeltévé szolgáltatás 2004-től biztosított a városban. Hasonlóan biztosított a kábeltévé az Övezet 15 településén.

MŰSZAK INFRASTRUKTÚRA:

Összefoglalás, következtetések

- A vállalkozási övezet **földrajzi elhelyezkedése kedvező**, Barcs a 6-os főút magyarországi végpontja. A gyorsforgalmi úthálózat fejlesztésének tervei azonban elkerülik a térséget.
- Az övezet **úthálózata** fejlesztésre szorul, mind a mellék, mind a főutak állapota rossz, több zsáktelepülés található.
- A térség **vasúthálózata** elmaradott, a vasúti pálya és az állomások fejlesztésre szorulnak. A vasúti forgalom alacsony, tekintettel a megyeszékhely körülményes megközelíthetőségére. A személyforgalom döntően autóbuszokkal történik.
- Az övezetben a közművek többsége kiépült kisebb hiányosságok csak egyes településeken tapasztalhatók.
- Az övezetben a **telekommunikációs lehetőségek korlátozottak**, alacsony az 1000 lakosra jutó vezetékes fővonalak száma, melyek több településen nem alkalmas Internet-csatlakozásra a telefonvonal. Az Internet-elérésre sok esetben csak a települések önkormányzatainál, valamint a **teleházakban** nyílik lehetőség.

VI. FEJLESZTÉSPOLITIKAI KÖRNYEZET

1. Normatív keretek

A vállalkozási övezetek működésének hátterét számos jogszabály alkotja. Ezen normatív keretek meghatározzák a vállalkozási övezetek létrejöttének célját és feltételeit, működésük alapvető szabályait, valamint szabályozzák a vállalkozási övezetekben működő, illetve letelepedő cégek számára biztosítható pénzügyi kedvezmények körét és mértékét.

A Barcsi Vállalkozási Övezet fejlesztési programjának készítése során az alábbi jogszabályok figyelembe vétele szükséges.

1996. évi XXI. törvény a területfejlesztésről és a területrendezésről

A területfejlesztési politikában egyre fontosabb lesz az EU regionális politika alapelveinek való megfelelés, a Strukturális Alapok támogatásainak lehívásához szükséges feltételek és követelmények teljesítése. A magyar területfejlesztés hatékonyságának növelése és az EU követelményeknek való nagyobb megfelelés érdekében jelenleg van folyamatban a területfejlesztési törvény módosítása.

A jelenleg hatályos törvény a területfejlesztési politika céljaként az országon belüli **társadalmi-gazdasági kohézió erősítését**, a lemaradó régiók, megyék, kistérségek elmaradottságának csökkentését határozza meg. A területfejlesztés feladatai a jelenleg hatályos törvény 3.§ (2) bekezdése alapján

- a társadalmi és gazdasági megújulást elősegítő fejlesztéspolitika kidolgozása, összehangolása és érvényesítése;
- az elmaradott térségek felzárkózásának elősegítése;
- az ipari és mezőgazdasági területeken a szerkezetváltás elősegítése és a munkanélküliség csökkentése;
- az innovatív kezdeményezések feltételeinek javítása;
- a kiemelt térségek sajátos fejlődésének elősegítése;
- a vonzó vállalkozói környezet kialakítása.

A törvény 5. §-a megadja a **vállalkozási övezet fogalmát**, mely a következő: „a régió fejlődése érdekében létrehozott, a területén folytatott tevékenységhez sajátos pénzügyi kedvezmények igénybevételét biztosító, területileg lehatárolt termelési és szolgáltató terület”.⁹

A 22. § értelmében vállalkozási övezet az ipari szerkezetátalakítás térségeiben (tartós szerkezeti problémákkal küzdő térségekben), illetve a gazdasági szerkezetátalakítás szempontjából meghatározó térségekben kerülhet kialakításra, melyekben a területfejlesztési célok érdekében pénzügyi és egyéb kedvezményeket kell biztosítani.

189/1996. (XII.17.) Kormányrendelet a vállalkozási övezetek létrehozásának és működésének szabályairól

A rendeletben meghatározásra kerül a vállalkozási övezetek létrehozásának fő célja (vállalkozásbarát környezet kialakítása az adott térség gazdasági fejlődése érdekében), valamint ennek alcéljai. Szabályozásra kerül az övezetek kijelölésének módja, folyamata, a kedvezményezetségi időtartama és alanyai.

⁹ 1996. évi XXI. törvény a területfejlesztésről és területrendezésről 5.§ j pont

54/1998. (III.27.) Kormányrendelet a Barcsi Vállalkozási Övezet kijelöléséről

A rendeletben kerül létrehozásra a Barcsi Vállalkozási Övezet, és meghatározásra kerül az övezet területe (24 település). Az övezet 1998. január 1-ével kerül kialakításra, területén 10 évig – 2007. december 31-ig – vehetők igénybe a különböző jogszabályok által biztosított kedvezmények.

Az övezet fejlesztésének stratégiai irányait a következőkben állapítja meg a rendelet:

- a térség innovációs képességének erősítése, innovációs központ kialakítása;
- technológiai kapcsolatok kialakítása a fejlett régiókkal;
- a kisvállalkozások kooperációs képességének erősítése;
- a technológiai szakképzés, az informatika fejlesztése;
- a meglévő munkaerő-piaci problémák negatív hatásainak mérséklése, hosszú távon felszámolása;
- a határmenti elhelyezkedés jelentette hátrányok csökkentése, a lehetőségek feltárása, fokozottabb kihasználása;
- a térség gazdasági potenciáljához kapcsolódó vállalkozások letelepedésének elősegítése.

163/2001. (IX. 14.) kormányrendelet a vállalkozásoknak nyújtott állami támogatások tilalma alóli mentességek egységes rendjéről

A kormányrendelet tartalmazza az államháztartás alrendszereiből nyújtható támogatások szabályait. A rendelet meghatározza a maximális támogatástartalom¹⁰ és támogatási intenzitás¹¹ fogalmát, megadja azok számításának módszereit.

A rendelet IV. fejezetében területenként szabályozásra kerülnek a horizontális támogatások nyújtásának szabályai:

- Kutatás-fejlesztési célú támogatás;
- Környezetvédelmi célú támogatás;
- Energiatakarékossági, illetőleg megújuló energiaforrások használatát célzó támogatás;
- Kockázati tőkebefektetések;
- Megmentési és szerkezetátalakítási célú támogatás;
- Foglalkoztatási célú támogatás;
- Képzési célú támogatás.

Az V. fejezetben kerülnek szabályozásra az egyik fejezetben sem szabályozott beruházások maximális támogatási intenzitásai, melyek régióként kerülnek bemutatásra (lásd: Európai Unió fejlesztéspolitikai keretek, regionális támogatások).

A VI. fejezetben egyes kiemelt, érzékeny ágazatok (szénbányászat, szintetikus szál ipar, gépjárműipar, tengerihajóépítő-ipar és szárazföldi közlekedés) állami támogatásának módjai kerülnek szabályozásra.

¹⁰ A kedvezményezett számára nyújtott állami támogatásnak, a rendelet 2. számú mellékletben foglalt módszertan alapján kiszámolt értéke.

¹¹ A támogatástartalom és az elszámolható költségek jelenértékének hányadosa, százalékos formában kifejezve.

18/1998 (VI.25.) KTM rendelet a területfejlesztési koncepciók, programok tartalmi követelményeiről

A rendelet szabályozza az országos, regionális, megyei, kistérségi és a kiemelt térségek területfejlesztési koncepcióinak, programjainak tartalmi követelményeit. Ennek értelmében a Barcsi Vállalkozási Övezet fejlesztési programja készítése során is figyelembe kell venni a rendelet előírásait. A vállalkozási övezet fejlesztési programjának felépítése logikájában követi a rendelet előírásait, valamennyi szükséges tartalmi elem megtalálható a programban.

Meg kell jegyeznünk hogy a Vállalkozási Övezetek (így a barcsi is) 2007 óta már nem részesülnek semmiféle állami támogatásban és kedvezményben,. Ezzel gyakorlatilag a Vállalkozási Övezet státusz tartalma is kiürült.

2. Szakmapolitikai keretek

2.1. Az Európai Unió versenypolitikája, állami támogatások

Az Európai Unió területén található vállalkozási övezetek működése, az övezetben beruházó vállalkozások számára nyújtott támogatások módja, mértéke meg kell, hogy feleljen az EU versenyjogi szabályainak, azon belül is az állami támogatásokra vonatkozó előírásoknak.

Az Európai Közösség létrehozását megelőzően az egyes tagállamok hazai támogatási rendszereket működtettek az elmaradott területek fejlesztésére, vagy meghatározott ágazatok megerősítésére. A **verseny szabadsága** az EU gazdaságpolitikájának meghatározó alapelve, melynek alapelvei - az áruk, a szolgáltatások, a munkaerő és a tőke szabad áramlása - már a Római Szerződésekben (1957.) is lefektetésre kerültek. Mivel az állami támogatások komolyan torzíthatják a verseny szabadságát, és így megakadályozhatják az egységes európai piac működését, annak szabályozása elengedhetetlen.

Az állami támogatás fogalma

Az állami támogatással kapcsolatos kérdéseket a **Római Szerződés 87-89. cikkelye** szabályozza. A 87. cikk értelmében főszabály szerint tilos állami támogatások nyújtása, mivel „a közös piaccal összeegyeztethetetlen a tagállamok által vagy állami forrásból bármilyen formában nyújtott olyan támogatás, amely bizonyos vállalkozásoknak vagy bizonyos áruk termelésének előnyben részesítése által torzíttja a versenyt, vagy azzal fenyeget, amennyiben ez érinti a tagállamok közötti kereskedelmet.”¹²

Állami támogatásról a 87. cikk értelmében akkor beszélhetünk, ha a következő feltételek mindegyike teljesül:

A támogatás

- *állami forrásból származik* (beleértve az államháztartás bármely szerve – pl.: önkormányzat, - közhasznú szervezetek – által nyújtott támogatást, amennyiben a támogatás közpénzből kerül finanszírozásra);
- *előnyt jelent az érintett vállalat részére* (Az ellenszolgáltatás nélkül átengedett források minden esetben állami támogatásnak minősülnek, de állami támogatás a piaci feltételeknél kedvezőbb kondíciókkal történő tranzakció is – pl.: ingatlan olcsóbb bérbe adása);

¹² Római Szerződések 87. cikkely

- *bizonyos vállalatot vagy ágazatot előnyben részesít* (szelektív, mivel meghatározott vállalatokat vagy termékeket támogat);
- *torzítja a versenyt, vagy annak torzításával fenyeget* (ez alapesetben minden állami támogatásra igaz, mivel a támogatás jellegéből fakadóan torzítja a kereskedelmet és a versenyt, azonban a csekély összegű juttatások esetén – de minimis szabály - ettől el lehet tekinteni);
- *és befolyásolja a tagállamok közötti kereskedelmet* (megnehezíti más tagállamokban működő vállalatok piacra lépését, vagy megkönnyíti egyes vállalkozások más tagállamokban való piacra lépését).¹³

Kivételek

A szerződés 87. cikkének második bekezdése ugyanakkor **kivételeket** is megfogalmaz, melyek esetében akár 100%-os állami támogatások is adhatók. Ilyen kivételt képez

1. a magánszemély fogyasztóknak nyújtott szociális jellegű támogatás, feltéve hogy azt a termék származásán alapuló megkülönböztetés nélkül nyújtják;
2. a természeti csapások vagy más rendkívüli események által okozott károk helyreállítására nyújtott támogatás;
3. a Németországi Szövetségi Köztársaság Németország felosztása által érintett egyes területei gazdaságának nyújtott támogatás, amennyiben a támogatásra a felosztásból eredő gazdasági hátrányok ellensúlyozásához szükség van.¹⁴

A 87. cikk harmadik bekezdése **további eseteket** is megfogalmaz, melyek esetén az Európai Bizottság hatáskörébe tartozik eldönteni a nyújtott támogatás jogszerűségét. Ezek a következők:¹⁵

- *87. cikk 3(a) bekezdés alapján:* az olyan térségek gazdasági fejlődésének előmozdítására nyújtott támogatás, ahol rendkívül alacsony az életszínvonal vagy jelentős az alulfoglalkoztatottság (ez azon területekre érvényes, melyeken az egy főre eső GDP nem haladja meg a közösségi átlag 75%-át);
- *87. cikk 3(b) bekezdés alapján:* valamely közös európai érdeket szolgáló fontos projekt megvalósításának előmozdítására vagy egy tagállam gazdaságában bekövetkezett komoly zavar megszüntetésére nyújtott támogatás (közös európai érdekűnek az a projekt minősül, amelyet több tagállam támogat, illetve több tagállam összehangolt cselekvését igényli valamely mindannyiukat fenyegető veszéllyel szemben – pl.: környezetszennyezés);
- *87. cikk 3(c) bekezdés alapján:* az egyes gazdasági tevékenységek vagy gazdasági területek fejlődését előmozdító támogatás, amennyiben az ilyen támogatás nem befolyásolja hátrányosan a kereskedelmi feltételeket a közös érdekekkel ellentétes mértékben;
- *87. cikk 3(d) bekezdés alapján:* a kultúrát és a kulturális örökség megőrzését előmozdító támogatás, ha az a Közösségen belüli kereskedelmi és versenyfeltételeket nem befolyásolja a közös érdekekkel ellentétes mértékben;
- *87. cikk 3(e) bekezdés alapján:* a támogatás olyan egyéb fajtái, amelyeket a Miniszterek Tanácsa a Bizottság javaslata alapján, minősített többséggel hozott határozatával határoz meg.

¹³TVI Információs Füzetek 2. Pénzügyminisztérium Támogatásokat Vizsgáló Iroda, Budapest 2000. Június

¹⁴ Ezt a pontot az Európai Bizottság 1995-ös döntése óta nem tekinti többé alkalmazhatónak.

¹⁵ A felsorolás a Római Szerződések 87. (3) bekezdésében foglalt csoportosítást követi

Speciális kivételt képez az állami támogatások alól az úgynevezett „**de minimis**” (csekély összegű) elv alapján nyújtott támogatás. Ennek oka, hogy egyes esetekben olyan csekély összegű az állami támogatás nagysága, hogy az nem torzítja a versenyt. E szerint a szabály szerint nem minősül állami támogatásnak, ha a vállalat három egymást követő év viszonylatában összesen 100.000 eurót meg nem haladó támogatásban részesül. Ezen esetekben nem szükséges a Bizottság értesítése a támogatás nyújtásáról, azonban nyilvántartást kell vezetni az ilyen jogcímen adott támogatásokról.

A legfontosabb támogatási kategóriák

A támogatások átláthatósága és hatékonyabb nyomon követhetősége érdekében a gyakorlatban az Európai Bizottság három fő csoportba sorolja az állami támogatásokat: az elmaradott térségekben nyújtható támogatásokra, a térségi és ágazati korlátozás nélkül igénybe vehető – horizontális – támogatásokra, valamint az egyes kiemelt ágazatok támogatására.

1. Regionális támogatások

A regionális támogatások nyújtásának jogalapját a Római szerződések 87. cikk 3(a) és 3(c) bekezdései jelentik. A regionális támogatások célja a fejlődésben elmaradott régiók fejlesztése új vállalatok letelepedésének elősegítése, és a már letelepedett vállalkozások modernizációjának támogatása révén.

- A 87. cikk 3(a) bekezdés alapján regionális támogatás nyújtható olyan NUTS II régióknak, melyekben az egy főre jutó vásárlóerő-paritáson számított GDP nem haladja meg a közösségi átlag 75%-át. Ezen területek megegyeznek a Strukturális Alapokból az 1. célkitűzés alapján támogatható régiókkal.
- A 87. cikk 3(c) bekezdése alapján támogatás nyújtható a nemzeti szinten elmaradott régióknak (ezek általában NUTS III szintű térségek, megyék). Az erre jogosult térségek kijelölésének szempontjait az egyes tagállamok határozzák meg, azonban a Bizottság dönti el ezek jogosultságát.

Meg kell említenünk a regionális támogatási térképet, amely tartalmazza a támogatható területek listáját, és az egyes területeken nyújtható támogatások mértékét. Ezt a Bizottság hagyja jóvá a tagállamok javaslata alapján. Magyarországon jelenleg a 5. táblázatban látható támogatási térkép van érvényben.

5. Táblázat

Térség	Maximális támogatási intenzitás
Észak-Magyarország, Észak-Alföld, Dél-Alföld, Dél-Dunántúl ,	50%
Közép-Dunántúl,	40 %
Nyugat-Dunántúl, Pest megye	30%
Budapest	25%

2. Horizontális támogatások

A horizontális támogatások nyújtásának alapját a 87 cikk 3(c) bekezdése jelenti. Ennek megfelelően területi elhelyezkedéstől és ágazati lehatárolástól függetlenül támogatás nyújtható különböző vállalkozásoknak. Ezen a jogcímen az alábbi területek részesülhetnek támogatásban:

- kis- és középvállalkozások,
- különböző környezetvédelmi beruházások,
- kutatás-fejlesztési tevékenységek;
- foglalkoztatás (munkahelyek teremtése és megőrzése);
- képzés;
- megmentési és szerkezetátalakítási tevékenységek (nehéz helyzetbe került vállalkozások támogatása).

3. Ágazati támogatások

Az európai gazdaság problémás, érzékeny területnek minősülő ágazatai részesülhetnek ágazati támogatásban. Ez azon ágazatokra terjed ki, melyek szociális, foglalkoztatási szempontból kiemelten kezelendők, vagy az Európai Unió számára stratégiai jelentőséggel bírnak. Támogatás nyújtható az acélipar, gépjárműipar, hajóépítő-ipar, szintetikus-szál-ipar, feketeszén-bányászat, illetve a szállítási ágazat részére.

Támogatások formája

Az állami támogatás nyújtásának formájára vonatkozóan nincsen korlátozás, a leggyakoribb **támogatási formák** a következők:

- vissza nem térítendő támogatás;
- kedvezményes kamatú vagy kamatmentes kölcsön;
- adókedvezmény, adómentesség, adóhitel, adó alap-csökkentés;
- állami kezességvállalás;
- ingyenes vagy kedvezményes tőkejuttatás (ha azt magánbefektető nem hajtotta volna végre);
- ingatlan vagy épület rendelkezésre bocsátása/átadása, ingyen vagy kedvező feltételekkel, beruházó számára;
- állami követelésről való teljes vagy részleges lemondás, fizetési halasztás engedélyezése;
- veszteség átvállalása vagy hasonló jellegű intézkedés.¹⁶

¹⁶ Európai Füzetek 36. Hargita Eszter: Az állami támogatások és a verseny, A Miniszterelnöki Hivatal Kormányzati Stratégiai Elemző Központ és a Külügyminisztérium közös kiadványa, Budapest 2003.

2.2. Európai Közlekedési Hálózat (TEN)¹⁷

A Transzeurópai Hálózatok (Trans-European Networks: TEN) kifejezés az Európai Unió közlekedési, távközlési és energetikai infrastruktúráját, ezek hálózatát jelenti. Jelen alfejezet pont a közlekedési hálózat fejlesztését érintő kérdéseket, tendenciákat érinti.

A közösségi közlekedéspolitika sarkalatos pontja a tagállamokat összekapcsoló, egységes közlekedési hálózat megteremtése. A szakpolitika szorosan kapcsolódik az egységes belső piac hatékonyságának növelését szolgáló intézkedésekhez, fő célja, hogy az infrastrukturális hálózat hiányosságait főlészámolva sűrűlődsmentessé tegye az áruk és az emberek szabad áramlását a tagországok között.

A szállítási módokként eltérő szabályozást alkalmazó közlekedéspolitika mellett a TEN az egységességet képviseli azáltal, hogy **az EU tagállamok közötti, vasúti, folyami, tengeri és légi szállítási hálózatait igyekszik harmonizálni** figyelembe véve a különböző szállítási módok közötti optimális munkamegosztást és a nemzeti hálózatok közötti műszaki átjárhatóságot.

A TEN kialakításának alapötlete az 1980-as években jelent meg az egységes piac kialakításával párhuzamosan. Kialakulásához a megfelelő jogi alapot a **Maastrichti Szerződés** teremtette meg. 1993 decemberében, az Európai Tanács jóváhagyta a „**Növekedés, versenyképesség és foglalkoztatás**” című **Fehér Könyvet**, melynek értelmében **az EU rövid és középtávú céljai között szerepel a nagy infrastrukturális projektek beindítása**. Majd 1994 végén Essenben az Európai Tanács kijelölte azt a 14 legfontosabb projektet, melyet a TEN fejlesztésének keretei között kívánnak megvalósítani. Ezek többsége gyorsvasút-hálózatok fejlesztésére vonatkozott.

A közlekedési hálózatok fejlesztésére vonatkozó iránymutatásokat az Európai Tanács és az Európai Parlament 1996-ban fogadta el (1692/96/CE). **A kitűzött cél egy integrált szárazföldi, tengeri és légi közlekedési infrastruktúra-hálózat létesítése a Közösség területén 2010-ig.**

A célok elérése lehetetlen megfelelő **finanszírozási háttér** biztosítása nélkül, ezért erre a kérdéskörre már a Maastrichti Szerződés is kitért, s létrehozta a **Kohéziós Alapot**. A TEN másik fő pénzforrása az Európai Regionális Fejlesztési Alap (ERDF), de számos más finanszírozási lehetőség is létezik. Az **Agenda 2000** a 2000-2006 pénzügyi ciklus egyik legfontosabb feladataként jelölte ki a TEN finanszírozását, s kiemelten fontos tényezőként említi a hálózatok összekapcsolódását a közép- és kelet-európai csatlakozásra jelentkező országokkal annak érdekében, hogy a bővítés utáni gazdasági integrációt a közlekedési infrastruktúra hiányosságai ne gátolják. (A csatlakozó országok hálózatait a csatlakozási szerződések útján integrálják az európai hálózatokba).

Az Európai Bizottság által 2001-ben elkészített Fehér Könyv fekteti le az Európai Közlekedéspolitika irányelveit 2010-ig. Az Európai Tanács Göteborg-i ülésén elfogadott következtetésekkel összhangban a Bizottság azt javasolja, hogy a közösségi irányelvek **felülvizsgálata a vasúthálózat szűk keresztmetszeteinek megszüntetésére**, a bővítés által keltett forgalmi áramlatok levezetésére előnyben részesítendőként meghatározott, **elsősorban a határövezetben lévő utak építésére és a távol fekvő területek elérhetőségének javítására** összpontosuljon.¹⁸

¹⁷ Források: www.gkm.hu

http://europa.eu.int/comm/transport/themes/network/english/tn_0_en.html

Fehér könyv, Európai közlekedéspolitika 2010-ig: itt az idő dönteni, Brüsszel, 2001. szeptember 12., COM(2001)370, az Európai Közösségek Bizottsága

Kohéziós Alap Keretstratégia, Közlekedés, 2004. és 2006. közötti tervezési időszakra, 2003. április Környezetvédelem és Infrastruktúra Operatív Program 2004-2006 (2003. április 26.-i változat)

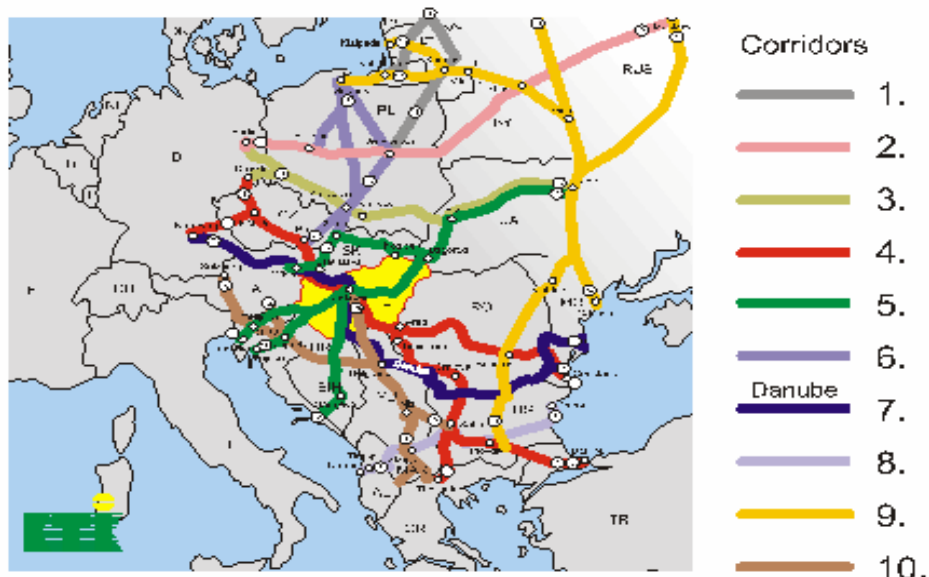
¹⁸ Szerzők saját kiemelése

Magyarország és a TEN

1997 júniusában a korábban jóváhagyott kilenc páneurópai közlekedési folyosót módosították és – a délszláv háborút követően – egy tizedikkel egészítették ki:

3. Térkép

Páneurópai közlekedési folyosók

Forrás: www.gkm.hu

Magyarország központi helyzete következtében a páneurópai folyosók találkozásánál fekszik. A jelenlegi tíz folyosóból négy áthalad Magyarországon, s ezek egyben fő tranzitvonalaink is:

- **IV. folyosó:** Berlin/Nürnberg–Prága–Pozsony/Bécs–Budapest–Konstanca/Szaloniki/Isztambul;
- **V. folyosó:** Velence–Trieszt/Koper–Ljubljana–Budapest–Ungvár–Lvov és leágazásaként az V/B Rijeka-Budapest, valamint az V/C Plocse–Szarajevó–Eszék–Budapest;
- **VII. folyosó:** Duna;
- **X. folyosó:** X/B ágaként Budapest–Újvidék–Belgrád.

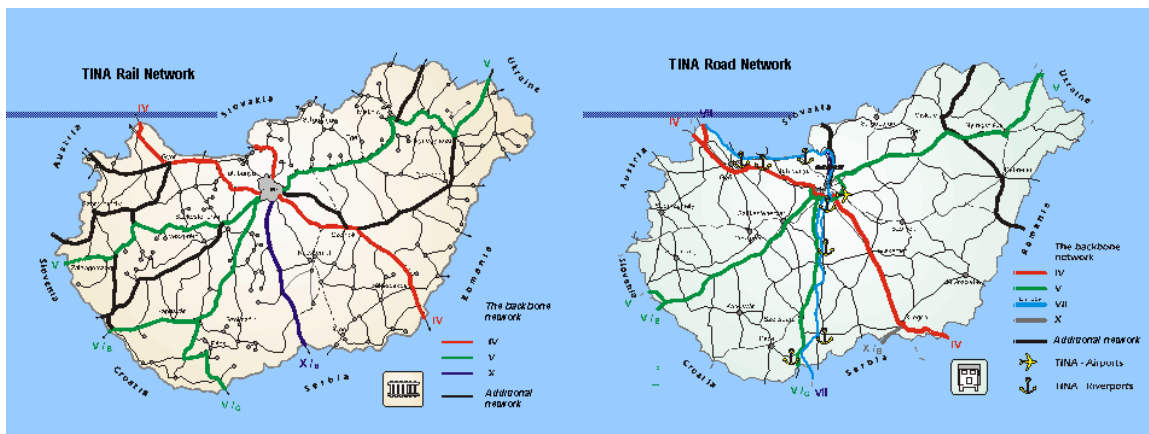
Budapesttel a metszéspontjukban, ezek a folyosók kötik össze Magyarországot a jelenlegi EU tagállamokkal, s biztosítják Románia és Ukrajna számára is az összeköttetést.

A vállalkozási övezet területét közvetlenül egyik közlekedési folyosó sem érinti, a térség az V. korridor Horvátország irányába haladó két ága között helyezkedik el. Hosszú távon a térség gazdasági fejlődéséhez, a lakosság életminőségének javításához elengedhetetlen a fő közlekedési folyosókkal való minőségi közlekedési kapcsolatok megteremtése, gyorsforgalmi utak kiépítése. Ezáltal biztosítható, hogy a térség bekapcsolódhasson a nemzeti és nemzetközi gazdasági vérkeringésbe.

A magyarországi TEN folyosók infrastruktúrája még jelentős fejlesztésre szorul. A konkrét fejlesztési igényeket a csatlakozó országok közlekedési hálózatának leendő TEN elemeit felmérő TINA program (Transport Infrastructure Needs Assessment = TINA) határozta meg, mely 1996-1999 között valósult meg. A csatlakozásig az azonosított projektek finanszírozása az ISPA előcsatlakozási alapból történt, ezt követően pedig a tagállamokat megillető közösségi forrásból lehetséges.

4. Térkép

Magyarország TINA közúti és vasúti hálózata, légi és belvízi kikötői

Forrás: www.gkm.hu

A TINA hálózat a páneurópai közlekedési folyosókkal azonos gerinchálózathoz, és kiegészítő hálózati összetevőkből áll. A program zárójelentése pontosan megjelölte a hazai közlekedési infrastruktúra azon elemeit, melyeket fejleszteni szükséges:

- Vasúti gerinchálózat és „kiegészítő hálózati elemek” (vonalvezetése, hossza, becsült költsége);
- Közúti gerinchálózat és „kiegészítő hálózati elemek” (vonalvezetése, hossza, becsült költsége);
- Belvízi úthálózat (vonalvezetése, hossza, becsült költsége);
- Repülőterek (pontos helyszíne, becsült költsége);
- Folyami kikötők (pontos helyszíne, hossza, becsült költsége);
- Terminálok (pontos helyszíne, száma, becsült költsége).

2.3. Közös Agrárpolitika

Az Európai Közösségek Bizottsága 1960-ban tett javaslatot a Közös Agrárpolitika (KAP) kidolgozására, melyet azóta három alkalommal változtattak meg jelentősen, legutóbb 1999-ben az Agenda 2000 című dokumentum alapján. A KAP egyik pillére a **mezőgazdasági piacok közösségi szabályozása**, melynek hatálya alá tartozik a Közösség minden mennyiségi szempontból fontos terméke. Az Agenda 2000 elsőként fektette le a **vidékfejlesztési politika** alapjait, ami a KAP második pillére.

2004. május 1-jével hazánk csatlakozott az Európai Unióhoz, s mint tagállamra kiterjed rá is a közös agrárpolitika hatálya. Az EU agráriumába való bekapcsolódásunk feltételei a 2002. december 13-án lezárult csatlakozási tárgyalások során lettek meghatározva. A részletes feltételeket, jogokat és köteleességeket a 2003. április 16-án Athénban aláírt **Csatlakozási Szerződés** rögzítette.

Az agrár- és vidékfejlesztés céljainak megvalósítására uniós és nemzeti források is rendelkezésre állnak. A közösségi fejlesztési források felhasználása egyrészt a Nemzeti Fejlesztési Terv **Agrár- és Vidékfejlesztés Operatív Programja (AVOP)** alapján történik, mely az **Európai Mezőgazdasági Orientációs és Garancia Alap (EMOGA) Orientációs Részlegéből**, valamint a **Halászati Orientációs Pénzügyi Eszközökből (HOPE)** támogatott intézkedéseket tartalmaz. Az **EMOGA Garancia Részlegéből** támogatható, úgynevezett "kísérő intézkedésekre" külön program készül (Nemzeti Vidékfejlesztési Terv). Emellett a tagállamoknak lehetőségük van átmenetileg nemzeti támogatás folyósítására is,

melyek jelentős része a technológiai lemaradások pótlására irányul. A magyar nemzeti források felhasználásának egyik fontos célja azon ágazatok kompenzálása, melyek pozícióit a csatlakozás átmenetileg rontja, de legalábbis nem javítja (például sertés és baromfifitenyésztés).

Az agrárpolitikai szabályozás legfontosabb elemei

▪ Földtulajdon

Az agrárgazdaságot is érintő fontos kérdést, a **külföldiek termőföld vásárlási jogát**, a tőke szabad áramlása c. 4. fejezet tartalmazza. Hazánk hétéves átmeneti mentességet, illetve a földárak alakulásától függően - három évi (azaz **összesen tíz évi**) **moratóriumot** kapott a témakörben. A **földbérlet** tekintetében nincsen átmeneti időszak, érvényesülnie kell a **nemzeti elbánás elvének**: a hazánkban alkalmazott szabályok az EU-tagállamok természetes és jogi személyei számára a magyar piaci szereplőkkel azonos lehetőségeket kell, hogy biztosítsanak.

▪ Az egyes ágazatokban alkalmazható támogatási szabályok

Azokban az ágazatokban¹⁹, ahol közvetlen támogatás vagy garantált értékesítést biztosító közösségi felvásárlási rendszer működik a mezőgazdasági támogatások meghatározása a termelési **kvóták** és a **közvetlen kifizetések** mértéke alapján történik. A kvóták, azaz **mennyiségi keretszámok** az elmúlt 4-5 év termelési szintje alapján lettek meghatározva.²⁰ A kvóták nem a termelés szintjét maximalizálják, hanem a **közösségi támogatás keretösszegét** határozzák meg. Túllépésük tehát nem jár szankciókkal, a többletmennyiséget azonban a közösség nem támogatja!²¹

▪ Közvetlen támogatások igénybevétele

A terület- és állatállomány alapú közvetlen termelői támogatások alkalmazása **kilenc éves átmeneti időszak** után terjed ki Magyarországra. A támogatások közösségi forrásból fedezett része fokozatosan növekedve **2013-ban** éri majd el az akkori közösségi jogszabályok szerinti 100%-os szintet. A magyar kormánynak lehetősége van azonban saját költségvetésből kiegészítő jellegű magyar források rendelkezésre bocsátására.

▪ Piaci támogatások igénybevétele

A magyar gazdák **átmeneti időszak nélkül** vehetnek részt az **intervenciós rendszerben** (felvásárlás, egyes termékek, például borfelesleg lepárlása vagy sertéshús magántárolása, stb.), és pályázhatnak **exporttámogatásra** is. A fentiek mellett **egyes, a kvótaszabályozás alá eső, de a közvetlen támogatási rendszer keretébe nem tartozó termékek támogatásai is átmenet nélkül igénybe vehetőek**: szárított takarmány, konzervipari feldolgozásra kerülő paradicsom, őszibarack és Vilmos körte.

A legfontosabb várható hatások

Az integráció egyértelmű előnyének tekinthető, hogy a csatlakozást követően már 2004-ben jelentős uniós támogatáshoz jutottak a magyar gazdák. A mezőgazdasági termelés környezete stabilabbá válik, várható a magasabb árak (pl. intervenció, magántárolás révén) realizálása. A piaci támogatások hatására javulhat az értékesítés biztonsága, kiszámíthatóbbá és tervezhetőbbé válik a bevétel. Az EU források és nemzeti támogatások együttese a jelenleginél nagyobb költségvetésű, szélesebb körű és új elemekkel bővülő támogatási rendszert jelent majd, melynek néhány fontosabb hatása a következő:

¹⁹ Nincs kvóta például a zöldség-gyümölcs ágazatban, a borszőlő-termesztésben, a baromfi- és a sertéságazatban, stb.

²⁰ Általában elmondható, hogy a termelés visszafogására egyetlen ágazatban sem lesz szükség, sőt a legtöbb esetben növekedés is lehetséges (pl. húsmarha prémium).

²¹ Egyetlen kivétel a tejkvóta.

▪ **Növénytermesztés**

Kedvezően érinti a csatlakozás a **gabonafélék²² olaj- és fehérjenövények** termesztőit: a minőségi termékeket premizálni fogják a jövőben, ami kedvező változás hazánkra nézve, hiszen búzáink minősége magasabb, mint általában az EU tagállamokban. A csatlakozás után várhatóan bekövetkező **cukorpiaci áremelkedés** jövedelemtöbbletet jelent majd a cukorrépa-termelőknek és jelentős mértékű a **dohánytermesztésre** igénybe vehető támogatás is. A hazai **zöldség- illetve gyümölcsstermesztés** fejlesztése során azonban figyelembe kell venni azt, hogy ugyan a **gyümölcsösök telepítésének támogatása általában véve engedélyezett**, de az alma, a körte és az őszibarack esetében új ültetvények létrehozása nem támogatható.

▪ **Állattenyésztés**

A Csatlakozási Szerződésben megfogalmazott feltételek várhatóan kedveznek a **szarvasmarha** ágazat egészének. Nehezíti viszont a termelők helyzetét, hogy az Unióban szigorú higiéniai és minőségi követelményeknek kell megfelelni a nyerstejjel kapcsolatosan. Alternatívát jelenthet a húshasznú szarvasmarhatartásra történő átállás, vagy termelői csoportok alakítása, s így a közös infrastruktúra- és technológiafejlesztés. Emellett jelentősebb támogatási összeg áll majd rendelkezésre **anyajuhra, jérére és anyakecskére** is.

A csatlakozás kihívásai: a magyar mezőgazdaság versenyképességét befolyásoló néhány fontos tényező

A fentiekben felvázolt agrártámogatási források és új piacok megnyílása, az egyes ágazatokban realizálható előnyök mellett a magyar gazdáknak számos fontos kihívásnak is meg kell felelniük:

- Értékesíteni csak olyan terméket lehet, mely a **higiéniai, élelmiszerbiztonsági (és számos egyéb állat- és környezetvédelmi) előírásoknak** igazolhatóan megfelelt. A jelenleg hatályos szabályozás többségében megfelel az elvárásoknak, de az ellenőrzés várhatóan jelentősen megszigorodik a csatlakozás után. Egyes előírások betartása csak átmeneti időszak után lesz kötelező: például vágóhidak kialakítása, tojóttyúkrok kctreceinek átalakítása. Azok a termelők, akik e feltételeknek nem tudnak megfelelni, nem fogják tudni termékeiket értékesíteni az EU piacain.
- A saját szükségletre történő termelés esetén a feleslegek értékesítése egyre nehezebbé válik majd, így a gazdálkodók kénytelenek lesznek eldönteni, hogy **főállásban, piacorientált módon folytatják-e a termelést vagy önellátásra** termelnek.
- A kistermelők számára alternatívát jelenthet a **termelői szervezetek létrehozása, elsősorban értékesítési céllal**. A csatlakozás után támogatható lesz ezen szervezetek megalakítása és működésének első öt éve. (A zöldség-gyümölcs ágazatban pedig csak ezek kaphatnak támogatást!)
- Jelentős kihívásokkal kell számolni **a közvetlenül nem támogatott** (sertés, baromfi/tojás, kertészet) **ágazatokban**, illetve ott, ahol **a közösségi támogatás mértéke elmarad a jelenlegi hazai támogatás szintjétől**. Ezekben az ágazatokban a piaci verseny dominál, komoly versenyhátrányba kerülhetnek az optimálisnál kisebb méretű gazdaságok, illetve azok, akik elavult technológiával, nem hatékonyan termelnek. Támogatásokhoz csak **pályázat útján** lehet jutni (például exporttámogatás egyes végtermékekre, extenzifikáció, állománycsökkentés, piacra jutás elősegítése, marketing támogatás, sertéshús magántárolása, tenyésztésfejlesztés, stb.).
- A megnyíló belső piacon a **verseny** elsősorban a háztartási munkát megkönnyítő, **korszerű táplálkozási igényeknek megfelelő, magasabb hozzáadott értékű**

²² A durumbúzát termesztő gazdálkodók a területalapú támogatás mellett speciális támogatásra jogosultak.

késztermékek piacán zajlik. A megnövekedett és részben új piaci igények újabb kihívást jelentenek a hazai gazdáknak és az élelmiszeriparnak. Ez utóbbi ágazat esélyeit javítja a külföldi tőkebefektetések jelenléte.²³

Annak érdekében, hogy az említett nehézségeket a magyar gazdák le tudják küzdeni nemzeti forrásból már a csatlakozást megelőző évben is elérhetőek olyan támogatások, melyek például a környezetvédelmi és állatjóléti szabályoknak való megfelelést könnyítik meg. Ha a magyar mezőgazdaság termelési szerkezete képes lesz alkalmazkodni az értékesítési lehetőségekhez, és a közösségi szabályozáshoz, akkor reális a piacszerzés esélye a többi tagállamban, különösen a dél-német és az észak-olasz régiókban. (Ezzel párhuzamosan a belföldi piacokon is a verseny növekedésére lehet számítani!)

Szükséges lépések

▪ A változások nyomon követése, ismeretszerzés, alkalmazkodás

A kihívások tekintetében kiemelten fontos, hogy a hazai piaci szereplők időben szerezzenek az Európai Unióra vonatkozó ismereteket, hiszen a meglehetősen bonyolult agrárgazdasági szabályozás és rendtartás beható ismerete nélkülözhetetlen feltétele a magyar mezőgazdaság sikeres integrációjának. Szükséges tehát, hogy az érintett szereplők figyelemmel kísérjék a hazai intézményrendszer felállítását, tisztában legyenek a szükséges információk megszerzésének módjával, azok forrásaival. Övezeti szinten is szükséges a gazdák részére képzések, tájékoztató rendezvények szervezése, szakértői segítségnyújtás biztosítása. A közösségi források mellett rendelkezésre álló nemzeti támogatások, pályázatok a gazdák felzárkózását segítik elő. Ezek ismerete és igénybevétele segítheti az alkalmazkodást.

▪ Szerkezetváltás

A lehetséges támogatási források felhasználása a kitűzött mezőgazdasági céloknak megfelelő projektek megvalósításával lehetséges. Ezért fontos, hogy a kistérségi, megyei, regionális agrárfejlesztési tervek, beruházások kialakítása során már most figyelembe vegyék az illeszkedést az uniós célkitűzésekhez. Ez a lépés szorosan összefügg az előzővel, hiszen az érintettek tájékoztatása a lehetőségekről és kötelezettségekről elősegíti alkalmazkodásukat az agrárium szabályozásában bekövetkezett változásokhoz.

▪ Együttműködések kiszélesítése

Az EU kifejezetten támogatja az érintett szereplők együttműködését, s ahogy korábban bemutattuk néhány szektorban kifejezetten a támogatás folyósításának előfeltételévé tették a kooperációt. Az értékesítési szövetségek mellett ösztönözni kell az olyan együttműködéseket, melyek keretében a kisebb gazdák közösen tudnak nagy volumenű fejlesztéseket megvalósítani.

▪ Vidékfejlesztési intézkedések foganatosítása

A KAP egyik fontos alappillére a vidékfejlesztési politika. Ennek keretében az elmaradott kistérségek és települések számára olyan fejlesztési források nyílnak meg, melyek révén kisebb léptékű projekteket megvalósíthatnak. A kifejezetten agrár jellegű tevékenységek általában a következőkre terjedhetnek ki: agrár-környezetgazdálkodás, kedvezőtlen adottságú és környezetvédelmi megkorlátozások alá eső területek támogatása, mezőgazdasági területek erdősítése, előnyüdjazás, szerkezeti átalakulás alatt álló, félig önálló gazdaságok támogatása, termelői szervezetek támogatása, gazdálkodók támogatása az EU (higiéniai, állatjóléti, élelmiszer-biztonsági) követelményei teljesítése céljából, technikai segítségnyújtás.

²³ A külföldi tőkebefektetések már most is jelentősek a hazai élelmiszeriparban. E folyamat a csatlakozást követően várhatóan újabb szektorokra is kiterjed, hiszen az EU-ban jelenleg tendencia a multinacionális társaságok térnyerése, a nemzetközi tőke összefonódása.

2.4. Területfejlesztés, regionális politika

Magyarország **2004. május 1-től** teljes jogú tagja az **Európai Uniónak**. A csatlakozás következtében az élet valamennyi területén történnek változások, életbe lépnek az EU különböző rendeletei, szabályai.

Hatások

A csatlakozást követően Magyarország teljes területével jogosulttá vált az EU Strukturális **Alapok** támogatásainak fogadására. Az Alapokból érkező fejlesztési források felhasználásának koordinálására került elkészítésre a Nemzeti Fejlesztési Terv, melynek operatív programjai és a programkiegészítő dokumentumok tartalmazzák azokat a konkrét tevékenységeket, amelyek megvalósítására igénybe lehet venni a Strukturális Alapok társfinanszírozását. A 2007-2013 programozási periódus során elérhető fejlesztési forrásokat allokáló Új Magyarország Fejlesztési Terv még több pályázati forrás pumpált a gazdaságba a civil-és közsférába.

▪ **Új területfejlesztési intézmények felállítása**

A Strukturális Alapokból érkező támogatások felhasználásának koordinálására új intézmények kerültek felállításra. Ezek az intézmények (irányító hatóságok, monitoring bizottságok, közreműködő szervezetek) menedzselik a Nemzeti Fejlesztési Tervben megfogalmazott stratégia alapján kijelölt intézkedések végrehajtását, és hirdetik meg a konkrét pályázatokat. Ezért annyira fontos ezen szervezetek tevékenységének, feladatainak megismerése, figyelemmel kísérése, valamint a kapcsolatfelvétel.

▪ **Jelentős nagyságú fejlesztési források**

A Nemzeti Fejlesztési Terv majd az Új Magyarország Fejlesztési Terv keretében jelentős nagyságrendű fejlesztési forrást bocsátanak rendelkezésre a hazai projektek megvalósítására. Összesen mintegy 1200-1500 milliárd forintnak megfelelő hazai és EU társfinanszírozási forrás került elkülönítésre különböző projektek megvalósítására.

▪ **Projektekkel szembeni elvárások változása**

Az EU Strukturális Alapjai teljesen más elvárásokat támaszt a projektekkel szemben, mint a jelenlegi hazai intézmények. Az EU szemszögéből a projekteknek nem része, hanem előfeltétele a szükséges dokumentumok, tanulmányok elkészítése, az engedélyek beszerzése. Ebből kifolyólag ahhoz, hogy egy projekt megvalósításához igénybe lehessen venni a strukturális alapok társfinanszírozását a projekt tartalmától függően a pályázat benyújtásakor rendelkezni kell minden szükséges dokumentummal.

Ezen a technikai különbségen kívül a strukturális alapok három kiemelt elvárás támasztanak a projektek megvalósításához, ezek a relevancia, a megvalósíthatóság és a fenntarthatóság. **Relevancia** alatt a projekt tevékenységei és a kitűzött célok közötti kapcsolatokat kell érteni, azaz a projekt tevékenységeinek ténylegesen hozzá kell járulniuk a projekt (és a program) céljainak eléréséhez. Csak abban az esetben igényelhető a strukturális alapok társfinanszírozása egy projekt megvalósításához, amennyiben korábban részletesen elemzésre kerültek a **megvalósítás** feltételei, alternatívái, valamint pénzügyi számításokkal kell alátámasztani a projekt **megtérülését** (ez jelenleg nem követelmény a hazai pályázatoknál). A **fenntarthatóság** szintén kiemelt szempont, a projekt nem csak a „végszámla kifizetéséig” tart, hanem azt követően igazolni kell a projekt keretében létrejött eredmények működtetését, fenntartását. A pályázat benyújtásakor alá kell támasztani, hogy a projekt eredményei a projekt lezárását követően általában minimum 5 évig fennmaradnak, a projekt célcsoportja továbbra is igénybe veheti azokat.

▪ **Határon átnyúló együttműködések támogatása**

A csatlakozást követően Magyarország lett az Európai Unió keleti határa. Az EU-nak kiemelt célja a tagállamok közötti, határokon átívelő együttműködések támogatása, elősegítése, melyet határmenti programok (korábban INTERREG közösségi kezdeményezés) támogatnak az ERFA keretein belül. Ennek megfelelően a kistérség települései, szervezetei is jogosultak a program forrásainak felhasználására a horvát-magyar határmenti együttműködések megvalósítására.

Szükséges lépések

▪ **A fejlesztési programok tartalmának tanulmányozása**

Mivel a Strukturális Alapok társfinanszírozását csak azokhoz a projektekhez lehet kérni, amelyek illeszkednek az Új Magyarország Fejlesztési Terv operatív programjaihoz, rendkívül fontos ezen dokumentumok tartalmának megismerése (lásd: www.nfu.hu honlapon). Ezen kívül szükséges a programkiegészítő dokumentumok elemzése, mivel ezek tartalmazzák a részletes információkat többek között az egyes intézkedések keretében támogatható tevékenységekről, a pályázók köréről.

▪ **Kapcsolatfelvétel az újonnan felállításra kerülő intézményekkel**

A vállalkozási övezet szereplőinek meg kell ismerniük az egyes intézmények feladatait, tevékenységét, mivel ez szükséges a rendszerben való eligazodáshoz. Ezen kívül nyomon kell követni az egyes irányító hatóságok működését, tevékenységét, valamint kezdeményezni kell a kapcsolatfelvételt azokkal a közreműködő szervezetekkel, amelyek tevékenységi területe érinti a kistérség fejlesztési elképzeléseit. A kapcsolatfelvétel részeként célszerű elküldeni a fejlesztési stratégia promóciós változatát, valamint az előkészített projekteket.

▪ **EU-konform projektek előkészítése**

Szükség van az EU elvárásainak megfelelő projektek előkészítésére. Ennek érdekében meg kell teremteni a projektek generálásához, előkészítéséhez, tárolásához és továbbfejlesztéséhez szükséges menedzsment kapacitást a kistérségben. Ennek megfelelően célszerű felállítani egy **kistérségi projektadatbázist**, amely egységes struktúrában tartalmazza a projekteket, valamint ezeket fel kell tölteni egy honlapra. Ki kell alakítani a projektek előkészítésének **módszertanát**, melyet folyamatosan frissíteni kell, továbbá ki kell képezni a projektek előkészítésével foglalkozó **szakembereket**.

▪ **Kapcsolatfelvétel horvát szervezetekkel**

A horvát-magyar határmenti programból támogatás igényelhető **határon átnyúló projektek** megvalósítására. Ebből kifolyólag célszerű a meglévő **partnerkapcsolatokat** megerősíteni, és újakat kiépíteni a határ túloldalán lévő településekkel, civil szervezetekkel.

VII. SWOT ANALÍZIS, KÖVETKEZTETÉSEK

A SWOT elemzés készítése kettős célt szolgál: egyrészt koncentrált formában jeleníti meg a helyzetelemzés legfontosabb következtetéseit, másrészt pedig az erősségek-lehetőségek és a gyengeségek-veszélyek párok összevetésével lehetővé teszi a fejlesztési stratégia által kezelendő kulcsterületek azonosítását.

ERŐSSÉGEK	GYENGESÉGEK
▶ A lakosság korösszetétele kedvező. ▶ Középfokú oktatási intézmények működnek. ▶ Kedvező mezőgazdasági adottságok (éghajlat, termőföldek). ▶ Alternatív mezőgazdasági termelés (bio és öko termelés) néhány gazdaságban. ▶ Működő mezőgazdasági szövetkezetek, együttműködések. ▶ Magas az erdők részaránya, erdő- és vadgazdálkodási hagyományok. ▶ Jelentős kereskedelmi kapacitások. ▶ Kedvező természeti turisztikai adottságok: természetvédelmi területek, Duna-Dráva Nemzeti Park, Dráva-folyó. ▶ Nemzetközi vendégeket is vonzó termálfürdők. ▶ Határmenti elhelyezkedés, igénybe vehető logisztikai szolgáltatások. ▶ Külföldi tulajdonban lévő közép vállalkozások. ▶ Működő ipari park Barcson. ▶ Ipari tevékenységre alkalmas barnamezős területek állnak rendelkezésre. ▶ Kedvező közlekedés-földrajzi elhelyezkedés, 6-os főút határmenti végpontja. ▶ Kommunális infrastruktúra kiépült. ▶ Térségi identitástudat. ▶ Geotermikus energiaforrások (pl. fűtésre, zöldség-és virágtermesztésre alkalmazható)	▶ Kedvezőtlen térszerkezet, döntően kisméretű települések. ▶ Kedvezőtlen demográfiai folyamatok, az elvándorlás és a negatív természetes szaporodás miatt csökken a népesség. ▶ Rendkívül alacsony az aktivitási ráta, ebből kifolyólag magas az eltartott és az inaktív népesség aránya. ▶ Magas, és kedvezőtlen szerkezetű munkanélküliség. Magas a pályakezdő és a tartósan munka nélkül lévők aránya. ▶ A lakosság képzettségi szintje elmarad az országostól. Alacsony a felsőfokú végzettségűek aránya. ▶ Helyi felsőfokú képzés hiánya, a meglévő középszintű oktatásból is hiányzik a vállalkozói készségek oktatása ▶ Magas a mezőgazdaságban foglalkoztatottak aránya. ▶ Elaprózott birtokszerkezet, jellemző az 1 hektár alatti birtoknagyság. ▶ Az övezet iparosodottsági szintje, valamint az iparban foglalkoztatottak aránya alacsony. ▶ A hagyományos iparágak dominálnak, modern ipari ágazatok hiánya. ▶ Horvát bevásárló-turizmus jelentette pótlólagos vásárlóerő megszűnt. ▶ A minőségi turizmus infrastruktúrája és a turisztikai szolgáltatások kiterjedtsége nem elégséges ▶ Alacsony vállalkozói aktivitás és hajlandóság, a kis- és mikro- vállalkozások túlsúlya. ▶ Az alacsonyabb tőkével alapítható társasági formák túlsúlya, ebből kifolyólag alacsonyabb a vállalkozások munkahely-teremtő képessége. ▶ A beszállítói lehetőségek jelentős cégekhez csekélyek ▶ Kedvezőtlen a térség megközelíthetősége, mind a közutak, mind a vasúti pályák felújításra szorulnak. ▶ Az övezetet elkerülik az országos és

	nemzetközi gyorsforgalmi útvonalak. ▶ Térségi utak állapota rossz, összekötő utak hiányoznak (zsáktelepülések).
LEHETŐSÉGEK	VESZÉLYEK
▶ Az EU csatlakozással a fejlesztési források jelentősen kibővülnek. ▶ A Közös Agrárpolitika révén megnyíló támogatási formák többletforrást jelentenek a térség gazdálkodóinak. ▶ A biológiai és ökológiai gazdálkodás termékei iránti kereslet növekszik a hazai és európai piacokon. ▶ A faipari, kézműipari termékek iránti igény növekszik. ▶ Termál- wellness és gyógyturizmus iránti kereslet tovább nő. ▶ A természetvédelmi területek, nemzeti parkok jelentősége felértékelődik turisztikai szempontból (nemzetközi trend). ▶ A turizmus alternatív formái (öko-, falusi-, vízi-, kerékpáros, turizmus) valamint a kulturális- és rendezvényturizmus felértékelődnek. ▶ Növekszik a befektetői érdeklődés a térség iránt és a gazdasági-kereskedelmi együttműködés javul a horvát EU csatlakozás közeledtével és egy közvetlen gyorsforgalmi út megépülésével az M6 autópályáig (logisztika, gépipar, faipar) ▶ A folyami áruszállítás és energiatermelés (Dráva) feltételei adottá válnak ▶ A szomszédos kistérségek nyitottsága megnő harmonikus együttműködés, közös projektek kialakítására. ▶ A hagyományos energiahordozók drágulása növeli az érdeklődést a helyi alternatív energiahordozók iránt (geotermikus energia, helyben termeszthető energianövények ill. a helyi hulladék típusú biomassza)	▶ Egyértelmű kormányzati elképzelések hiánya a vállalkozási övezetek jövőbeli működésére. ▶ Az EU csatlakozással növekszik a verseny a mezőgazdasági termékek piacán ▶ Az eltérő adottságok, fejlődési lehetőségek következtében tovább nő az övezet települései közötti fejlettségi különbség. ▶ Az övezet és a megye, régió, ország többi térsége közötti jövedelmi különbségek növekednek. ▶ A hátrányos helyzetű csoportok aránya nő, szociális válság alakul ki. ▶ A képzett munkaerő elvándorlása fokozódik a megfelelő minőségű munkahelyek és az alacsonyabb kereseti lehetőségek hiánya következtében ▶ A hasonló turisztikai adottságokkal rendelkező hazai és külföldi térségek fejlődése miatt az övezet idegenforgalmi versenyképessége csökken. ▶ A természeti-környezeti értékek (élővizek, növény- és vadállomány) károsodnak a ökológiai szemlélet hiánya következtében. ▶ A természeti értékeket veszélyeztető külső (hazánk más térségéből vagy külföldről érkező) hatások (beruházás, szennyezés) éri a térséget. ▶ Ipari park relatív telítettsége ▶ A barcsi M6-osra rávezető gyorsforgalmi út megépítése elmarad. ▶ A regionális fejlesztési elképzelések között nem szerepelnek kellő súllyal az övezet szükségletei, igényei.

Stratégiai következtetések

A SWOT analízis áttekintése után egyértelműen megállapítható, hogy a Barcsi Vállalkozási Övezet számos erősséggel rendelkezik, melyek megfelelő kihasználását nagymértékben megnehezítik az övezet gyengeségei.

A vállalkozási övezet fejlődése szempontjából meghatározó a **humán-erőforrás minősége**, melyek terén súlyos **gyengeségek** azonosíthatók be. Az övezet lakosságának alacsony az aktivitási szintje, az eltartott népesség magas aránya nagy terheket ró a foglalkoztatottakra.

Ma az Övezet egyik fő **gyengesége** a magas munkanélküliség és az alacsony, vagy nem piacképes végzettség, melyet tovább súlyosbít annak kedvezőtlen szerkezete: a munkanélküliek körében magas a pályakezdő és a hosszú távon munka nélkül lévők aránya.

Tervszerű átképző programokkal, illetve megfelelő befektető megtalálásával a rendelkezésre álló szabad munkaerő a térség egyik **erőssége** lehet, tökevonzó tényezővé léphet elő.

A foglalkoztatottak életszínvonala sem alakul kedvezően, hiszen a jövedelmi viszonyok kedvezőtlenebbek az országos átlagnál. A negatív tendenciák azzal a veszéllyel járhatnak, hogy a képzett munkaerő elvándorlása tovább fokozódik. Megfelelő számú és végzettségű munkaerő hiányában pedig a vállalkozási övezet nem tud kihasználni olyan lehetőségeket, melyek realizálásához szükséges lenne a színvonalas emberi erőforrás jelenléte: alternatív turisztikai tevékenységek kialakítása, gazdasági együttműködések fejlesztése, új befektetők letelepedése a térségben.

Erősségeként értékelhető a természetes szaporodási mutató alakulása, azonban ezt lerontja a lakosság elvándorlása a térségből. A lakosság iskolázottsági szintje alacsonyabb az országosnál, nagyon alacsony a diplomások aránya az övezetben. Ezt a **gyengeséget** némileg ellensúlyozza az a tény, hogy a térségben több középfokú oktatási intézmény működik, ugyanakkor komplex fejlesztés hiányában, az életszínvonal emelkedése nélkül az elvándorlási tendenciák várhatóan fennmaradnak. Mindez pedig – más gyengeségeket felerősítve – valószínűsíti azt a **veszélyt**, hogy a térség és az ország többi térsége közötti jövedelmi különbségek nőnek. Mindezekből kifolyólag szükséges a humán-erőforrás átfogó fejlesztése, az oktatási, képzési és átképzési rendszer fejlesztése, átképzési és foglalkoztatási programok lebonyolítása révén. Ösztönözni kell továbbá a diplomás rétegek vállalkozási övezetbe települését.

A jövedelmi viszonyok gyengeségei a kistérség gazdaságának jellemzőire vezethetők vissza. A gazdasági struktúra ugyanis kettős képet mutat: magas a mezőgazdaság, alacsony a szolgáltatások súlya, a régióon belül az övezet alacsony iparosodottsági fokú területnek számít. A vállalkozási övezet jelentős mezőgazdasági hagyományokkal rendelkezik, magas a mezőgazdaságban foglalkoztatottak aránya. **Erősségeként** értékelhetők a kedvező mezőgazdasági adottságok valamint, hogy a termények egy részét helyben dolgozzák fel különböző élelmiszeripari vállalkozások. Ugyanakkor számos **gyengeség** is megfigyelhető. Az adottságok kihasználását nehezíti az ágazat szociális jellege: az elaprózott birtokszerkezet és az őstermelők száma mutatja azt, hogy a mezőgazdaság számos család megélhetését biztosítja. Ezek a családi gazdaságok azonban nem tökeerősek, korlátozottan alkalmasak a versenyképes mezőgazdasági árutermelésre.

A mezőgazdasági adottságokhoz **veszélyek** és **lehetőségek** is kapcsolódnak. A meglévő biogazdálkodás továbbfejlesztését ösztönzi annak a lehetősége, hogy a biológiai és ökológiai gazdálkodás termékei iránti kereslet várhatóan nőni fog a jövőben. Ehhez azonban szükséges lenne az ilyen jellegű tevékenységek tudatos elterjesztése az övezetben. **Lehetőséget** jelenthet továbbá, hogy az EU csatlakozással megnyíló támogatási formák új forrást jelentenek a magyar mezőgazdaság számára. Ugyanakkor az agrárium számára komoly kihívást, **veszélyt** jelent az is, hogy a mezőgazdasági termékek piacán megjelenő új szereplőkkel, új termékekkel a helyi, hazai termelők fel tudják-e venni a versenyt.

Az erdőgazdasági adottságok ugyanakkor egyértelműen az **erősségek** közé tartoznak, a térség erdősegei sokoldalú hasznosításra alkalmasak (fakitermelés, turizmus, vadgazdálkodás). Az erdőgazdasági termékekre épülő tevékenységek számára lehetőséget jelenthet a faipari, kézműipari termékek iránti kereslet növekedése, amennyiben a kistérségi szereplők képesek kiszolgálni a hazai, vagy akár európai igényesebb fogyasztókat. Erre az erősségre épül az a **lehetőség**, hogy növekszik a kereslet a turizmus alternatív formái iránt.

A vállalkozási övezet nem rendelkezik jelentős ipari kapacitásokkal, alacsony az iparban foglalkoztatottak aránya. Az ipari vállalkozások is elsősorban Barcsra koncentrálnak, növelve ezzel az egyes települések közötti fejlettségbeli különbséget. Az Övezet **erőssége**, hogy jól működő, stabil helyi közép- és nagyvállalkozásokkal rendelkezik. **Gyengeség**, hogy a külföldi multinacionális, többnyire sok foglalkoztatottal működő, jelentős helyi beszállítói kapcsolatokkal rendelkező ipari vállalkozás teljesen hiányzik az Övezetben. Az övezet **gyengesége** az alacsony vállalkozási aktivitás, a működő vállalkozások lakosságarányos

értéke jelentősen elmarad az országos átlagtól. A vállalkozások tőkeszegénysége tovább súlyosbítja a helyzetet, jelentős a mikro- és kisvállalkozások aránya, melyek munkahelyteremtő képessége alacsony.

Az övezet **erőssége**, hogy rendelkezik ipari parkkal, **veszélyt** jelent azonban, hogy az ipari parkban nincs olyan azonnal hasznosítható összefüggő, infrastruktúrával ellátott terület, amelyre befektetőt lehetne találni. A megye több közeli, kevésbé benépesített parkja rendelkezik ilyen területekkel (Nagyatád, Marcali). Az övezet ágazati szerkezetében az üzleti szolgáltatások részaránya alacsony, a kistérségben kevés a vállalkozás, a vállalkozói szféra gyenge. Újabb befektetői érdeklődés esetén a kistérségben több településen is van gazdasági, ipari hasznosításra alkalmas ingatlan. Ezen **lehetőség** kihasználását azonban akadályozza a képzett munkaerő hiánya, az üzleti szolgáltatói szektor fejletlensége, és a térség elérhetőségének gyengeségei.

Erősséget jelentenek a kedvező turisztikai adottságok, mivel jelentős természeti értékek, és a Duna-Dráva Nemzeti Park területei találhatók az övezetben. Ezek magas fokú hasznosítását **megakadályozza** a minőségi infrastruktúra és a kapcsolódó szolgáltatások hiánya. Nem megfelelő az adottságok jelenlegi kiajánlása sem, nincsenek komplex turisztikai programcsomagok, melyek alapján a térségbe látogató vendégek hosszabb ideig maradnának. Az adottságok kihasználása érdekében tehát szükséges lenne a szálláshelyek, turisztikai infrastruktúra fejlesztése. A turizmus fejlesztése során fokozottan figyelembe kell venni a fenntarthatósági szempontokat, mert fennáll annak a veszélye, hogy a természeti-környezeti értékek károsodnak az ökológiai szemlélet hiánya következtében. A turizmus alternatív formáinak fejlesztése erősíti a biológiai és ökológiai gazdálkodásra való áttérés lehetőségét, mintegy pótlólagos keresletet teremtve a tiszta élelmiszerek iránt.

Nagy lehetőséget jelent a Dráva, melynek kiaknázása csak 2002-ben kezdődött. Akár a vízi-turizmus, akár a vízi áruszállítás a jövőben meghatározó lehet. A Vállalkozási Övezet fontos és meghatározó **erőssége** a gyógyvizei is. Nemzetközi viszonylatban is látogatott termálfürdő működik Csokonyavisontán, azonban mind a fürdő, mind a kapcsolódó szolgáltatások infrastruktúrája leromlott, azok fejlesztése szükséges. Ennek hiányában a település nem lesz képes kihasználni azt a lehetőséget, melyet a wellness- és gyógyászati turizmus növekedése jelent. További **lehetőséget** jelent a barcsi termálvízre alapozott fejlesztési program, amely első üteme 2005. nyarára készült el. A babócsai és szuloki termálfürdők jelenleg helyi igényeket elégítenek ki, és ebből kifolyólag a kiszolgáló infrastruktúra egyes részei nem épültek ki teljes mértékben.

A térség jövőbeli fejlődése szempontjából súlyos **gyengeségként** jelentkeznek a közlekedési nehézségek, mely jelenti egyrészt a térségen belüli összeköttetés alacsony minőségét, a zsáktelepülések magas számát, másrészt pedig a térség egészének rossz elérhetőségét. További **gyengeség** az övezeten belüli rossz közúthálózat, és az ország vérkeringésétől mért viszonylag nagy távolság. Az elérhetőségi viszonyok javítása önmagában nem jelent kitörési pontot, ennek hiányában azonban egyéb fejlesztések hatásai sem érvényesülhetnek kellőképpen. A helyi vállalkozások, a lakosság mozgásterét, lehetőségeit korlátozzák a közlekedési viszonyok, másrészt pedig ez a tényező a potenciális külső befektetők döntését is befolyásolja. Az említett gyengeség közvetve több **veszély** bekövetkeztéhez is hozzájárul: az életminőség romlása révén fokozódik az elvándorlás, a hátrányos helyzetű csoportok részaránya pedig nő. A periféria-szerep révén növekszenek a jövedelmi különbségek a kistérség és az ország egyéb kistérségei között.

Ez alapvetően megakadályozza az övezet határmenti elhelyezkedéséből származó **lehetőségek** kihasználását. Barcs közúti határátkelője kapu Dél-Kelet Európa irányába. Az Európai Unió kívánalmak szerinti határátkelő, a hozzá kapcsolódó kamionterminál és logisztikai rendszer, rövid távon is pozitív hatással lehet az övezetre. Javulhat a tőkevonzó képesség, növekedhet a befektetői érdeklődések száma. Ennek erősítésére azonban intenzív marketing és befektetés-ösztönzési munka szükséges. Középtávon azonban potenciális **veszélyt** jelent az, hogy a térséget elkerülik a nemzetközi közlekedési folyosók,

ami a nemzetközi teherforgalmat más útvonalakra irányíthatja át. További **veszélyt** jelent, ha az autópályával nem lesz közvetlen gyorsforgalmi összeköttetése a térségnek.

A határmenti elhelyezkedés ugyanakkor **lehetőséget** biztosít a szomszédos horvát térséggel való gazdasági kapcsolatok bővítésére, és közös fejlesztési projektek megvalósítására.

VIII. A BARCSI VÁLLALKOZÁSI ÖVEZET FEJLESZTÉSI STRATÉGIÁJA

Egy térség, jelen esetben a Barcsi Vállalkozási Övezet fejlesztésének **végső célja** a lakosság jólétének, életszínvonalának javítása. E globális cél elérése csak hosszú távon lehetséges, jelen fejlesztési program feladata, hogy kijelölje azt az irányt, melyet követve az övezet fejlődése a lakók jólétének a növekedését szolgálhatja.

1. A jövőkép

A stratégia kiindulópontját a helyzetfeltárás, SWOT analízis alapján megfogalmazott, és az övezet vezetése által elfogadott jövőkép jelenti:

„A Barcsi Vállalkozási Övezetben a fenntartható és dinamikusan fejlődő gazdaság munkát és megélhetést biztosít a lakosok számára, elősegítve az életszínvonal emelkedését. Az övezet gazdaságának fejlődésében fontos szerepet töltenek be a külső befektetések; a határmenti elhelyezkedés, és az erre épülő logisztikai ágazat; valamint a meglévő mezőgazdasági, termál- és természeti turisztikai adottságok. A stabil gazdaság mellett az övezetben a minőségi élet egyéb feltételei is adottak, és a fejlődés pozitív hatásai az övezet periférikus, vidéki térségeire is kiterjednek.”

A jövőkép legfontosabb, meghatározó elemei a következők:

- *Fenntartható és dinamikusan fejlődő gazdaság,*

A fenntartható fejlődés összetett fogalom, alapvetően a gazdasági, társadalmi és a környezeti fejlődés konfliktusmentes megvalósítását jelenti. Ennek értelmében az övezet felzárkózása olyan módon valósul meg, hogy a gazdasági tevékenységek dinamizálódása hozzájárul a munkaerőpiaci és a szociális-társadalmi helyzet javulásához, miközben az ökológiai szemlélet érvényesülése révén a természeti környezet, erőforrások sem károsodnak.

- *Az életminőség javítása, munkahelyek biztosítása,*

Az életminőség alakulását döntő mértékben befolyásoló tényező a munkahelyteremtés. Egy prosperáló térségben a lakosság megfelelő számú és minőségű munkahelyet talál, ami nemcsak az egyének és családok anyagi és pszichés biztonságát, hanem a vállalkozói szektor fejlődését is meghatározza.

- *Építés a külső befektetésekre és a helyi adottságokra,*

A jövőkép egyértelműen épít a térség adottságaira, a dinamikusan fejlődő, diverzifikált gazdaság megteremtése a határmenti elhelyezkedés, és az erre épülő logisztikai ágazat, valamint a mezőgazdasági, termál- és természeti turisztikai adottságok kihasználása révén valósulhat meg. Ebben fontos szerep jut mind a külső befektetéseknél, mind a helyi vállalkozásoknak.

- *A fejlődés pozitív hatásai kiterjednek az övezet összes településére,*

A térségi hatás ebben a kontextusban arra utal, hogy az idegenforgalmi vonzerők, logisztikai adottságok nem terjednek ki a térség minden településére. Fontos ezért a térség egészére kiterjeszteni a húzóágazat dinamikájának közvetett hatásait a kiegészítő tevékenységek párhuzamos fejlesztése, illetve az idegenforgalom esetén a térség minden részét érintő komplex elképzelések megvalósítása révén.

Ha áttekintjük a vállalkozási övezet jelenlegi helyzetét a részletes helyzetfeltárás, valamint az arra alapozott SWOT analízis alapján, akkor azt láthatjuk, hogy jelenleg a Barcsi Vállalkozási

Övezet egyrészt számos nehézséggel, problémával küszködik, másrészt pedig nagyon sok – jelenleg még kihasználatlan – lehetőséggel is szembesül. A jövőképben leírt pozitív jövőbeli állapot természetesen önmagától nem következik be, ennek megfelelően az övezet jelenleg válaszút előtt áll: amennyiben a jövőképben leírtakat valóban el szeretné érni, most szükséges összehangolt, és aktív cselekvés; ha ugyanis ez nem következik, be a térség állapota fokozatosan tovább romlik, elmaradottsága növekszik, és a jelenleg adott lehetőségek nagy része elszalasztott lehetőséggé válik.

Szükséges tehát a vállalkozási övezet számára egy átfogó fejlesztési stratégia megfogalmazása, amely felvázolja azokat a prioritásokat, amelyekre a vállalkozási övezetnek a potenciálisan rendelkezésére álló – szűkös – erőforrásokat koncentrálnia célszerű.

Bár a térség előtt álló kihívások tipikusak, és részletesen bemutatásra kerültek a korábbi fejezetek keretében, mégis stratégiai szemléletű áttekintésük segítheti a fejlesztési célkitűzések és prioritások megfogalmazását.

2. A misszió

A jövőkép és a helyzetfeltárás megállapításai alapján megfogalmazható a misszió, amely középtávon biztosítja a felvázolt jövőkép elérését. A misszió tulajdonképpen a fejlesztési stratégia alapcélja, belőle levezethetők a stratégiai célok, illetve a benne megfogalmazottak teszik lehetővé a célok elérését biztosító prioritások meghatározását.

A vállalkozási övezet missziója a következő:

„A diverzifikált, külső befektetésekre és helyi adottságokra épülő övezeti gazdaság kialakításához szükséges feltételek megteremtése az övezet teljes területén.”

A misszió a jövőképhez szervesen kapcsolódó, **legfontosabb eleme a külső befektetések és a helyi adottságok hasznosítása közötti egyensúly hangsúlyozása**. A jövőképben meghatározott állapot elérése csak akkor lehetséges, ha az övezet egészét komplex módon szemlélve a fejlesztési stratégia kezeli a szükséges infrastrukturális háttérrel, a humán erőforrásokkal és a társadalmi környezettel kapcsolatos hiányosságokat is.

A misszió hangsúlyosan kezeli a SWOT analízisben is kiemelt települések közötti különbségeket, fontos sarokpontja a diverzifikált gazdaság kialakulásához szükséges feltételek megteremtése az övezet valamennyi településén.

3. Kihívások

A Barcsi Vállalkozási Övezet előtt álló legfontosabb kihívások az alábbiakban összegezhetők:

- A kistérséget jelenleg törékeny gazdasági szerkezet jellemzi, és szinte valamennyi gazdasági ágban közös probléma a hozzáadott érték alacsony szintje; további, a gazdasággal összefüggő kihívás, hogy alacsony a vállalkozássűrűség, és a vállalkozások többségének nagyon korlátozott a versenyképessége.
- Jelentős részben az előző ponttal összefüggésben, kevés a térségben a munkahely, magas a munkanélküliség, és a munkanélküliek között is magas a tartós munkanélküliek aránya; összességében az övezetben kiugróan magas az eltartottak aránya.
- Az övezet népessége fogy, a lakosság korösszetétele kedvezőtlenül alakul, magas az eltartottak és a szociálisan hátrányos helyzetű rétegek aránya.

- Sajnálatosan alacsony az átlagos képzettségi szint, ami jelentős mértékben rontja a térség versenyképességét.
- Bár a kistérség rendelkezik turisztikai adottságokkal, jelenleg ezek csak korlátozottan kerülnek kihasználásra.
- Az övezetben adottak az ökotermelés feltételei, ezek azonban jelenleg nincsenek kihasználva. Ez a termelési mód egy kitörési lehetőséget jelenthet a térség mezőgazdasági és a vidéki területek számára.
- Bár a térség közlekedés-földrajzi helyzete viszonylag kedvező, a nagyobb hazai és nemzetközi gazdasági centrumokból jelenleg nehézkesen elérhető, és belső elérhetőségi viszonyai is sok szempontból kedvezőtlenek.
- A határmenti elhelyezkedés kínálta lehetőségek sem kerülnek kihasználásra, jelenleg korlátozott az együttműködés a szomszédos területekkel,
- Alapvetően jellemzi az övezetet a belső források korlátozottsága vagy hiánya, ami gátat szab a térség által indukált fejlesztéseknek.

A lista jól mutatja, hogy az övezetnek számos kihívással kell szembenéznie, és olyan stratégiát kell megfogalmaznia, amely képes komplex, összehangolt választ adni ezekre a kihívásokra.

4. Stratégiai keret

A vállalkozási övezet vezetői felismerték, hogy a kistérségi gazdaság dinamizálása, s ezáltal munkahelyek teremtése csak **összehangolt cselekvés** révén valósítható meg. Fontos, hogy a települési együttműködés útján kialakított gazdaságfejlesztési célok és prioritások figyelembe vegyék a helyi igényeket, ugyanakkor **illeszkedniük** kell a regionális, országos fejlesztési elképzelésekhez, így lehetővé téve támogatási források lehívását.

A térség belső forrásai szűkösek, az országos szinten elérhető támogatásokért pedig verseny folyik a kedvezményezett térségek között. Mindezek következtében fontossá válik a **koncentráció**– a források porlasztása nem vezet célra, valamennyi probléma egyidejű kezelése nem lehet sikeres.

Végezetül, fontos hangsúlyozni, hogy a jelenlegi helyzetben alapvetően **cselekvésorientált** stratégiára van szükség, olyanra tehát, amely nem csak kijelöl célokat, prioritásokat és beavatkozási területeket, hanem meghatároz olyan konkrét tevékenységeket is, melyek végrehajtása közösségi eszközökkel azonnal elindítható.

Mindezen szempontok figyelembevételével kerültek megfogalmazásra a Barcsi Vállalkozási Övezet fejlesztésének stratégiai keretei.

A korábbiak értelmében a fejlesztési program végső célja a lakosság jólétének növelése. A jólét egyik összetevője az elérhető jövedelem, s az általa biztosított életszínvonal. A jövőképpen és a misszióban megfogalmazásra kerül, hogy a diverzifikált, jól működő gazdaság az alapvető feltétele a lakosság életminőségének. A vállalkozások foglalkoztatást és megélhetést biztosítanak az aktív népesség számára. Ennek alapjai ugyan adottak a térségben, de a helyi vállalkozások nem képesek elegendő munkahelyet teremteni, szükség van külső befektetésekre is. Mindemellett alacsony a vállalkozássűrűség, és a vállalkozások jelentős részének a versenyképessége sem megfelelő.

Ennek megfelelően a stratégia központi eleme a gazdaság fejlesztése, amely mind a külső vállalkozások térségbe vonzásához, mind a helyi vállalkozások versenyképességének növeléséhez szükséges feltételek megteremtését célozza. A vállalkozási övezet gazdasága számos kihívással néz szembe, ugyanakkor több helyi adottságra építhet.

A gazdaság fejlesztésének két hangsúlyos pontja az ipar és a turizmus fejlesztése. Az **ipari tevékenységek ösztönzése** döntően a külső vállalkozások térségbe vonzását, valamint a helyi vállalkozások munkahelyteremtő képességének javítását, az ehhez szükséges infrastruktúrák, és a humán-erőforrás fejlesztését célozza. A **turizmus** terén a komplex szemlélet érvényesül: a térségi attrakciók integrált kialakítása mellett meg kell valósítani a kiemelt vonzerővel bíró létesítmények, infrastruktúrák felújítását is. A rendezett települések, vonzó településkép kialakítása a turizmus alapfeltétele, ugyanakkor közvetlenül javítja a lakosság életminőségét.

Az övezet gazdaságában meghatározó szerepet tölt be a mezőgazdaság, a térség jó termelési adottságokkal rendelkezik. Feldolgozóipari kapacitás is található a térségben, azonban a mezőgazdasági termékek hozzáadott értéke általában alacsony. A mezőgazdasági adottságok jobb kihasználása érdekében elengedhetetlen a termelés feltételeinek javítása, korszerű eszközök és technológiák bevezetése, a helyi szereplők közötti együttműködések ösztönzése, illetve a minőségi termelés előtérbe helyezése. Az övezet kiváló adottságokkal rendelkezik az agrár-környezetvédelmi tevékenységek elterjesztéséhez. Mindezek az alternatív földhasználat gyakorlatának elterjesztését szorgalmazzák.

A gazdaság fejlesztéséhez elengedhetetlen a humán-erőforrás fejlesztése, az inaktív és a munkanélküli lakosság visszavezetése a munkaerőpiacra. Ehhez egy, a piaci igényekhez és elvárásokhoz illeszkedő képzési és átképzési struktúrára van szükség. A munkaerő képzettségi szintjének javítása pedig elengedhetetlen feltétele a korszerű gazdasági tevékenységek meghonosításának. Annak érdekében, hogy az övezet minden településén álljanak rendelkezésre munkalehetőségek, ezért azokon is megteremtődjenek a minőségi élet feltételei szükség van az alternatív jövedelmi lehetőségek hasznosításának ösztönzésére. Ilyenek a falusi turizmus – ami közvetlenül is kapcsolódik a turisztikai beavatkozási területekhez –, valamint az alternatív mezőgazdasági tevékenységek elterjesztése.

A vállalkozási övezet egyik meghatározó adottsága a határmenti elhelyezkedés. Ez az adottság egy aktív, a korábbi hagyományokra építő határmenti együttműködési politikával hozzájárulhat a helyi gazdaság dinamizálásához, új vállalkozások térségbe vonzásához.

A diverzifikált gazdaság megteremtéséhez szükség van a korszerű infrastruktúrák megteremtésére is. Ez egyrészt magában foglalja a különböző üzleti infrastruktúrákat, üzleti szolgáltatásokat, de meghatározó a közlekedési infrastruktúra minősége. Bár a térséget az európai közlekedési korridorok elkerülik, a közlekedés-földrajzi elhelyezkedése jelenleg kedvező, közvetlenül kapcsolódik a fő hazai úthálózatba. Azonban már középtávon súlyos problémákat okozhat a minőségi közlekedési infrastruktúra hiánya. A belső kohéziót erősítő útfejlesztéseknek úgy kell megvalósulniuk, hogy az egyes települések közötti közlekedés is könnyebbé váljon, illetve fontos a projektek tervezése során az idegenforgalom és az ipari tevékenységek fellendüléséhez hozzájáruló tervek kivitelezése is. A térségi turizmus fejlesztéséhez javasolt egy térségi kerékpárút-hálózat kialakítása, melyre felfűzhetők a térség turisztikai látnivalói.

A modern és versenyképes gazdaság működéséhez elengedhetetlen a korszerű telekommunikációs infrastruktúra megléte. Az úthálózat és a telekommunikációs infrastruktúra fejlesztése tehát önmagában nem hozzájárulnak az övezet vonzerejének növeléséhez, hanem egy alapfeltételt jelentenek, mivel hiányuk ténylegesen megakadályozhatja a versenyképes gazdasági működést.

5. Stratégiai célok és prioritások

A vállalkozási övezet jövőképe, valamint az előzőekben felvázolt stratégiai keret alapján egyértelműen kijelölhetők az övezet fejlesztésének stratégiai céljai, és hozzájuk rendelhetők a fejlesztési prioritások.

A Barcsi Vállalkozási Övezet fejlesztési stratégiájának céljai az alábbiak:

- ▶ A térségbe érkező külső befektetések növelése.
- ▶ A gazdaság jövedelemtermelő képességének növelése a helyi adottságok jobb kihasználása révén.
- ▶ A fenntartható fejlődés környezeti és infrastrukturális feltételeinek megteremtése.

A felvázolt stratégiai célok elérésének biztosítása érdekében – összhangban a bemutatott stratégiai kerettel - 4 fejlesztési prioritást fogalmaztunk meg:

Prioritás A. Komplex befektetés-ösztönzés

A prioritás elsődlegesen az I. „A térségbe érkező külső befektetések növelése” stratégiai cél eléréséhez járul hozzá, közvetve pedig elősegíti a II. „A gazdaság jövedelemtermelő képességének növelése a helyi adottságok jobb kihasználása révén” stratégiai cél elérését is.

Ahogy arra már rámutattunk, a vállalkozási övezet fejlesztése kizárólag belső erőforrásokra támaszkodva nem lehetséges, külső források bevonása elengedhetetlen. Ezek a külső források egyrészt lehetnek a különböző közösségi fejlesztésekhez közpénzekből biztosított támogatások, másrészt pedig származhatnak vállalkozói (befektetői) tőkéből. A vállalkozói tőke bevonása azonban megköveteli bizonyos feltételek rendelkezésre állását, ez a prioritás ezeknek a feltételeknek a megteremtését célozza. A prioritás keretében javasolt beavatkozási területek egyrészt a vonzó üzleti infrastruktúra – ipari területek – kialakítását, a minőségi, képzett munkaerő megteremtését, valamint közös, horvát-magyar befektetés-ösztönzési akciók végrehajtását célozzák.

Prioritás B. Turizmusfejlesztés

A prioritás közvetlenül a II. „A gazdaság jövedelemtermelő képességének növelése a helyi adottságok jobb kihasználása révén” stratégiai cél eléréséhez járul hozzá, a térség idegenforgalmának fellendítése révén.

A prioritás a kihasználatlan turisztikai potenciálra építve az övezet idegenforgalmának erősítését célozza meg, a turizmusfejlesztés alapvető feltételeinek megteremtésén keresztül. Ennek érdekében fontos feladatként jelenik meg a turisztikai programcsomagok kialakítása, valamint a turisztikai szolgáltatások, vonzerők infrastruktúrájának fejlesztése. Kiemelt feladat a meglévő termálfürdők infrastruktúrájának fejlesztése, az ott nyújtott szolgáltatások körének bővítése. Mindezen tevékenységek mellett nélkülözhetetlen háttértevékenység a komplex, az övezet valamennyi településére és turisztikai vonzerejére kiterjedő turisztikai marketing.

Prioritás C. Vidékfejlesztés

A prioritás a II. „A gazdaság jövedelemtermelő képességének növelése a helyi adottságok jobb kihasználása révén” és a III. „A fenntartható fejlődés környezeti és infrastrukturális feltételeinek megteremtése” stratégiai célok eléréséhez járul hozzá, a vidéki térségek alapvető szükségleteire reagálva.

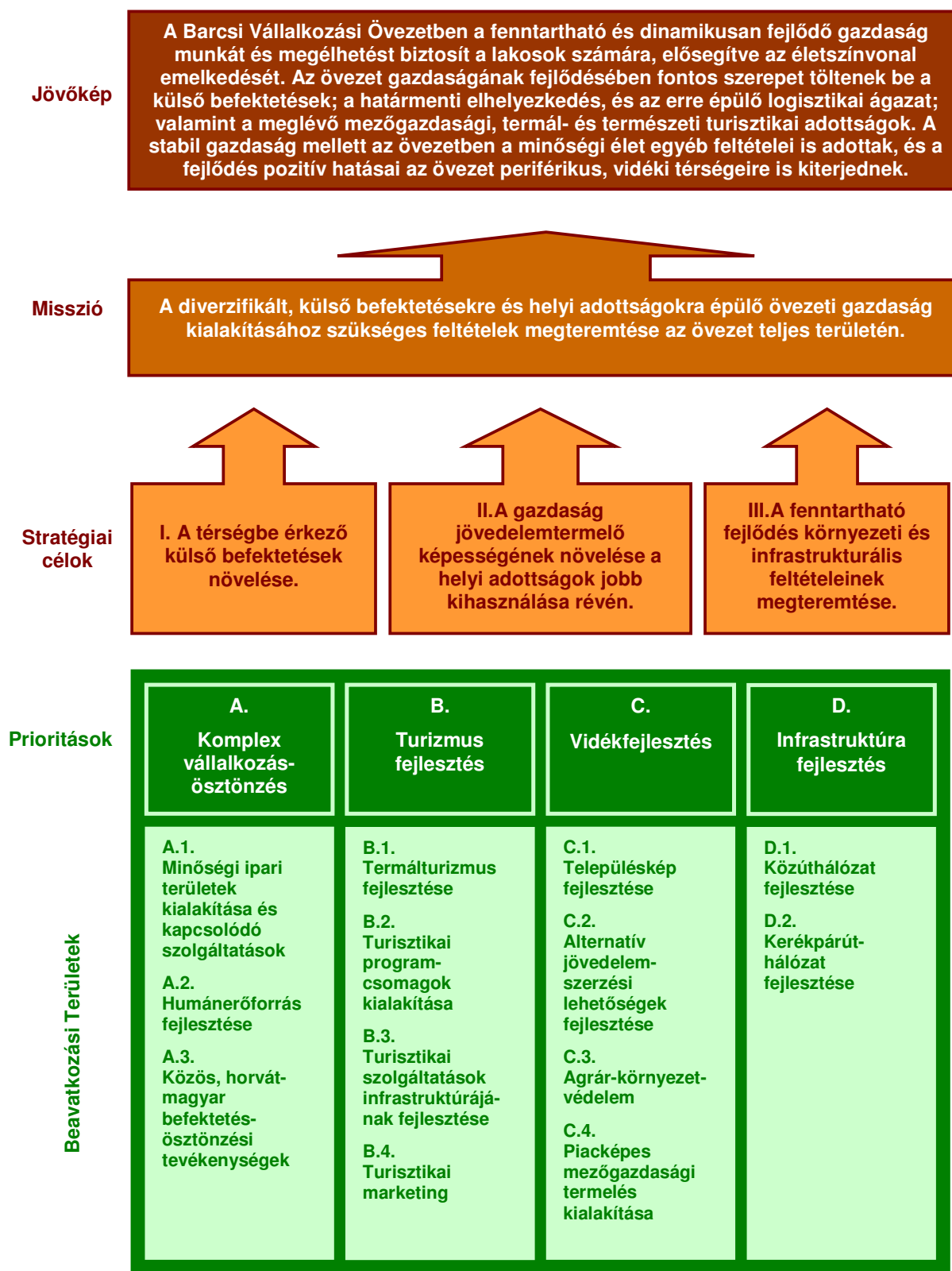
A minőségi életnek fontos összetevője a minőségi, rendezett településkép, lakókörnyezet, ezért a prioritás ennek biztosítását célozza. A vidéki térségek lakossága számára fontosak a helyi munkalehetőségek, amit az alternatív jövedelmi lehetőségek feltárása és támogatása révén kezel a prioritás. Ezen térségek gazdasági szerkezetében meghatározó a mezőgazdaság, általában sok család foglalkozik mezőgazdasági tevékenységgel. Ebből kifolyólag a prioritás az agrár-környezetvédelmi tevékenységek terjesztését és a mezőgazdasági együttműködések ösztönzését célozza.

Prioritás D. Infrastruktúra fejlesztés

A prioritás mindhárom stratégiai cél eléréséhez hozzájárul. A megfelelő közlekedési és kommunikációs infrastruktúra ma már önmagában nem záloga egy térség fejlődésének, ezek inkább olyan tényezők, melyek hiányában valószínűsíthető annak lemaradása, perifériára szorulása.

A közlekedési infrastruktúra fejlődése elősegíti a külső beruházások övezetbe vonzását, a helyi gazdasági szereplők versenyképességének növekedését, és vonzóbbá teszi a térséget idegenforgalmi szempontból is. A kerékpárutak hozzájárulnak az idegenforgalmi adottságok jobb kihasználásához, alternatív programlehetőséget jelentenek az övezetbe érkező vendégek számára. A modern telekommunikációs infrastruktúra pedig mind az életminőség, mind a vállalkozások térségbe vonzása, működése szempontjából meghatározó.

A stratégia összefoglaló ábrája

IX. A PRIORITÁSOK RÉSZLETES BEMUTATÁSA

Jelen fejezet a fejlesztési stratégia keretében megfogalmazott konkrét beavatkozási területeket mutatja be részletesen.

Minden **beavatkozási terület** az alábbiak szerint épül fel:

- *Beavatkozási terület sorszáma, megnevezése:* a sorszám arra utal, hogy az adott beavatkozási terület mely prioritás alá tartozik.
- *Cél:* annak meghatározása, hogy a beavatkozási terület mely stratégiai célhoz járul hozzá, illetve mi az adott beavatkozási terület specifikus célja.
- *Indoklás:* a beavatkozási terület háttere, mi indokolja a javasolt tevékenységek végrehajtását. Az indoklás megfogalmazása a helyzetelemzésre épül.
- *A beavatkozási terület szöveges bemutatása:* a beavatkozási terület keretei között végrehajtható tevékenységek, tevékenységi körök rövid bemutatása. Amennyiben konkrét fejlesztési projektek is beazonosíthatóak, a szöveges bemutatásban ezek is szerepelnek annak érdekében, hogy a stratégia minél inkább elő tudja készíteni konkrét fejlesztések megvalósítását.
- *Finanszírozási források:* a beavatkozási terület lehetséges projektjeinek megvalósításához igénybe vehető EU-s és/vagy hazai források. EU-s források esetén elsősorban az Új Magyarország Fejlesztési Terv keretei között meghirdetett és meghirdetésre kerülő pályázatok alapján.

Prioritás: A – Komplex vállalkozás-ösztönzés

Beavatkozási terület	A/1. Minőségi ipari területek kialakítása és kapcsolódó szolgáltatások
Cél	<i>Stratégiai cél:</i> A térségbe érkező külső befektetések növelése. <i>Specifikus cél:</i> Minőségi üzleti infrastruktúrák és üzleti szolgáltatások kialakítása.
Indoklás	Somogy megye, és így a Barcsi Vállalkozási Övezet is az ország kevésbé iparosodott területei közé tartozik. Somogy megyében az ipari termelés az egy lakosra jutó termelési érték tekintetében az országos átlag 79,2%-a, mellyel a megye az ország ipari termelésének mindössze 2,6%-át teszi ki. A barcsi vállalkozási övezetben, az iparban foglalkoztatottak száma 2692 fő, és az ipari vállalkozások nagy része is Barcsra koncentrálódik. Ezen kívül az iparban foglalkoztatottak számaránya csak Babócsán, Csokonyavisontán, Darányban és Homokszentgyörgyön jelentősebb. Az a következtetés vonható le, hogy a gazdaság fejlesztése érdekében szükség van külső vállalkozásoknak, befektetéseknek az övezetbe vonzására. Ezért fontos, hogy a térségben rendelkezésre álljanak versenyképes üzleti infrastruktúrák. A befektetők, potenciális beruházásaik színhelyén több tényezőt vizsgálnak, melyek megléte, illetve hiánya nagymértékben befolyásolja döntésüket, ezek között a vállalkozási infrastruktúra minősége, kiépítettsége, a térség megközelíthetősége, a szakképzett munkaerő rendelkezésre állása mellett fontos szerepet tölt be az üzleti infrastruktúra fejlettsége. Az üzleti infrastruktúrák közé tartoznak többek között az ipari parkok, a logisztikai és innovációs központok, valamint az inkubátorházak. Ezek biztosítják a vállalkozások számára az alapvető termelési helyet, infrastruktúrát, valamint a versenyképes működéshez szükséges speciális szolgáltatásokat, illetve szolgáltatásaik révén elősegítik partnereik marketing, termelési, szervezési, valamint beszerzési és értékesítési tevékenységének fejlődését. Ezáltal a helyi vállalkozások alkalmasak lesznek a betelepülő vállalkozásokkal beszállítói kapcsolatok kialakítására is. A Vállalkozási Övezetet vizsgálva kiderül hogy annak területén csupán egy ipari park található, a Barcsi Ipari és Logisztikai Park. Viszont ezen kívül úgy Barcsra, mint a többi településen léteznek olyan barnamezős ipari területek, melyek jelenleg kihasználatlanok, és alkalmasak volnának az üzleti infrastruktúra fejlesztésére, kiépítésére.
A beavatkozási terület szöveges bemutatása	A beavatkozási terület keretében olyan üzleti infrastruktúrák kerülnek kialakításra, melyek növelik a kistérség vonzerejét a potenciális befektetők körében, valamint hozzájárulnak a helyi vállalkozások versenyképességének javításához. Ezek egy logisztikai terület, valamint egy inkubátorház kialakítását célozzák. Az intézkedés keretében végrehajtandó konkrét tevékenységek az alábbiak:

1. Ipari-logisztikai területek kialakítása

- E tevékenység keretében szükséges a Vállalkozási Övezetben rendelkezésre álló kihasználatlan ingatlanok (volt ipari területek, telephelyek, gazdasági tevékenység folytatására alkalmas ingatlanok stb.) felmérése, feltérképezése, és a szükséges fejlesztések meghatározása. A hasznosításra kerülő ingatlanok kiválasztásának a legkisebb befektetés – legnagyobb üzleti célszerűség szempont alkalmazásával kell történnie. Figyelembe kell venni például a terület nagyságát, infrastruktúrával való ellátottságát, elérhetőségét és tulajdonjogi helyzetét. A legcélszerűbb például olyan barnamezős területek kiválasztása, melyek alkalmasak logisztikai terület kialakítására, és amelyek közutak mellett vagy azokhoz közel helyezkednek el. Ilyen területet lehet kialakítani pl. a barcsi elkerülő út mellett.
- Ezt követően kerülhet sor a kiválasztott ingatlanok hasznosításához kapcsolódó tanulmányok, tervdokumentumok - mint például, megvalósíthatósági tanulmány, környezeti hatáselemzés, műszaki, üzleti tervek vagy a barnamezős területek esetében rehabilitációs tervek – elkészítésére, és pályázatok kidolgozására. A terület ily módon való hasznosítása érdekében fejleszteni kell az infrastruktúrát, ki kell építeni a közműveket (csatornázás, energiaellátás, stb.), vagy barnamezős területek esetén ezeket korszerűsíteni kell, illetve fel kell számolni az esetleges környezeti károkat, lebontani hasznosíthatatlan épületeket, stb. Az övezeti ingatlan kínálatban szereplő ingatlanokra egy egységes értékesítési/bérleti konstrukciót kell kialakítani.

2. Vállalkozói tanácsadói szolgálat kialakítása

A helyi vállalkozások versenyképességének javítása, és az induló vállalkozások megerősödésének elősegítése érdekében javasolt egy vállalkozói tanácsadói szolgálat kialakítása. Mind az induló, mind a már működő vállalkozások működését segítik a szolgálat keretében nyújtott különböző üzleti szolgáltatások (menedzsment és marketing tanácsadás, pénzügyi tanácsadás, könyvelés, irodai szolgáltatások stb.). Szükséges tevékenységek.

3. Befektetésösztönzési szolgáltatások kialakítása

A 2. pontban szereplő vállalkozói tanácsadói szolgálat szellemi bázisára, valamint részben az 1.pontban kifejtett ipari-logisztikai fizikai bázisra építve az idevonzani kívánt külföldi-belföldi vállalkozások felkutatását majd letelepedésük támogatásának rendszerét és „infrastruktúráját” is ki kell építeni (lásd még horvát-magyar befektetésösztönzési iroda).

Finanszírozási források DDOP , GOP

Beavatkozási terület**A/2. Humánerőforrás fejlesztése****Cél**

Stratégiai cél: A térségbe érkező külső befektetések növelése.

Specifikus cél: A munkanélküliség csökkentése, valamint a munkaerőpiacról kiszorult, inaktív lakosság foglalkoztathatóságának javítása.

Indoklás

A Barcsi Vállalkozási Övezetben kifejezetten alacsony a lakosság gazdasági aktivitása, a lakosságnak mindössze 29,9%-a dolgozik. Ez jelentősen elmarad a megyei és országos értékektől. Településenként szintén eltérő képet kapunk: míg Barcs városában közel 40%, addig Somogyaracson nem éri el a 9%-ot a lakosság aktivitási szintje. A vállalkozási övezetben a nagy inaktivitás mellett magas munkanélküliség is jellemző, a munkanélküliségi ráta 18%, ami közel 2.000 regisztrált munkanélkülit jelent. A munkanélküliség struktúrája szintén kedvezőtlen képet mutat: magas a tartósan munka nélkül lévők aránya, és az utóbbi években jelentősen megnőtt a pályakezdő munkanélküliség, a 25 év alattiak aránya 19,49%. Ez a munkaképes korú lakosság elvándorláshoz vezet, és hozzájárul az alacsony vásárlóerő kialakulásához, mely kihat az övezet általános gazdasági helyzetére is.

Az övezetben a lakosság iskolázottsága alacsony, több településen magas az általános iskolai végzettséggel sem rendelkezők aránya, a legnagyobb problémát azonban a középfokú és diplomás rétegek kis aránya jelenti. Az alacsony iskolázottság közvetlen kapcsolatban van a munkanélküliséggel, mivel az összes munkanélküli közel 90%-a alacsony végzettséggel rendelkezik. Ezek nagy része betanított vagy segédmunkás így különösen problémás az elhelyezkedésük, míg a szakmunkás réteg jelentős része nem piacképes és nehezen konvertálható szakmával rendelkezik (pl. bolti eladó, varrónő). De a szellemi tevékenységet folytatók között is megfigyelhető a munkanélküliség, a részarányuk 2004-ben meghaladta a 10%-ot. A fiatal diplomások elhelyezkedési esélyei rendkívül alacsonyak a vállalkozási övezetben működő vállalkozásoknál, jelentős részük kénytelen a térségen kívül munkát keresni.

Általában a munkanélküliek alacsony iskolai végzettséggel rendelkeznek, vagy nem piacképes a szakmai tudásuk, így a munkaadók számára nem képeznek nagy vonzerőt, illetve képzésük nem felel meg a gazdaság érdekeinek. A Vállalkozási övezet oktatási intézményekkel való ellátottsága relatíve jónak minősíthető az oktatási infrastruktúra alapján, bár a falvakban található hiányosságok. Barcson gimnázium és szakiskola működik.

Az övezetben tehát rendelkezésre áll elegendő szabad munkaerő, mely korszerű, a munkaerőpiacon is hasznosítható tudással ellátva alkalmas a térségbe települő vállalkozások munkaerőigényeinek kielégítésére. Ehhez azonban komplex igényfelmérésre, képzési és átképzési programok lebonyolítására, valamint nem utolsósorban új munkahelyekre is szükség van. Más szempontból, pedig a képzés, át- és továbbképzés megkönnyíti az elhelyezkedést, és hozzájárul az egyén személyes fejlődéséhez, illetve jólétéhez is. Mindehhez jól működő szakképzési és továbbképzési rendszerre van szükség, amely korszerű oktatási infrastruktúrával piacképes szakmai ismereteket nyújt.

A beavatkozási terület szöveges bemutatása

A beavatkozási terület keretében a minőségi munkaerő-kínálat megteremtését szolgáló tevékenységek kerülnek kivitelezésre.

1. Az oktatás tárgyi feltételeinek javítása.

- Ezen tevékenység a szakképzéshez szükséges eszközállomány korszerűsítését tűzi ki célul, azaz a barcsi szakközépiskola által nyújtott oktatás minőségének javítását a szükséges infrastrukturális feltételek megteremtésével. Az egyes szakmák oktatásához szükséges eszközök speciális szaktantermek, gyakorlati termek, korszerű laborok, műhelyek kialakítása mellett kiemelten fontos az informatikai, valamint az idegen nyelvi képzés erősítése digitális taneszközök beszerzése, és az oktatásban való alkalmazása révén, illetve speciális, intenzív képzési programok lebonyolításával az adott nyelvterületen.
- Az épületek felújítása során törekedni kell az akadálymentesítés megoldására, korszerű, környezetbarát megoldások választására. Az eszközbeszerzés során is korszerű, költség-hatékony megoldásokat kell választani. Az igényfelmérés és a műszaki, technikai specifikációk meghatározása után az önkormányzatok hazai és az EU Strukturális Alapjaiból társfinanszírozott források felhasználása révén meg tudják valósítani a fejlesztéseket.

2. Elméleti oktatás korszerűsítése.

A korszerű oktatási infrastruktúra és eszközök mellett szükség van a piaci igényeknek megfelelő ismeretek, szakmák oktatására is. Ennek érdekében az alábbi tevékenységek javasolhatók:

- Új szakok, tantárgyak kezdeményezése a gimnáziumban és a szakközépiskolában, mint például Európai Unió ismeretek, általános vállalkozási ismeretek, logisztikai menedzserképzés, középfokú energetikus képzés, idegenforgalmi ügyintéző képzés
- Az oktatás beindításához elő kell állítani a szükséges tananyagokat, illetve fel kell készíteni az oktatókat az új ismeretek átadására. Ebből kifolyólag szakmai továbbképzések, tanulmányutak szervezése is szükséges.
- A képzések piaciorientáltsága érdekében részletes igényfelmérést kell végezni a vállalkozások körében, és ennek eredményei alapján lehet elkezdeni a tananyagfejlesztést és az oktatást. A külső beruházások vállalkozási övezetbe vonzása érdekében kísérleti kurzusokat kell lebonyolítani, melyek eredményei alapján bármikor beindítható a képzés.

3. Munkanélküliek továbbképzése, átképzése.

A munkanélküliek kedvezőtlen képzettségi szintjéből kifolyólag javasolt továbbképzési és átképzési programok szervezése és lebonyolítása a munkaügyi központtal együttműködésben. A képzések keretében az övezet adottságainak, gazdasági szerkezetének, és a vállalkozások igényeinek megfelelő ismereteket sajátíthatnak el a résztvevők.

- A képzések beindításához szükséges a térségi munkaerő-kínálat és munkaerő-kereslet feltérképezése, azaz a képzési igények pontos azonosítása, partnerkeresés. A tevékenység keretei között szükséges a térségben élő, elhelyezkedési nehézséggel küzdő lakosokról pontos szakmai-képzettségi térkép készítése, ezzel

párhuzamosan a munkaerőpiaci kereslet elemzése, tehát a térségben működő önkormányzati, övezeti szervek, civil szervezetek és elsősorban a vállalkozások igényeinek feltérképezése. A jelenlegi ismeretek azt sugallják, hogy szakmunkások, illetve nyelvismerettel bíró szakemberek képzésére mindenképpen szükség van. A felmérés tehát egy munkaerőpiaci elemzés, melynek alapján a kereslet és a kínálat alapján ki lehet dolgozni a stratégiai beavatkozás tematikus irányait. A felmérés eredményeképpen kijelölhetőek lesznek azok a szakterületek, szakmák, speciális képességek, melyeket a tervezett képzéseknek érintenie kell. A potenciálisan munkahelyeket teremtő szervezetek körébe be kell vonni mind az övezeten belüli, mind az övezeten kívül eső településeken működő, potenciálisan vagy ténylegesen is térségi személyeket foglalkoztató szervezeteket, az ingázás realitásainak figyelembevételével.

- A kijelölt témákban szükséges felnőttképzési, átképzési programok indítása oktatási programok, tanfolyamok kísérleti jelegű indítása, melyek siker esetén állandó oktatási programokká nőhetik ki magukat. Szorgalmazni kell a térségben fejleszteni kívánt ágazatokban kívánatos szakismeretek átadását is. A képzési programokba be kell, be lehet építeni alapvető vállalkozói ismeretek átadását is (úgy mint alapvető menedzsment ismeretek, pénzügyi, nyelvi és kommunikációs készségek). Ez utóbbival elő lehet segíteni néhány munkanélküli önfoglalkoztatóvá válását. Ez utóbbi lépés szervesen kapcsolódhat a térségi üzleti infrastruktúrák fejlesztéséhez, amennyiben a jövőben sor kerülhet kezdő vállalkozások befogadására alkalmas üzleti központ, inkubátorház és abban mentori szolgáltatás kialakítására.
- Fontos továbbá, hogy megtörténjen a partnerség kialakítása a térségben vagy térségen kívül működő vállalkozásokkal, akik a képzésben résztvevőket a későbbiekben alkalmazni tudják. Az oktatási intézmények mellett célszerű bevonni a képzési programok lebonyolításába a munkaügyi központ illetékes kirendeltségét is. A vállalkozók részvétele kiemelten fontos, lehetőség szerint már a képzés kezdeti fázisától részt vehetnek szakmai gyakorlati helyek biztosításával.

**Finanszírozási
források**

TIOP, TÁMOP

Beavatkozási terület	A/3. <i>Közös horvát-magyar befektetési marketing tevékenységek</i>
Cél	<i>Stratégiai cél:</i> A térségbe érkező külső befektetések növelése. <i>Specifikus cél:</i> Befektetések növelése, ösztönzése kihasználva a határmentiségből adódó előnyöket.
Indoklás	Az övezet elmaradottságának csökkentése csak abban az esetben lehetséges, ha képes jelentős külső forrásokat bevonni. Ehhez lényeges, hogy legyenek olyan területek, amelyek alkalmasak a fejlesztések befogadására, és álljon rendelkezésre korszerű szakismeretekkel rendelkező munkaerő. Azonban ezek mellett kiemelten fontos, hogy álljon rendelkezésre a befektetők számára is értelmezhető formában információ a térségről, és az ott található befektetési lehetőségekről. A vállalkozási övezet határmenti elhelyezkedésére való tekintettel kiemelten fontos a határ másik oldalán lévő településekkel való együttműködés. Erre már korábban is voltak kezdeményezések, azonban eddig érték el jelentős eredményeket. Mivel Horvátország szintén EU tagjelölt állam, és 2007-ben várhatóan csatlakozik az EU-hoz, indokolt a két ország határmenti térségei közötti együttműködés javítása. A két térség közös fellépéssel nagyobb hatékonysággal tud új befektetőket vonzani a határtérségbe, ezáltal dinamizálva helyi gazdaságukat. A gazdaság megerősítéséhez szükséges külső befektetések vonzásához európai uniós támogatásokat is fel lehet használni. A regionális és határmenti együttműködések támogatása és elősegítése az EU egyik prioritásának tekinthető úgy a határain belül, mint külső határtérségeiben. A határmenti együttműködések esetében a közös projektek egyik célkitűzése a gazdasági, szociális problémák áthidalása, enyhítése.
A beavatkozási terület szöveges bemutatása	A beavatkozási terület keretében komplex, a határmenti térséget a befektetők irányába közösen bemutató befektetés-ösztönzési tevékenységek kerülnek megvalósításra. A hatékony térségmarketing érdekében javasolható, hogy Barcs és Verőce térsége közösen lépjen fel a külső befektetők irányába. A határmenti befektetés-ösztönzési együttműködés elindítására kiváló lehetőséget ad az EU társfinanszírozású horvát-magyar határmenti program. A konkrétan és lépcsőzetesen megvalósításra kerülő tevékenységek a következők: <u>1. Ipari fejlesztési területek előkészítése</u> A tevékenység keretében a határ mindkét oldalán fel kell mérni, hogy milyen <u>ipari fejlesztésre alkalmas területek</u>, ingatlanok és épületek találhatóak, milyen üzleti infrastruktúrák működnek, milyen szolgáltatások vehetők igénybe. A feltárt ingatlanok, infrastruktúrák hasznosításának elemzésére, a szükséges fejlesztések meghatározására el kell készíteni a szükséges <u>megvalósítási tanulmányokat, üzleti terveket</u>. A tanulmányokban meg kell határozni az egyes fejlesztések időbeli ütemezését. A javasolt fejlesztések megvalósítására törekedni kell a <u>pályázati források</u> szerzésére a márt említett határmenti együttműködési

programokból.

2. Befektetés-ösztönzési anyagok készítése

- A külső források térségbe vonzásában fontos szerepet tölt be az információk, befektetési lehetőségek kommunikálása, hatékony eljuttatása a potenciális külső beruházók irányába. A marketing tevékenység koherenciája, és a hatékonyság biztosítása érdekében el kell készíteni a határtérség marketing-kommunikációs programját.
- Ebben részletesen meghatározásra kerülnek az a korábban beazonosított, és továbbfejlesztett ingatlanokat, infrastruktúrákat, a térségi befektetési környezetet bemutató marketing-kommunikációs eszközök. Ezek lehetnek többnyelvű szóróanyagok, prospektusok, kiadványok, esetleg egy interaktív CD, de kiemelkedően fontos egy internetes honlap működtetése, melyen legalább magyar, horvát, angol, német és francia nyelven (esetleg olaszul) hozzáférhetők a szükséges információk. A honlap tartalmát folyamatosan frissíteni kell, nem elég egy egyszeri tartalomfeltöltés.
- A tevékenység folyamatos működtetése érdekében javasolt felállítani egy térségi befektetés-ösztönzési irodát, amely néhány fővel tudja folytatni a szükséges operatív tevékenységeket, fel tudja kutatni a potenciális befektetőket.

3. Kereskedelmi missziók szervezése

- A befektetés-ösztönzési tevékenység fontos része a közvetlen és közvetett kapcsolatfelvétel a potenciális befektetőkkel. Ennek során célzottan fel lehet keresni egyes vállalkozásokat, és tájékoztatni azokat a térség lehetőségeiről. Ennek egy hatékonyabb formája a különböző kiállításokon, befektetés-ösztönzési rendezvényeken való részvétel. Ezeken a nagyrendezvényeken mind a kínálati, mind a keresleti oldal több szereplője képviselteti magát, így lehetőség nyílik a kereslet részletes elemzésére, ugyanakkor a versenytárs területek ajánlatainak felmérésére. A nemzetközi rendezvényeken való részvétel mellett javasolt helyi fórumok szervezése is.
- Egy tovább tevékenység lehet a külföldi, befektetés-ösztönzéssel foglalkozó szervezetek (például kamarák) célzott felkeresése. Ezekkel a szervezetekkel aktív kapcsolattartás szükséges, mivel azok közvetlen kapcsolatban állnak külföldi partnereikkel, vállalkozásokkal.
- A tevékenységek megvalósításához szintén szükséges egy komplex bemutató anyag (prezentációk) készítése, amely közösen mutatja be a két térség adottságait, lehetőségeit.

**Finanszírozási
források**

Horvát-magyar határmenti program

Prioritás: B– Turizmusfejlesztés

Beavatkozási terület	B/1. Termálturizmus fejlesztés
Cél	<i>Stratégiai cél:</i> A gazdaság jövedelemtermelő képességének növelése a helyi adottságok jobb kihasználása révén. <i>Specifikus cél:</i> A térség termálforrásaira épülő fürdők minőségi fejlesztése
Indoklás	A termálforrások a Barcsi övezet egyik legfontosabb turisztikai vonzerejét képezik. Az övezet több településén is működik kiépített termálfürdő: Szulok, Babócsa, Csokonyavisonta és Barcs termálfürdői országosan elismertek, az utóbbi két település a külföldiek körében is viszonylag nagy népszerűségnek örvend. Mégis azt mondhatjuk, hogy a magas turisztikai potenciált hordozó természeti erőforrás megléte ellenére a helyi termálturizmus nem képez nemzetközileg is jelentős vonzerőt. A potenciál kihasználását akadályozzák a térség gyenge infrastrukturális és elérhetőségi viszonyai, és főként az idegenforgalmi szolgáltatások alacsony színvonala. Ugyanakkor a meglévő fürdők állagjavításával, a nyújtott szolgáltatások bővítésével ezek alkalmasak lehetnek a magasabb igények kielégítésére is, és a térség központi vonzerejét képezhetik, amely az övezet általános fellendítéséhez is hozzájárulhat. A termálfürdők szolgáltatásainak fejlesztése további vendégeket vonzhat a térségbe, figyelembe véve a gyógyászati és a wellness szolgáltatások iránti igények folyamatos növekedését az utóbbi években. A lehetőségek kihasználásához azonban szükséges a létesítmények infrastruktúrájának komplex fejlesztése, új szolgáltatások bevezetése, valamint a térség turisztikai vonzerőinek és a vendéglátóipari egységek, szálláshelyek fejlesztése is. Összességében tehát a termálturizmus fejlesztése hozzájárulhat egyrészt a helyi lakosság életminőségének javításához, másrészt pedig egy komplex térségi turisztikai programcsomag részeként hozzájárulhat a kistérségben az idegenforgalom fellendítéséhez. A termálfürdők fejlesztése szerepel mind a Régió, a megye és a kistérség elképzelései között, s az érintett települések folyamatosan keresik a forrásokat a felújítási munkálatok finanszírozásához.
A beavatkozási terület szöveges bemutatása	- A fejlesztések végrehajtása előtt mindenképpen fontos szisztematikusan felmérni a fejlesztési szükségleteket, igényeket, elkészíteni a <u>megvalósíthatósági tanulmányokat</u>, majd a kivitelezési terveket. - A <u>beavatkozási terület</u> a termálturizmus feltételeinek javítására, alapvetően a <u>termálfürdők infrastrukturális fejlesztésére</u> koncentrál. A fejlesztések magukban foglalják a már meglévő infrastruktúrák modernizálását, medencék karbantartó munkálatainak elvégzését, úszásoktatásra alkalmas medencék kialakítását (kapcsolódva az országos tanuszoda programhoz), kiszolgáló épületek felújítását, átalakítását valamint korszerű berendezések, gépészeti eszközök beszerzését. A szezonális kivédése érdekében fel kell mérni a

téliesítés lehetőségét is. Természetesen a termálturizmus fejlesztése szorosan kapcsolódik a B. prioritás többi eleméhez: a termálfürdők a programcsomagok központi elemeit képezhetik, az infrastrukturális fejlesztések valamint a marketing tevékenység pedig elengedhetetlen feltételei az üdülők teljes kihasználásának.

- Barcson a termálfürdő komplex fejlesztése megtörtént, ez elsősorban az egészség megőrzését, nem pedig a problémák kezelését célozza, így a wellness-fürdők piaci szegmensébe lép be a fürdő. Idegenforgalmi szempontból korábban a csokonyavisontai termálfürdő volt a legnépszerűbb a vendégek körében a térségben, de még most is jelentős külföldi vendégforgalmat bonyolít. A fürdőbe elsősorban gyógyászati céllal érkeznek a vendégek, ezért javasolt a termálfürdő gyógyfürdővé fejlesztése, a gyógyászati szolgáltatások nyújtásához szükséges tárgyi (infrastruktúra, eszközök) és humán (orvosok, ápolók, masszörök stb.) feltételek megteremtése. Ez azért is kedvező, mert a két fürdő egymás mellett történő fejlesztése nem szív el jelentős vendégforgalmat egymástól, mivel eltérő célcsoportot céloz meg. A másik két fürdő jelenleg még a helyi igények kiszolgálására alkalmas.
- A fejlesztések végrehajtása során át kell gondolni annak a lehetőségét, hogyan tudnak a helyi vállalkozások bekapcsolódni a fejlesztésekbe. Szerepük kiterjedhet kapcsolódó szolgáltatások nyújtására, eszközök beszerzésében való közreműködésre, marketingtevékenységek kivitelezésére.

Finanszírozási források DDOP

Beavatkozási terület	B/2. Turisztikai programcsomagok kialakítása
Cél	<i>Stratégiai cél:</i> A gazdaság jövedelemtermelő képességének növelése a helyi adottságok jobb kihasználása révén. <i>Specifikus cél:</i> A turisztikai kínálat bővítése, komplex programcsomagok kidolgozása a térség specifikus vonzerőire alapozva.
Indoklás	Somogy megyében az idegenforgalom kiemelt jelentőségű. Bár ez elsősorban a Balaton déli partszakaszának tulajdonítható, a megye többi kistérsége is számos természeti, kulturális, építészeti látnivalóval rendelkezik. A Barcsi övezet gazdaságában a turizmus szerepe a megyei átlagnál valamivel kisebb, de szintén fontos helyet foglal el. A térségben Barcs, Csokonyavisonta, Szulok és Babócsa kiváló minőségű termálfürdői igen népszerűek a hazai turisták körében, emellett számos település rendelkezik turisztikai attrakciókkal. A természeti területek, a Duna-Dráva Nemzeti Park az érintetlen természet szépségét kínálja az idelátogatónak. A jó adottságok ellenére a kistérség idegenforgalmára jellemző, hogy a meglévő infrastruktúra egyenlőtlen eloszlású, a szálláshelyek is néhány településre koncentrálódnak. Az idegenforgalom tekintetében a Barcsra és Csokonyavisontára érkező vendégek száma messzemenően meghaladja a kistérség többi településének idegenforgalmát. A komplex turisztikai programcsomagok, a sokszínű és magas minőségű szolgáltatáskínálat hiánya következtében az ide érkező turisták arányában kevés időt töltenek a térségben, költési hajlandóságuk pedig alacsony. A szálláshelyek minősége sem megfelelő, elenyésző a komplex, így drágább szolgáltatást nyújtó szálláshelyek száma. A térségbe érkező vendégek körében az országos átlaghoz viszonyítva alacsony a külföldi turisták részaránya. A turizmus, a helyi gazdaság fontos ágazata, külön prioritás foglalkozik annak fejlesztésével. Az ágazat komplex fejlesztése végett ezért célszerű programokat, rendezvényeket, látnivalókat felfűzni, másrészt pedig az övezet egészére kiterjeszteni az idegenforgalmi tevékenységeket. Kiemelten kell kezelni a termálturizmus kérdéskörét, de szükséges olyan további programcsomagok meghatározása, melyek a potenciálisan fejleszthető kulturális, természeti és aktív turizmushoz kapcsolódnak, és bekapcsolhatják a térség többi települését is. A programcsomagok kialakítása arra irányul, hogy az övezetbe érkező vendégek minél több időt el tudjanak tölteni az itt található településeken. Mindezek alapján szükséges fejlesztési potenciállal bíró turisztikai ágazatokban komplex programcsomagok kialakítása, a szolgáltatáskínálat felmérése.
A beavatkozási terület szöveges bemutatása	A javasolt turisztikai programcsomagok kialakításáért a következőket kell végrehajtani: I. Szervezeti feladatok
	A turisztikai desztinációs menedzsment szervezetet, mint a programcsomagok összeállítóját először fel kell állítani, mert jelenleg

nincs ennek a feladatnak felelőse a térségben (lásd részletesen B/4 Térségi Marketing Iroda)

II. Előkészítési és promóciós feladatok

1. A meglévő szolgáltatások, sportolási lehetőségek felmérése;
2. Kapcsolatfelvétel a szolgáltatókkal;
3. További potenciális szolgáltatások kialakításának elemző vizsgálata;
4. A meglévő szolgáltatások összekapcsolásának, továbbfejlesztésének elemző vizsgálata;
5. A szolgáltatások és attrakciók programcsomaggá formálása, a szükséges fejlesztések beazonosításával;
6. Forráskeresés, pályázatok benyújtása;
7. Promóciós eszközök elkészítése és a termékcsomag kiajánlása.

Konkréten, a fontosabb termálfürdők ajánlatát közösen szükséges promotálni, hisz vegyi összetételük, így gyógyhatásuk is különböző. Ezek után közös promóciós, marketing tervet kidolgozni, hangsúlyozva ezeket a különbségeket horvát, magyar, német, angol nyelven. A beavatkozási terület keretében kerülnek meghatározásra azok az övezeti programcsomagok, melyek alternatív rekreációs lehetőséget és program kínálatot kínálnak a fürdők vendégeinek, elősegítve a vendégek tartózkodási idejének, és fajlagos költségének növelését. A programcsomagok által lehetőség nyílik a fürdőkkel nem rendelkező települések idegenforgalmának növelésére.

A kialakítandó programcsomagok a következők lehetnek:

1. Aktív turizmus

- Az aktív turizmus fejlesztéséhez szinte minden feltétel adott az övezetben, hiszen lehetőség van természetjárásra, lovaglásra, kerékpározásra, teniszezésre, túrázásra, vadászatra, horgászatra, stb. Az egy napos elfoglaltságot nyújtó programokon kívül több napos, akár 1 hetes időintervallumot kitöltő programcsomagokat is ki lehetne alakítani, a meglévő sportolási, mozgási lehetőségek összekapcsolása révén.
- A kerékpáros turizmus fejlesztése szorosan kapcsolódik a D/2-as beavatkozási területhez, mely a kerékpárút-hálózat fejlesztését célozza. A kerékpáros turizmus fejlesztésével könnyebbé válik a térség településeinek összekötése, és ezáltal akár közös aktív turisztikai programok szervezése.
- Az aktív turisztikai programcsomagban kiemelt szerepet tölt be a víziturizmus, hiszen a térségben a Dráva mente ehhez megfelelő környezetet teremt. A lehetséges tevékenységek körébe tartozik az evezés, sétahajózás, horgászat és a strandolás. A lehetőségek alapján mérlegelni kell a szabad strandok kialakítását néhány szakaszon. A víziturizmus fejlesztése során maximálisan figyelembe kell venni a természetes környezet védelmét.

2. Kulturális és rendezvény turizmus

- A kulturális turizmus a szolgáltatáscsomag egy másik színfoltját képezheti. A térség hagyományos népi ételei, szokásai, táncházak szervezése mind olyan értékek, amelyek egyre növekvő megbecsülésnek örvendenek modern társadalmunkban. Fontos

azonban a meglévő, különleges tradíciók ismertetése, vonzó turisztikai attrakciókként való kiajánlása. A kérdéssel részletesen foglalkozik a B.4. „Turisztikai marketing” beavatkozási terület.

Finanszírozási források DDOP, UMVP

Beavatkozási terület **B/3. Turisztikai szolgáltatások infrastruktúrájának fejlesztése**

Cél *Stratégiai cél:* A gazdaság jövedelemtermelő képességének növelése a helyi adottságok jobb kihasználása révén.

Specifikus cél: A kistérség idegenforgalmi vonzerejének növelése a turisztikai létesítmények fejlesztésével.

Indoklás A vállalkozási övezet jelentős, de csak részben kihasznált turisztikai potenciállal rendelkezik. Szinte minden településen vannak, vagy kialakíthatók olyan attrakciók, melyek a térség turisztikai kínálatának értékes elemét képezhetik.

Az övezetben több település rendelkezik, országosan, és nemzetközileg is elismert termálfürdővel. A Drávamenti érintetlen természet a térség egy másik olyan vonzerejét képezi, amelyre érdemes odafigyelni a fejlesztési stratégiák kidolgozásánál.

A barcsi közúti határátkelő közelsége szintén egy olyan tényező, amely a szálláshelyek tekintetében remek lehetőségeket kínál, ennek ellenére mindezidáig kiaknázatlan maradt.

Azonban az övezet idegenforgalmi infrastruktúrája egyenlőtlen fejlettségi színvonallal rendelkezik: a szálláshelyek térbeli eloszlása néhány településre koncentrálódik: Csokonyavisontára, Barcsra, a falusi turizmusáról híres Szulokra, valamint Babócsára. Az odalátogató vendégek száma is ennek arányában oszlik meg. Míg a Csokonyavisontára látogatók száma az évi 4000-hez közelít, addig más településen a vendégek száma tízes nagyságrendű. Azonban az itt meglévő szálláshelyek színvonala sem megfelelő: az olcsó, ám alacsony minőséget nyújtó szálláshelyek dominálnak, míg a komplex szolgáltatást nyújtó szálláshelyek csupán elenyésző számban vannak jelen: Barcon található az övezet egyetlen szállodája, azonban ennek a működése sem kifizetődő.

A magas minőségű szolgáltatáskínálat és a komplex turisztikai programcsomagok hiánya következtében az ide érkező turisták arányában kevés időt töltenek a térségben, költségi hajlandóságuk alacsony. A térségbe érkező vendégek körében az országos átlaghoz viszonyítva alacsony a külföldi turisták részaránya.

A programcsomagok kialakítása, kiajánlása mellett nagyon fontos, hogy létrejöjjenek ezen programok megvalósítását lehetővé tevő épületek, illetve a meglévők megfeleljenek az európai követelményeknek. Ezért nagyon fontos a térségi szinten kiemelt figyelmet érdemlő létesítmények kiválasztása, a szükségletek alapján újak tervezése, a szükséges fejlesztések előkészítése és kivitelezése.

Nemzetközi trendek alapján megfigyelhető, hogy fokozódó igény jelenik

meg a természeti turizmus lehetőségei, a nyugodt, érintetlen természetben való aktív kikapcsolódás iránt. A Barcsi Kistérség érintetlen természeti szépségeivel, gazdag növény és állatvilágával a természetbe vágyóknak is nagyszerű lehetőségeket kínál. Hogy a természeti turizmus ne bontsa meg az élővilág nyugalma és rendjét, fontos a természeti infrastruktúra kialakítása is, hogy a látogatók ellenőrzött kereteken belül élvezhessék a természet nyújtotta kikapcsolódást.

A beavatkozási terület szöveges bemutatása

Az övezetben jónak mondható a szálláshelyek befogadó kapacitása, ezért inkább a minőség javítására kell koncentrálni. A források szűkössége miatt fontos azonban a koncentráció elvének alkalmazása. Egy elemző felmérés elkészítésével pontosan meghatározhatóak azok a projektek, melyek a turisztikai vonzerővel bíró termálfürdők, épületek, kültéri elemek fejlesztését célozzák. A prioritások megjelölése után a kiválasztott projektekhez műszaki terveket szükséges készíteni, és kezdetét veheti a forrásszerzés. Lehetséges kiemelt fejlesztések a következőkre irányulhatnak:

1. Üdülőkörök kialakítása, rendezési tervének elkészítése

- A termálfürdők kiváló gyógyhatása még nem elég ahhoz, hogy az ideérkező látogatók teljes megelégedettségét kiváltsa, és hosszabb tartózkodásra bírja őket. Komplex szolgáltatásokra van szükség, melyek tartalmas időtöltést kínálnak minden egyes korosztály számára. Ennek céljából meg kell vizsgálni annak a lehetőségét, hogy a 4 termálfürdő közelében kialakítható-e új, önálló közművesített terület, amely üdülőkörként tudna működni. Hogy az így létrejövő üdülőkörök színvonalas működése a jövőben is biztosított legyen, előzőleg mindenképpen szükséges egy piackutatás elvégzése. A piac elemzése arra is rámutatna, hogy lehetséges-e privát üdülőkörként értékesíteni a megépülő parkokat.
- Csokonyavisontán már található egy üdülőkör a termálfürdő közelében, ennek továbbfejlesztése, valamint a kapcsolódó szolgáltatások fejlesztése szükséges.

2. A természeti infrastruktúra kiépítése

- A térség természeti idegenforgalmának fellendítése érdekében fontos a természeti infrastruktúra kiépítése, de kizárólag a környezetvédelmi előírások szigorú figyelembe vételével. A szolgáltatói háttérrel környezetbarát anyagokkal, környezethez illeszkedő eszközökkel kell felállítani. A térség területén ezek után sor kerülhet azoknak a területeknek a kijelölésére, melyeken érdemes lehet, és tájvédelmi szempontból engedélyezett - megfelelő előírások betartása mellett - a természeti turizmus kialakulását segítő infrastruktúra (túraútvonalak, pihenőhelyek) kiépítése. A turizmus lebonyolítása során is egy szigorú, környezetet óvó szemléletet kell érvényesíteni, betartatni a látogatókkal, és betartani természetesen az üzemeltetés során is. A természeti infrastruktúra kiépítésének keretében sor kerülhet tanösvények, erdei iskolák kialakítására, oktatási segédanyagok (tájékoztató füzetek) kiadására, háttér-infrastruktúra kiépítésére (eligazító táblák, hulladékgyűjtők elhelyezésére, pihenőhelyek, tűzrakóhelyek kialakítására, megfigyelőhelyek kiépítésére).

A beavatkozási terület keretében megvalósuló fejlesztéseket kiegészítik

Finanszírozási források	C/1.beavatkozási terület keretében megvalósuló településképf-fejlesztő tevékenységek. DDOP, UMVP
--------------------------------	---

Beavatkozási terület	B/4. Turisztikai marketing
-----------------------------	-----------------------------------

Cél	<i>Stratégiai cél:</i> A gazdaság jövedelemtermelő képességének növelése a helyi adottságok jobb kihasználása révén. <i>Specifikus cél:</i> A térség turisztikai attrakcióinak komplex kiajánlásához szükséges feltételek megteremtése.
------------	---

Indoklás	Az előző beavatkozási területeknél kifejtettük, hogy a turizmus fejlesztéséhez először a legfontosabb turisztikai vonzerők rekonstrukciója. Azt is bemutattuk, hogy az övezetben a természeti adottságokra és a megmutatkozó, aktív turizmus iránti igényekre alapozva hogyan érdemes a turizmust kiszolgáló infrastruktúrát fejleszteni. A turizmus serkentésének egy nélkülözhetetlen elemét kell még kibontani, ez pedig a célzott marketingtevékenység végzése. Marketingtevékenység nélkül nem valósulhat meg egyetlen turisztikai attrakció - legyen az bármilyen vonzó – kihasználása sem. A turisztikai marketing egy elengedhetetlen eleme a turisztikai programcsomagok kialakítása. Célszerű a meglévő attrakciókat egymással összevontan népszerűsíteni, hiszen így nagyobb eséllyel növelhető az övezetbe érkező vendégek száma, és az itt töltött idejük tartama, mintha külön-külön kerülnének a látnivalók hirdetésre. A programcsomagok kialakításával a B.2. prioritás keretében külön foglalkoztunk. A térség számos turisztikai attrakciója kihasználatlan marad, mivel nem létezik egy összetett, jól kigondolt marketing terv. A vonzerők színvonalas prezentálása pedig nagymértékben hozzájárulhatna a térségbe érkező turisták számának növekedéséhez, a vonzerők magasabb kihasználtságához. Mint már az előző prioritások bemutatásából is kitűnik, az övezet majdnem mindegyik településén létezik egy olyan potenciál, amely turisztikai attrakcióvá alakítható. Néhány helyen, mint például Csokonyavisontán már a konkrét infrastrukturális fejlesztési tevékenységek is beindultak. Mindemellert azonban a turisták odavonzásában nagyon fontos a települések egyedi kínálatának versenyképes ajánlattá formálása, mert a szervezett marketingakciókat csak egy kidolgozott termék létezése estén lehet hatékonyan kialakítani. Összességében kijelenthető hogy a turisztikai marketing a turizmus fejlesztésének épp olyan nélkülözhetetlen eleme, mint az infrastruktúra fejlesztése, hiszen ha az információ nem jut el a potenciális látogatókhoz, a turisztikai attrakciókat csupán a helybeliek fogják élvezni, ami gazdasági szempontból nem lesz jövedelmező.
-----------------	--

A beavatkozási terület szöveges	A beavatkozási terület keretében a vállalkozási övezetben található idegenforgalmi adottságok kiajánlását szolgáló tevékenységek kerülnek megvalósításra.
--	---

bemutatása

1. Térségi marketingiroda felállítása

- A jelenleg már működő kistérségi iroda mellett javasolt egy kistérségi/övezeti marketing iroda kialakítása. Ez jelenthet kezdetben egy kreatív, jó szervezőkészséggel rendelkező, a kistérség iránt elkötelezett munkatársat, aki a térség marketing ügyeit intézi, koordinálja. Feladatai közé tartozna a térségi programcsomagok összeállítása, kapcsolattartás a turisztikai vonzerők kontaktszemélyeivel, rendezvényszervezés.

2. A vállalkozási övezet marketingszemléletű bemutatása, marketingterv és arculat kialakítása

- Az ágazati szereplők által kialakított promóciós üzenetekkel ellentétben a térségi szinten megfogalmazott üzenetek minden településre kiterjednek, s felölelik a térség kulturális/történelmi, turisztikai, természeti jellemzői mellett a helyi gazdaság, a fontosabb szereplők ismertetését is. A tervben meghatározásra kerül az, hogy milyen üzenetet „sugározzon” az övezet magáról, milyen látogatókat szeretne vonzani (pl.: lakóhely, kor, életstílus, hobbi meghatározása), milyen arculattal jelenjen meg a térség, milyen kommunikációs eszközöket felhasználva ismertesse az adottságait és csábítsa a látogatókat. Célszerű egy frappáns övezeti szlogen, és ehhez illeszkedő logó kialakítása. A folyamatba minden települést be kell vonni, sőt akár a helyi lakosság véleményét is ki lehet kérni a kialakított arculattal kapcsolatban.
- Jelen tevékenység végrehajtását megkönnyíti, hogy a turisztikai prioritás keretében számos olyan javasolt tevékenység van, melynek eredményeképpen minőségi információk állnak rendelkezésre a térségről. Az üzenet tartalmának megfogalmazása során törekedni kell arra, hogy az egyes települések kellő arányban szerepeljenek.

3. Promóciós eszközök kidolgozása, alkalmazása

- Az üzenetek és a térségi információk összegyűjtése után el kell dönteni, hogy milyen eszközökkel történik majd a kiajánlás. Létre kell hozni a szükséges marketingkommunikációs eszközöket (ismertető prospektusok, CD-ROM, esetleg reklámfilmek, honlap). Az eszközök kivitelezése során törekedni kell az arculati elemek megjelenítésére.
- Az elkészült marketingeszközöket, bemutatkozó anyagokat el kell juttatni a hazai és nemzetközi turisztikai szervezetekhez, utazásszervezőkhöz. Az idegenforgalmi tevékenység szempontjából fontos a térség bemutatkozása a megyei, regionális, országos és nemzetközi turisztikai rendezvényeken.

4. Térségen belüli promóciós tevékenységek megvalósítása

- A térségi marketingakciók kiváló lehetőséget nyújtanak a belső identitás erősítéséhez. Ennek érdekében lehetséges egyrészt a kistérségi arculat, honlap kialakításába bevonni a helyi lakosságot, akár pályázat, akár véleménycsere révén. Programokkal, játékokkal lehet ösztönözni a helyi szereplőket arra, hogy minél élénkebben bekapcsolódjanak a kistérség belső életébe. Lehetőséget kell biztosítani arra, hogy a honlapon információs anyagok jelenhessenek meg a helyieket érintő eseményekről.

Finanszírozási források	DDOP, UMVP
------------------------------------	------------

Prioritás: C- Vidékfejlesztés

Beavatkozási terület	C/1. Településkép fejlesztése
Cél	<i>Stratégiai cél:</i> A fenntartható fejlődés környezeti és infrastrukturális feltételeinek megteremtése. <i>Specifikus cél:</i> Vonzó településkép kialakítása középületek és közterek felújítása révén.
Indoklás	Az ország számos településére jellemző a településközpontok, középületek, építészeti értékkel rendelkező épületek leromlott állapota. Ez a kisebb településeken hatványozottan jelentkezik, számos helyen található funkcióját veszített, nem megfelelően hasznosított, talán még építészeti értékkel is rendelkező épület, illetve rendezetlen közterület. Ezek látványa nagymértékben rontja a településképet, és negatívan befolyásolja az életminőség alakulását, valamint a település befektetési és turisztikai lehetőségeit. Közvetlen kapcsolat figyelhető meg az épített környezet minősége és az életminőség alakulása között. A vállalkozási övezet településein is megfigyelhetők ezek a problémák, több településen felújításra szorulnak a középületek. A közterek és parkok száma a legtöbb településen nem elegendő, a meglévők felújítása és újak kialakítása szükséges. A zöldfelületek számos pozitív hatással rendelkeznek, egyrészt a növények levegőtisztító munkája révén csökkentik az egészségre káros hatásokat, másrészt pedig rekreációs és esztétikai értékük révén hozzájárulnak az életminőség alakulásához. Mindezek mellett a lakókörnyezet, illetve a települések fizikai állapotának javulása, kellemes összképet teremtve máshoz is hozzájárul. Így például a vállalkozások szempontjából felértékelődnek a közvetlen környezetet jelentő területek, a turisták szempontjából vonzóbbá válik a település és nem utolsósorban erősíti az emberek kötődését, megakadályozva az elvándorlást.
A beavatkozási terület szöveges bemutatása	A beavatkozási terület a vállalkozási övezet huszonhat településén az épített környezet rehabilitációját és így a településkép fejlesztését célozza meg, különös tekintettel a településközpontok felújítására, közösségi terek kialakítására, zöldfelületek növelésére. Ennek alapján a következő beavatkozások és konkrét lépések javasoltak: <u>1. Települési és övezeti arculat kidolgozása.</u> A vállalkozási övezet minden egyes településére el kell készíteni egy elemzést, amelyben meghatározásra kerülnek az adott település sajátosságai, építészeti stílusa. Ennek kidolgozása során feltétlenül támaszkodni kell az egyes települések településrendezési terveire, településfejlesztési koncepcióira, azonban ezeket övezeti szinten összevontan kell kezelni. Mindezek alapján beazonosításra kerülhetnek azok a konkrét fejlesztési projektek, amelyek az övezet településein a településkép fejlesztését szolgálhatják a közösségi terek kialakítása, és az önkormányzati épületek fejlesztése révén.

2. Önkormányzati épületek felújítása

- A fejlesztések magukban foglalják az önkormányzati tulajdonban lévő ingatlanok felújítását, belső korszerűsítését. Ilyen ingatlanok például az óvodák, iskolák, temetők, idősok otthona, a különböző hivatalok. Ezen épületek olyan közösségi szolgáltató funkcióval rendelkeznek, melyek a településképpen elfoglalt helyük és építészeti értékük révén nagymértékben befolyásolják a településkézpontok megjelenését, összképét. A beavatkozások végrehajtása során megtörténik a településképet különösen rontó épületek felújítása, közösségi funkcióval megtöltése, illetve a műemléki és kulturális értékeket hordozó épületek, építmények, a település belterületén található történelmi értékkel bíró maradványok rehabilitációja.

3. Közösségi terek felújítása

- A közösségi terek felújítása és kialakítása során elsősorban olyan terek, parkok és gyalogosövezetek kerülnek felújításra, illetve kialakításra, melyek a településkézpontokban rendezetlen táji, természeti képet mutatnak. Ennek során, ezeken a területeken díszburkolat lerakása, parkosítás, valamint utcabútorok elhelyezése valósul meg, ami helyszínéül szolgál sport, szabadidős és kulturális programok lebonyolítására is. De ide tartozik a természeti értékek, táji elemek rendbetétele is, mint például a fasorok, sétányok rendbetétele, folyómedrek helyreállítása. Új zöldfelületek kialakítása, fák és növények ültetése során fokozottan kell figyelni a természeti értékek megóvására, ezért javasolt őshonos fajok betelepítése, melyek belső értékek hordozói, és egyben az allergiás megbetegedések számának csökkenéséhez is hozzájárulnak.

A beavatkozási terület keretében megvalósuló tevékenységek szorosan kapcsolódnak a „B” Turizmus-fejlesztés prioritás beavatkozási területeihez, elősegítik mind a térségbe látogatók elégedettségérzetének növelését, mind a lakosok életminőségének javítását.

**Finanszírozási
források**

DDOP, UMVP

Beavatkozási terület

C/2. Alternatív jövedelemszerzési lehetőségek fejlesztése

Cél

Stratégiai cél: A gazdaság jövedelemtermelő képességének növelése a helyi adottságok jobb kihasználása révén.

Specifikus cél: Alternatív jövedelemszerzés a falusi turizmus fejlesztése és a biogazdálkodás elterjesztése révén.

Indoklás

A Barcsi Övezet településeinek többsége olyan vidéki területnek számít, ahol gyakorlatilag 1989 után jelentősen lecsökkent a gazdasági tevékenység, korlátozottak a munkalehetőségek, a mezőgazdaságban foglalkoztatottak aránya pedig viszonylag magas. A foglalkoztatottak aránya a kedvezőtlen megyei helyzetnél is alacsonyabb, átlagosan csupán 29,9%.

Szükséges van tehát alternatív jövedelemszerző lehetőségek kialakítására. A térségben a **falusi turizmus** fejlesztését indokolja egyrészt a számottevő, természetvédelmi oltalom alatt álló terület közelsége, a tiszta és érintetlen természeti környezet megléte, valamint a helyi, fejlesztésre váró kulturális attrakciók megléte. Az itteni falvakban még fellelhetőek a régebbi települési szerkezetek, jellemző faluképek, számos kulturális értékkel bíró templom, tájház. A faluturizmus fejlesztése a kevésbé ismert és látogatott, ám a népi hagyományokat szervesen őrző kisebb településeket is sikeresen bekapcsolhatná a térség idegenforgalmi kínálatába.

Az idegenforgalom fejlesztése azért is fontos Barcs térségében, mert jelentős multiplikátor hatással lehet a mezőgazdaságra: a vendégek kiszolgálása helyi, jó minőségű termékekkel jelentős bevételi forrása lehet a turisztikailag vonzó térségekben termelő gazdálkodóknak.

A falusi turizmushoz szorosan kapcsolódik tehát egy másik alternatív jövedelemszerzési lehetőség, melyre az övezetben lévő feltételek kiválóak: az ökológiai gazdálkodás. Az ökológiai gazdálkodás szerepe Magyarországon, csakúgy mint az Európai Unióban az utóbbi években jelentősen felértékelődött. A környezetkímélő gazdálkodási elvek előtérbe kerülése mellett a biotermékek iránti növekvő kereslet, az új piaci lehetőségek indokolják az ökológiai gazdálkodás jelentőségét. A jelenlegi túlnyomóan vegyszeres kezelés, kedvező feltételek esetén magas terméshozamot eredményez, ugyanakkor környezetet károsító folyamatokkal jár, és az emberi egészségre ártalmas anyagokat tartalmazó élelmiszereket állít elő. A jó minőségű és a természetet a lehető legkevésbé megterhelő termék vagy szolgáltatás előállításához teljesen új, a mezőgazdaság hagyományos szerepkörén túlmutató szemléletmódra van szükség. A térség néhány településén már folyik biogazdálkodás, azonban ennek további elterjesztése indokolt. Ezt támasztja alá az a tény is, mely szerint a vállalkozási övezet területének jelentős része érzékeny természeti területnek minősül, és így az EU jelentős forrásokkal támogatja az extenzív, a természeti értékeket megőrző termelési eljárásokat.

A gazdálkodóknak általában meglehetősen eltérő vélekedéseik, homályos ismereteik vannak a biogazdálkodás módszereiről. Ennek tisztázásához, a tudatos műveléséhez lenne elengedhetetlen az ökológiai gazdálkodás iskolarendszerű képzésbe való beiktatása.

Továbbá az idősebb gazdák számára is szükséges a szakmai továbbképzések szervezése a biogazdálkodás előírásainak, valamint piaci lehetőségek, támogatási lehetőségek, alternatív jövedelemszerzési lehetőségek ismertetése céljából.

Mindezek alapján szükséges a térségben már létező szakképzések továbbfejlesztése, újak indítása elérhetővé téve a (tovább) képzést úgy a szakmabeliek, mint a szektorban elhelyezkedési lehetőséget látó munkanélküliek számára.

A **helyi, kézműipari tevékenység** fejlesztése egy másik fontos beavatkozási tevékenység. Az egyedi, nagy szakértelemmel elkészült népi eszközök, díszek megfelelően értékesítve jelentős jövedelemforrást jelenthetnek.

A beavatkozási terület szöveges bemutatása

A beavatkozási terület keretében a falusi turizmus, valamint a biogazdálkodás elterjesztését, fejlesztését szolgáló tevékenységek kerülnek megvalósításra.

1. A falusi turizmus ösztönzése

A falusi turizmus ösztönzéséhez kapcsolódó tevékenységek elsősorban a szálláshelyek minőségének javítását, illetve kiállítások, múzeumok, tájházak, illetve kézművesipari tevékenység befogadására alkalmas épületek felújítását, berendezését jelentik. Így közvetve idekapcsolhatók a településkép javítását szolgáló akciók is, melyek az „C 1. Településkép fejlesztése” prioritás alá tartoznak.

A szálláshelyek magántulajdonban vannak, ezért ezek fejlesztését a vendéglátóknak kell menedzselnie. A folyamatot azonban közösségi szinten is lehet indukálni. A falusi turizmus hatékony fejlesztésért a következő lépéseket kell megtenni:

A már működő és a lehetséges falusi szálláshelyek, porták felmérése

- A tevékenység kiterjed a jelenleg működő, és a potenciális falusi szálláshelyekre is. Ennek során meg kell keresni azokat a falusi magángazdákat, akik hajlandóak elindítani ezt a tevékenységet. A felmérés keretei között a porták műszaki állapotát és a vendéglátók szakmai ismereteit, a már működő szálláshelyeken nyújtott szolgáltatások minőségét is meg kell állapítani. A primer felmérés összegyűjti a gazdák fejlesztési igényeit, s ennek felhasználásával a turisztikai iroda segítségével a szálláshelyek kialakítását, fejlesztését célzó fejlesztési projektek készíthetők.

A szolgáltatások minőségének javítása a falusi szálláshelyeken

- Az igényes turisták a térségbe érkezve falusias körülmények között is megfelelő szolgáltatói szemléletet, magas minőséget várnak el. Ennek érdekében sort kell keríteni a falusi szálláshelyek, porták, kialakított létesítmények részére szakmai minőségbiztosítás beszerzésére. Szorgalmazni kell továbbá, hogy a térségben falusi turizmusban érdekeltek csatlakozzanak országos falusi turizmus szövetségekhez. A falvakban élő érintettek felkérésését, tájékoztatását a turisztikai iroda végezheti el, ami szükség esetén szakmai fórumok, tájékoztatók szervezésébe is bekapcsolódhat. Ideális esetben azonban az együttműködés alapjainak lerakása után a falusi turizmus önszerveződővé kell váljon a térségben.

2. Az alternatív mezőgazdálkodás serkentése

A második tevékenységcsoport keretében javasolható az alternatív mezőgazdálkodási tevékenységek ösztönzése. Ezek elősegítésére a következő lépések indokoltak:

- Környezetbarát, biogazdálkodási módok és minőségi élelmiszertermelés bevezetése a növénytermesztés terén. A növekvő piaci lehetőségekre, és a már megszerzett ismeretekre, tapasztalatokra alapozva minőségi zöldségek és gyümölcsök előállítása. A termékek értékesítését növelné a térség mezőgazdasági szektorai közötti és az egyes gazdasági szektorok közötti szinergiák kihasználása, például a kiemelt turisztikai területek kiszolgálása minőségi élelmiszerrel.
- Az egyes mezőgazdasági ágazatok felfűzése a térségben és a térségen kívül tevékenykedő integrátorszervezetek tevékenysége köré, szállítói kapcsolatok kialakítása nagyobb felvevő-feldolgozó kapacitással rendelkező szervezetekkel.
- A fejlesztések magukban foglalhatják az ökogazdálkodás népszerűsítését célzó akciók lebonyolítását, felnőttképzési programok beindítását, szakmai konferenciákon való megjelenést, külföldi tanulmányutakat, a szükséges infrastruktúra kialakítását: vetőmag, gépek, eszközök beszerzését, technológiai modernizációt, termelő- és értékesítő szövetkezetek kialakítását, működtetését, mezőgazdasági célra használt épületek átalakítását.
- A helyi geotermikus energiára ill. a biomassza energetikai célú felhasználásának lehetőségeire alapozva meg kell vizsgálni a melegházi zöldség-és virágtermesztés lehetőségeit is. Pozitív piaci-befektetői visszajelzések esetén ez a típusú fejlesztés is életképes lehet.
- Maga a biomassza előállítás (pl. energianövények révén) többféle energetikai célokra önmagában is egy alternatív mezőgazdasági jövedelemforrás lehet

A népi kézműipari tevékenység ösztönzése céljából fontos helyi bemutató műhelyek kialakítása, a termékek piacra jutása, értékesítésének ösztönzése érdekében pedig a marketing eszközök fejlesztése (bemutatóanyagok, kiadványok stb.).

Finanszírozási források

DDOP, UMVP, TÁMOP,

Beavatkozási terület	C/3. Agrár-környezetvédelem
Cél	<i>Stratégiai cél:</i> A fenntartható fejlődés környezeti és infrastrukturális feltételeinek megteremtése. <i>Specifikus cél:</i> A fenntartható agrárgazdálkodás gyakorlatának elterjesztése a vállalkozási övezetben.
Indoklás	Az utóbbi években előtérbe kerültek az élelmiszertermelés által kiváltott környezetterhelési károk, és a komplex térségfejlesztéssel együtt érkező új értékrend, a természeti kincsek felértékelődése. A fejlettebb országokban a természetközponitú szemlélet hódít, mely a lakosság egész életvitelében megjelenik. A fogyasztók már nemcsak azt várják el a mezőgazdaságtól és az élelmiszeripartól, hogy folytonos élelmiszerellátást nyújtson - ez időközben természetessé vált -, inkább a táplálék minőségét és megbízhatóságát értékelik. Egyre nő a kereslet a biotermékek, a természetes úton, vegyszerek nélkül előállított termékek iránt. A jó minőségű, és a természetet a lehető legkevésbé megterhelő termék vagy szolgáltatás előállításához azonban teljesen új, a mezőgazdaság hagyományos szerepkörén túlmutató szemléletmódra van szükség. Ezt a fejlődési lehetőséget a vállalkozási övezet csak akkor tudja kihasználni, ha képes lesz új módszerek bevezetésére, a gazdák szemléletmódjának formálására. A mezőgazdasági tevékenységek hatékonyságnöveléséhez tehát szükséges a diverzifikáció, illetve az együttműködések serkentése, közös fejlesztések megvalósítása. A vállalkozási övezetben a kedvező természeti adottságokra épülve jelentős mezőgazdasági tevékenység folyik, azonban az ágazatra jellemző tökeszegénység, elaprózott birtokméretek következtében gondot okoz az uniós követelményeknek való megfelelés, ezért szükséges lenne a szektor szereplői közötti összefogás elősegítése, mely javítaná a termelés és az értékesítés hatékonyságát. Az ökogazdálkodási módszerek elterjedése segítené a termelés diverzifikációját. Mindezek következtében indokolt az alternatív termesztési módok és az igénybe vehető támogatási források megismertetése a helyi gazdákkal. A környezeti állapot megőrzésére és javítására a mezőgazdaságban is figyelmet kell szentelni úgy, hogy a használat folyamán törekedni kell a természeti erőforrások fenntartására. Ugyanakkor a barcsi fakitermelésre gondolva egy másik fontos elem a korszerű erdőgazdálkodás, az erdősített területek arányának növelése.
A beavatkozási terület szöveges bemutatása	Az alternatív mezőgazdálkodási tevékenységek elősegítésére a következő lépések indokoltak. <u>1. Az ökológiai szemlélet terjesztése a gazdák körében</u> Elsődlegesen fontos a környezetbarát, biogazdálkodási módok és minőségi élelmiszertermelés bevezetése a növénytermesztés és az állattenyésztés terén. A termékek értékesítését növelné a térség mezőgazdasági szektorai közötti és az egyes gazdasági szektorok közötti szinergiák kihasználása, például a kiemelt turisztikai területek kiszolgálása minőségi élelmiszerrel. Ezen kívül stabil felvevőpiacot jelenthet a térség közelében lévő két nagyváros, Kaposvár és Pécs is, továbbá a szomszédos horvát települések.

Közösségi eszközökkel alapvetően szemléletformáló akciókat lehet lebonyolítani, melyek a következők lehetnek:

- Tájékoztató alkalmak, információs rendezvények szervezése,
- Esettanulmányok, követhető minták összegyűjtése, bemutatása,
- Segítségnyújtás tanúsítványok megszerzésében,
- Külföldi tanulmányutak szervezése,
- Pályázati információk biztosítása: pályázatírás, információnyújtás a források kapcsán vetőmag, gépek, eszközök beszerzéshez, technológiai modernizáció végrehajtásához, mezőgazdasági célra használt épületek átalakításához.

2. Mezőgazdasági együttműködések kialakításának ösztönzése az alternatív tevékenységek terén

Az együttműködések egyik módja az egyes mezőgazdasági ágazatok felfűzése integrátorszervezetek tevékenysége köré, a gyógynövénytermesztés terén erre jó példa a Herbária Rt., Magyarország vezető gyógynövény-feldolgozó és -kereskedelmi társasága és a köré szerveződött gyógynövénnyel foglalkozók személyek és szervezetek.

Az organikus gazdálkodás és az alternatív földhasznosítás elterjesztésével párhuzamosan ösztönözni kell az együttműködést, a magasabb hozzáadott érték előállítását a térségen belül. Mindezek elősegítése érdekében szükséges az érintett településeken tájékoztató szemináriumok tartása, információk nyújtása a gazdák részére az alternatív földhasználatról, és az együttműködési lehetőségekről, kiemelt hangsúlyt fektetve már működő (hazai és külföldi) minták ismertetésére. Övezeti szinten célszerű a térségben már jelenleg is organikus termesztésben érdekelt gazdák tevékenységét nyomon követni, az átállás iránt érdeklődőkkel egyetemben.

3. Alternatív gazdálkodás előkészítése az érzékeny természeti területeken

Hazánk EU csatlakozásával kibővültek az agrár-környezetvédelmi források. Lehetőség van úgynevezett érzékeny természeti területek meghatározására, melyek ritka, értékes fajoknak adnak otthont, s melyeken csak speciális követelményeknek megfelelő gazdálkodást lehet folytatni. A vállalkozási övezetben fontos lenne elindítani, illetve folytatni azt a folyamatot, melynek eredményeképpen itt is pontosan meghatározásra kerülnének ilyen területek. A résztvevő gazdák hektár alapú támogatásban részesülve megfelelő jövedelemhez juthatnak. Fontos lenne egy ilyen irányú kezdeményezés elindítása az övezetben. Ennek első lépése egy szakmai tanulmány készítése, mely megvizsgálja, hogy milyen természeti értékek találhatók az adott területen, s milyen gazdálkodási módokat lehet ott folytatni.

A lehetőségről tájékoztatni kell a gazdákat, a tanulmány elkészítése, a kezelési paraméterek meghatározása az FVM hatáskörébe tartozik.

**Finanszírozási
források**

UMVP

Beavatkozási terület**C/4. Piacképes mezőgazdasági termelés kialakítása****Cél**

Stratégiai cél: A fenntartható fejlődés környezeti és infrastrukturális feltételeinek megteremtése.

Specifikus cél: A mezőgazdasági termelők piaci pozícióinak erősítése.

Indoklás

Magyarországon a mezőgazdasági ágazat súlya a többi nemzetgazdasági ághoz képest csökkent, mind az abszolút ráfordítást, mind a kibocsátás nagyságát tekintve az elmúlt 10 évben jelentősen mérséklődött.

A végbemenő gazdasági társadalmi átalakulás erőteljesen érintette a sérülékenyebb, szegényebb térségeket, ami sajnos a vidéki térségek további lemaradását okozta. A Barcsi Vállalkozási Övezetben 1989 után a foglalkoztatottsági arány egyre romlott, csak 1990 és 1995 között több mint 2000 munkahely szűnt meg. A változások a vidéki lakosságot érintették a legérzékenyebben, mivel az összes megszűnt munkahely 83%-a a 25 falusi település lakosságát érintette. Eme negatív tényezők hatására nőtt a kizáróan mezőgazdaságra támaszkodók aránya, nehezebbé váltak az életfeltételeik, szembetűnő lett az elszegényedés, megnövekedett a hátrányos helyzetű rétegek és a gazdaságilag inaktív népesség aránya. A mezőgazdaság azonban továbbra is jelentős szerepet játszik a vidéki értékek megőrzésében, a vidéki közösségek alakításában, a vidéki népesség önfenntartásában, a szociális problémák és a területi egyenlőtlenségek enyhítésében.

A vidéki térségek gazdaságának túlzott mezőgazdasági függése egyben a gazdasági szerkezet törékenységet is maga után vonja. A végbemenő tulajdoni és szervezeti változások (privatizáció, kárpótlás, nagyüzemek átalakulása), a földtulajdon és a földhasználat egymástól való elkülönülése több szempontból is hátrányosan érintették a mezőgazdaságot. Egyrészt jelentős tőkekivonást okoztak, másrészt elaprózódott birtokstruktúrát eredményeztek, harmadrészt pedig az így kialakított földterületek nem illeszkednek a termőhelyi adottságokhoz, mindezek következtében hatékony földművelésre nem alkalmasak. Az egyéni gazdaságok döntő többsége egymástól elszigetelten termel, így fokozottan kiszolgáltatott a változó piaci körülményeknek. Éppen ezért a termelők közötti együttműködés lehető legszélesebbé tétele az egyik legfontosabb feltétele a mezőgazdaságból származó jövedelmek és a vidéki foglalkoztatottság növelésének.

A Barcsi Vállalkozási Övezet környezeti feltételei (talajminőség, éghajlati adottságok) kedveznek a mezőgazdasági termelésnek. A növénytermesztésben néhány hagyományosnak számító terméken van a hangsúly: gabonafélék, burgonya, dohány, cukorrépa, szója, napraforgó, repce. A mezőgazdaság természeti adottságai ellenére a szektor jövedelemtermelő képessége alacsony. Ennek legfőbb okai, hogy a gazdaságoknál a műszaki-technológiai eszközrendszer –például az öntözés - és infrastruktúra színvonala sem megfelelő. Az egyéni gazdák üzleti, piaci ismeretei is hiányosak, az ültetvényeken elavult a faj és fajtaösszetétel.

Az együttműködés megvalósulása számos előnnyel járna a szövetkezők számára: hozzáférhetővé válnak a közös termelési eszközök, nagyobb,

összefüggőbb földterületen lehet gazdálkodni, ezek következtében csökkenni fog a termelés költsége. Nagyobb eséllyel lehet kapacitásfejlesztésre támogatást szerezni, így javulhat a jelenlegi tárolási kapacitás, feldolgozottsági szint, nagyobb hozzáadott értékkel kerülhet ki a térségből az élelmiszer. Az értékesítés során is számos előny kovácsolható az együttműködésből, hiszen nagyobb árutömeggel nőnek a piaci esélyek, továbbá a marketingtevékenységre is közös erőből sor kerül, ami egyéni gazdálkodóknál szinte mindig elmarad.

A beavatkozási terület szöveges bemutatása

A beavatkozási terület keretében a mezőgazdaság versenyképességének növelését célzó tevékenységek kerültek kialakításra.

1. Mezőgazdasági együttműködések támogatása

A Vállalkozási Övezetben megjelentek az együttműködés első csírái, megkezdődött az értékesítő és szolgáltató szövetkezetek szervezése, valamint egy jól működő falugazdász hálózat is kiépült. Feltétlenül fontos azonban a meglévő együttműködési formák megerősítése, kiterjesztése, valamint újak létrehozása. Ennek céljából szükséges lenne tájékoztató szemináriumok szervezése, információk nyújtása a gazdák részére az együttműködési lehetőségekről, kiemelt hangsúlyt fektetve már működő (hazai és külföldi) minták ismertetésére.

Célszerű a gazdák által felvetett fejlesztési elképzeléseket összegyűjteni, azért, hogy egységesen lehessen bemutatni a térségi együttműködések alakulását, valamint a térség fejlesztési stratégiájának megvalósításába is hatékonyan bevonni a termelőket.

A térségi fejlesztési elképzelések összegyűjtése fontos azért is, hogy azokat a későbbiekben egységesen lehessen prezentálni egy felsőbb szintű (regionális) programozás során. Fejlesztési elképzelések várhatók például a következő területeken:

- Fajtaváltás, piaci lehetőségekkel bíró, alternatív mezőgazdasági növények termesztése irányába történő elmozdulás,
- Gépek, eszközök beszerzése, közös feldolgozóipari beruházások végrehajtása,
- Együttműködésen alapuló fejlesztések megvalósításához rendelkezésre álló támogatási források.

Az ösztönözni kívánt együttműködések ezek után mind a beszerzési, mind az értékesítési oldalon megvalósulhatnak. A közös megrendelések lebonyolításával a gazdák kedvezőbb szerződési feltételeket érhetnek el a beszállítóknál megnövekedett alkupozíciójuk révén. Hasonló módon az értékesítési oldalon is lehetőség van együttes fellépésre, akár az együttműködésben résztvevők mindegyike által használt, de a megkülönböztetésnek is teret hagyó márkanév használatával, közös promóciós tevékenységek kialakításával. Ez utóbbi megköveteli egy értékesítési „katalógus”, termék- és árlista kialakítását is. Az együttműködés jogi kereteit Kht. vagy Kft. formában célszerű megvalósítani

2. A feldolgozóipari kapacitások bővítésének ösztönzése

Az együttműködések révén a gazdák csoportja nagyobb termelési kapacitást tud képviselni, mint az önállóan fellépő termelők. Mindez hatékonyabbá teszi a feldolgozó-kapacitások kialakítását,

profitorientált üzemeltetését. Ehhez szükség van korszerű termelési eszközök, gépek beszerzésére, épületek kialakítására. A jelenleg erre a célra elérhető támogatásokat olyan gazdaságok és gazdálkodók kapják, melyek gazdaságilag életképesek, betartják a környezetvédelmi, állattartási előírásokat, megfelelő szakmai ismeretekkel rendelkeznek, megfelelő piaci lehetőségekkel rendelkező, versenyképes termékeket állítanak elő.

A piaci szereplők gyors reagálását közösségi eszközökkel nem lehet kikényszeríteni, de lehetőség van a folyamat indukálására, információk átadására. A következő tevékenységeket végezhetik el az önkormányzatok, illetve a kistérség ezzel kapcsolatosan:

- A lehetséges feldolgozóüzem építési projektjavaslatok összegyűjtése és egységes övezeti programjavaslattá alakítása.
- Ingatlan biztosítása, bérbe adása megfelelő üzleti tervvel bíró vállalkozónak, vagy TÉSZ-nek, annak meghatározásával, hogy oda milyen típusú feldolgozóipari kapacitás létesíthető.
- Folyamatos pályázatfigyelés, majd az információk célirányos továbbítása az érintett termelők, vállalkozók felé.

**Finanszírozási
források**

UMVP, GOP

Prioritás: D- Infrastruktúrafejlesztés

Beavatkozási terület	D/1. Közúthálózat fejlesztése
Cél	<i>Stratégiai cél:</i> A fenntartható fejlődés környezeti és infrastrukturális feltételeinek megteremtése. <i>Specifikus cél:</i> A közlekedési infrastruktúra javítása.
Indoklás	Egy térség versenyképességét és gazdasági fejlődését nagymértékben befolyásolja a térség elérhetősége, valamint a térségen belüli közlekedési lehetőségek. A Dél-Dunántúli Régió több kistérségére is jellemzőek a kedvezőtlen elérhetőségi viszonyok, valamint a belső közlekedési kapcsolatok hiánya, a zsáktelepülések elszigeteltsége. Ezek következtében a kistérségek több településéről nehezen közelíthetők meg a térségi centrumok, ami közvetve hozzájárul a lakosság mobilitásának csökkenéséhez, valamint az inaktív népesség növekedéséhez, hosszú távon pedig a lakosság elvándorlásához. Az autópálya hiánya negatívan befolyásolja a térség gazdaságát, de komoly problémát jelent a meglévő utak egyes szakaszainak leromlott műszaki állapota, amely nagymértékben csökkenti a közlekedés biztonságát. Mindezek rontják a gazdaság versenyképességét, a térség tökevonzó képességét, valamint a lakosság életminőségét. Az Övezet belső úthálózatának, fő útvonalainak minősége közepesnek mondható, a mellékutak és a bekötőutak viszont jelentős beruházásokat igényelnek. Mint általában Magyarországon, itt is a centrálisan kialakított útvonalhálózat jellemző: a települések a Barcstól sugárszerűen induló 68-as és 6-os utak mentén helyezkednek el. A települések közötti többirányú átjárhatóságot biztosító utak hiánya nagyban gátolja azonban a községek közötti együttműködés kibontakozását. Szükséges lenne tehát a térségi kapcsolatrendszer javítása, mert ennek hiányában a fő útvonal fejlesztése csak korlátozottan tud hozzájárulni a térség fejlődéséhez. Az övezetben Barcs belső közlekedése az elmúlt évek nagy volumenű beruházásainak köszönhetően jó, a többi település közútjainak minősége változó, a legtöbb helyen mind az utak állapota, mind a szélessége fejlesztésre, felújításra szorul. A belterületi utak jelentős része szilárd burkolattal ellátott, azonban található még földutak, melyek portalanítása szükséges. Az övezetben a vasúti és vízi közlekedés feltételei alapvetően adottak, azonban mindkét közlekedési mód gazdaságos kihasználása komoly infrastrukturális fejlesztéseket igényel. A vasúti közlekedés infrastruktúrája alapvetően elmaradott, leromlott minőségű. A megyeszékhely elérése vasúton közvetlenül nem lehetséges. A vízi közlekedés esetében a Dráva megyei szakasza ugyan hajózható, azonban a felsőbb folyószakaszok a kavicsbányászat következtében hajózásra alkalmatlanok, így Ausztria irányából nem működik folyami áruszállítás. Horvátország kiemelt fejlesztési prioritását képezi a Dráva hajózhatóságának növelése. A közlekedési problémák orvoslása elengedhetetlen a települések gazdasági fejlődéséhez, a lakosság életminőségének javításához.

A beavatkozási terület szöveges bemutatása

Az Övezet fejlődése szempontjából a közúti, a vasúti és a vízi utak együttes és összehangolt fejlesztése szükséges. A beavatkozási terület keretében kiemelten a közúti közlekedés infrastruktúrájának fejlesztése javasolható:

1. Az alacsonyabb rendű utak infrastruktúrájának fejlesztése

A térségben sok az alacsonyabb rendű út, amelynek felújítása elősegítené a kistérségi kapcsolatok erősödését. Szükséges a meglévő utak burkolatának felújítása, az utak szélesítése, biztonságos csomópontok kialakítása és a hiányzó, kistérséget feltáró összekötő utak megépítése. Különösen a zsáktelepülések számára lenne nagyon fontos az összekötő utak kiépítése. Kiépítésre vár a Homokszentgyörgy-Csokonyavisonta-Vízvár közötti összekötőútvonal is. Homokszentgyörgy gazdasága szempontjából fontos lenne a 7 km-es bekötő útszakasz kiépítése, amely összekapcsolná a települést a 68-as főúttal. Kálmánca bekapcsolása a 6-os főútba szintén prioritást képez, hisz ezáltal gyorsabban megközelíthetővé válnának a távolabbi városokban kínákozó munkahelyek.

A főutak minőségének fejlesztése intenzív lobby tevékenység révén támogatható.

2. Az iparterületekre vezető elkerülő utak építése

A közlekedés biztonságosabbá tétele érdekében szükség van az iparterületekre, és a mezőgazdasági tevékenységet folytató területekre vezető utak kiépítésére, ami által kiküszöbölhető lenne a településeken áthaladó nehézgépjárművek negatív hatása.

3. A települések belső úthálózatának fejlesztése

A közúthálózat fejlesztése során nagyon fontos az önkormányzati kezelésben lévő belső úthálózatának bővítése és a meglévő utak állagának javítása, úgymint az utak szélesítése, portalanítása, aszfaltozása. Ehhez szükség van a települések közötti összefogásra, összehangolt tervek elkészítésére.

5. Térségi érdekek képviselése

Több kormányzati és nemzetközi kompetenciába tartozó nagy infrastrukturális beruházás megvalósulása alapvetően befolyásolja a vállalkozási övezet közlekedési szerkezetét. Az egyik, talán legmeghatározóbb a hazai gyorsforgalmi úthálózat fejlesztése. A jelenleg elfogadott közlekedéspolitikai koncepció alapján az M6-os autópálya a Duna vonalát követve hagyja el az országot, nem pedig a 6-os főút nyomvonalát követve. A térség szempontjából kiemelten fontos az M65 gyorsforgalmi út Pécsig történő megépítését követően annak továbbépítése Barcs irányába. Ennek hiányában az övezet végérvényesen periférikus helyzetbe kerülhet, a fontosabb hazai és nemzetközi útvonalak ténylegesen el fogják kerülni.

A vállalkozási övezet mozgástere annyiban merül ki, hogy különböző lobby- és döntéselőkészítő anyagokkal, fórumok szervezésével próbálja számára kedvező módon befolyásolni az országos folyamatokat. Ugyanilyen lehetőség nyílik a vasúti infrastruktúra, valamint a Dráva hajózhatóságának fejlesztése esetében is.

Finanszírozási források

DDOP, KÖZOP

Beavatkozási terület	D/2. Kerékpárút-hálózat fejlesztése
Cél	<i>Stratégiai cél:</i> A fenntartható fejlődés környezeti és infrastrukturális feltételeinek megteremtése. <i>Specifikus cél:</i> A kerékpáros turizmus infrastrukturális feltételeinek megteremtése.
Indoklás	A Vállalkozási Övezetben viszonylag kevés, változó minőségű kerékpárút áll a túrázók rendelkezésére. Mivel egyre nagyobb szerepet tölt be az emberek életében a szabadidő, a turizmus és a környezettudatosság, egyre inkább teret kap a gépkocsi-mentes közlekedés is. Ahhoz, hogy az itt élő emberek életminősége javuljon, és az alternatív közlekedési lehetőség is rendelkezésre álljon, szükség van kerékpárút hálózat kiépítésére. A térségi kerékpárút-hálózat fejlesztése mérsékelheti a helyi szennyezőforrások káros anyag kibocsátását, vagyis a helyi természeti értékek védelme és a lakosság egészségmegővése érdekében szükséges lenne a környezetbarát közlekedési formák feltételeinek javítására, és a településeken belüli mobilitás növelésére. A kerékpárút hálózat kiépítése következtében lehet a kerékpár turizmushoz kapcsolódó turisztikai termékeket és programcsomagokat is kialakítani. Fontos tehát, hogy a vállalkozási övezet lakói és az ide látogató turisták ezen a téren is ki tudják elégíteni igényeiket, a kialakításra kerülő programcsomagok kiejánlásával több időt tölthetnek a térségben.
A beavatkozási terület szöveges bemutatása	Egy kerékpárút hálózat kiépítésének következményeként az övezet összehangoltabb turisztikai programkínálatot tudna megvalósítani, pozitív hatást gyakorolna a társadalmi folyamatok fejlődésére, valamint a térségi kohézió erősödésére, az életszínvonal, életminőség növekedésére. A javasolt tevékenységek a következők: <u>1. Útvonalak kijelölése.</u> Ki kell jelölni a kerékpárút vagy kerékpár hálózat útvonalát úgy, hogy az érintse a különböző helyi turisztikai látnivalókat, természeti értékeket. Kiemelten fontos a helyi hálózat bekapcsolása a megyei, országos és nemzetközi kerékpárút hálózatokba. A turizmus szempontjából meghatározó a Balaton déli partjával való összeköttetés megteremtése, a megyeszékhely és a közeli régióközpont, Pécs, valamint a Villányi borvidék és a térség közötti kerékpáros kapcsolatok megteremtése. Így lehetőség nyílik arra, hogy a vállalkozási övezet területét érintve néhány napot töltsenek el azok a kirándulók, akik valamelyik, idegenforgalmi szempontból vonzóbb térség irányába utaznak. Az övezeti kerékpárút hálózat kialakításának első ütemeként a Dráva melletti kerékpárút kialakítása indokolt, bemutatva a Nemzeti Park érintetlen természeti szépségeit a látogatóknak. Elképzelhető egy, a Dráva minkét oldalán haladó kerékpárút kiépítése, amely patkó alakban Barcsnál, vagy zárt kör alakban Barcs felett egy folyami komp segítségével lépné át a folyót.

2. Üzleti tervek kivitelezése, szükséges pályázatok megírása, kivitelezés.

Az említett fő térségi útvonal mellett meg kell fontolni további szakaszok kiépítését. A nemzetközi példák azt mutatják, hogy a kerékpározás feltételei megteremthetők aszfaltozás nélkül, az alkalmas földutak megfelelő kitáblázásával, karbantartásával. További minőségi fejlesztés szükséges, melynek kivitelezése növelné a kerékpározás vonzerejét; pl. a folyók menti folyamatos kerékpározás lehetőségének biztosítása. A természetvédelmi területek esetében kiemelten fontos a környezet védelme, az útvonalak pontos kialakításához egyeztetni kell a Nemzeti Park igazgatóságával.

Abban az esetben, ha a Dráva mentén kerül kialakításra egy kerékpárút, mintául szolgálhatnak az osztrák-magyar-szlovén INTERREG projektek.

3. Kiegészítő infrastrukturális elemek kialakítása.

A kerékpáros turizmus fellendítésének alapfeltétele a biztonságosan használható úthálózatok kiépítése. A cél nem önmagában a kerekezők számának növelése, hanem az, hogy a térségbe érkező aktív turisták megálljanak, megtekintsék a helyi látványosságokat, s növeljék a helyi szolgáltatók jövedelmét. Ennek alapvető eszköze a kerékpárutak mentén információs táblák kihelyezése, az utasok tájékoztatása az egyes települések látványosságairól, az ott található idegenforgalmi, vendéglátóipari egységekről.

Emellett szükséges a kerékpárutakhoz kapcsolódó kiszolgáló elemek kialakítása is: kerékpártárolók, pihenőhelyek, kerékpárkölcsonzók, ahol szükséges közlekedési jelzőtáblák, lámpák, stb. Különösen a biztonságos kerékpártárolók kialakítása lehet fontos a helyi lakosok mobilitása szempontjából is.

4. Más települések, térségek bevonása

Fontos a térségi, illetve a többi magyarországi úthálózattal való kapcsolat kialakítása is, hiszen ez nagyobb turisztikai attrakciót jelent, vonzó a kerékpározni vágyók számára, nő a turisztikai vonzerő. A kiépítendő kerékpárútnak köszönhetően érdekesebbé válna a környék az ide látogatók számára, mely fontos összekötő útvonalat is képezhet.

Mindent a többi kistérséggel együttműködve kell megvalósítani. Elsősorban Verőczével fontos az együttműködés. Fontos továbbá az, hogy a kiépítésre kerülő kerékpárút illeszkedjen az Európai Unió és Magyarország többi kerékpárútjaihoz. Ebből a szempontból kívánatos, ha illeszkedik az EuroVelo útvonalakhoz, illetve ha össze lehet kötni más magyarországi kerékpárutakkal, kerékpárút hálózatokkal, így pl. a balatonival.

**Finanszírozási
források**

DDOP, Határmenti program

A fejlesztés csomópontjai

Ahogy arra a korábbiakban már utaltunk, a vállalkozási övezet nem képes minden egyes prioritáshoz kapcsolódó valamennyi részterületen gyors eredményeket elérni. Tényleges fejlődés csak abban az esetben várható, ha a térség a kijelölt fejlesztési prioritásokon belül is néhány kulcsterületre, fejlesztési csomópontra koncentrálja forrásait.

A fejlesztési csomópontok általában olyan komplex fejlesztések, amelyek térségi jelentőségűek, egy-egy konkrét problémát a lehető legszélesebb körben kezelnek, és alapot jelentenek konkrét, egymással összefüggő és egymást erősítő projektek kialakításához és megvalósításához. A stratégiai tervezési folyamat részeként néhány fejlesztési csomópont került kijelölésre (ezek megjelentek az egyes beavatkozási területek keretei között is), és térségi konszenzus van abban a tekintetben, hogy a 2006 végéig terjedő időszakban a fejlesztési forrásokat ezekre a fejlesztésekre koncentrálják.

Az említett időszak vonatkozásában a vállalkozási övezetben három komplex fejlesztési csomópont jelölhető ki: a turizmus fejlesztése, az alternatív mezőgazdasági tevékenységek ösztönzése, és a közlekedési infrastruktúra minőségének javítása.

1. Turisztikai szektor komplex fejlesztése

A csomópont az övezet gazdaságának kiemelt, jelenleg azonban még kevésbé kihasznált ágazatát kezeli, hat beavatkozási terület foglalkozik az ágazat fejlesztésével. A fejlesztés első lépéseként el kell kezdeni a térségi termálfürdők infrastruktúrájának és a nyújtott szolgáltatások fejlesztését. Mindezzel párhuzamosan el kell kezdeni a turisztikai programcsomagok kialakítását, melyek közül kiemelt szerepe van az aktív turizmushoz kapcsolódó infrastruktúrák és szolgáltatások. Ezek a fejlesztések megvalósulásuk esetén indukálni fogják a privát szektor további kiegészítő fejlesztéseit (szálláshelyek, vendéglátás). Fontos elkezdni a térségi kerékpárút-hálózat kijelölését, ennek első lépéseként EU határmenti forrásokból kiépítésre kerülhet a Dráva melletti közös, horvát-magyar kerékpárút.

2. Az alternatív mezőgazdasági tevékenységek ösztönzése

Az ágazat az általánosan jellemző tökeszegénység és alacsony versenyképesség következtében jelenleg nem képes elegendő jövedelmet biztosítani a gazdálkodóknak, ugyanakkor a térség kiváló adottságokkal rendelkezik különböző agrár-környezetvédelmi tevékenységek folytatására. Az időszakban el kell kezdeni az infrastruktúra és az eszközök általános fejlesztését, tovább kiemelt hangsúlyt kell fordítani az együttműködések, integrációk kialakításának ösztönzésére; az organikus termelés bevezetésének támogatására, a gazdák informálására. El kell kezdeni egy komplex agrár-környezetvédelmi program megvalósítására az érzékeny természeti területeken.

3. Közlekedési infrastruktúra javítása

A térség elérhetősége és a belső kapcsolatok javulása egyaránt fontos mind a gazdaság fejlődése, mind az itt élők jóléte, a lakosság mobilitásának biztosítása érdekében. Alapfeltétel a főutak és az alacsonyabb rendű utak fejlesztése, az elkerülő utak megépítése a közlekedési terhelés csökkentése érdekében. Fontos továbbá a kerékpárút-hálózat és a kapcsolódó infrastruktúrák megépítése.

Van azonban egy **negyedik kiemelt feladat** is, mely a fentebb kijelölt három csomópont, és a beavatkozási területekben bemutatott fejlesztések megvalósításának alapfeltétele:

4. Célzott humán erőforrás kapacitásfejlesztés

Szükséges a kistérség településeit összefogó társulás megerősítése, működési területének kiterjesztése. A stratégiában ugyanis számos olyan feladat lett kijelölve, melyhez közösségi szinten megvalósított koordináló, támogató munkára van szükség. Elengedhetetlen tehát egy megfelelő technikai eszközökkel rendelkező, képzett szakembergárdát felvonultató térségi szervezet kialakítása.

X. A MEGVALÓSÍTÁS MECHANIZMUSA

Megvalósítás intézményi háttere

A fejlesztési programban foglaltak megvalósulásában érintett legfontosabb szereplő az övezet menedzsment szervezete, a Barcsi Többcélú Kistérségi Társulás, valamint az övezet települései. Ezen kívül szükséges a vállalkozási övezet többi szereplőjének, érintettjének bevonása a program-megvalósítás folyamatába.

A könnyebb területi kezelhetőség érdekében javasolható az övezet kiterjedésének felülvizsgálata, a Barcsi Vállalkozási Övezet és a Barcsi statisztikai kistérség területének megegyezése. A gyakorlatban az övezet jelenlegi 24 tagtelepülése mellett további 2 település bevonását jelentené. Ezáltal biztosítható az övezeti szintű statisztikai adatok rendelkezésre állása.

A fejlesztési program tartalmazza a vállalkozási övezet hosszú távú jövőképét és misszióját, amely alapján meghatározásra kerülnek a középtávú – 2013-ig terjedő időszakra vonatkozó – stratégiai célok. Mivel mind a hazai, mind az EU-s fejlesztési programok, források többsége erre az időszakra vonatkozik, a 2007 utáni hazai területfejlesztési rendszer, és az EU –s regionális politika céljai, prioritásai meg nem beláthatóak a program operatív része rövid távra, az EU jelenlegi programozási periódusának végéig tartó időszakra – 2006-2007 – határozza meg az övezet fejlődését szolgáló prioritásokat, konkrét beavatkozási területeket.

A vállalkozási övezetek jelenleg nem rendelkeznek saját fejlesztési forrásokkal, melyeket a fejlesztési programban kijelölt fejlesztések megvalósítására fordíthatnak. A programban meghatározott beavatkozási területek keretében javasolt fejlesztések közül több nem valósítható meg önkormányzati hatáskörben, azonban az övezet fejlődéséhez, a lehetőségek és erősségek kihasználásához elengedhetetlen ezen fejlesztések megvalósítása. Azokat így kormányzati, vagy magánforrásokból kell megvalósítani.

Fontos, hogy a vállalkozási övezet képes legyen megfogalmazni problémáit, majd ezeket projektekké, programokká alakítani, hiszen csak ezekre lehet forrást szerezni. A térségben valamennyi fejlődést elősegítő feltételt, és a felmerülő problémákat is figyelembe kell venni, majd ezek segítségével programokat kidolgozni.

Az így elkészült **projekteket továbbítani** kell a Dél-Dunántúli Regionális Fejlesztési Tanács, a szaktárcák, és az Irányító Hatóságok felé, hogy a jövőben olyan támogatási rendszerek, célirányzatok, intézkedések jelenjenek meg, amelyek megoldást jelentenek a térségi problémák kezelésére. Ennek segítségével a **térségi, települési szintű igények is kielégíthetőek lennének**, teret adva ezzel az Európai Unió egyik legfontosabb alapelveinek, a szubszidiaritásnak.

Szükséges a beavatkozási területek **évenkénti felülvizsgálata**, a megvalósult projektek, programok számbavétele, valamint a **kritikai észrevételek beépítése** a stratégiába. A fejlesztési program végrehajtásáért a Barcsi Többcélú Kistérségi Társulás felelős. Az operatív feladatok végrehajtását a kistérségi menedzser végzi, akinek munkáját segíti a kistérségi megbízott és a vidékfejlesztési menedzser. Ez lehet a biztosítéka annak, hogy a programot folyamatosan koordinálják, és rendszeresen figyelemmel kísérik.

Mivel a fejlesztési program **konkrét cselekvéseket fogalmaz meg**, amelyek önkormányzati szinten is végrehajthatók javasoljuk, hogy minden övezeti település testülete ismerje meg, és vitassa meg, a programot, a releváns célokat és intézkedéseket adaptálják az adott településre, majd évente ellenőrizték annak végrehajtását.

A **kistérségi koordinátoroknak kiemelt szerep** jut az elkészült stratégiát illetően:

- a megfogalmazott konkrét cselekvésekhez **folyamatos pályázatfigyelés**,
- a kistérségi szintű **programok továbbítása az NFÜ felé**,

- évente **figyelemmel kíséni a megvalósítást befolyásoló tényezőket**, és azt közvetíteni az NFÜ számára,
- **képviselni a kistérség stratégiáját** a regionális tervezésben, hogy az új tervezési ciklusban nagyobb lehetősége legyen a megvalósításra.

XI. FELHASZNÁLT IRODALOM

- [1] A vállalkozási övezetek szerepe a területfejlesztésben, TERRA STUDIO KFT.
- [2] Kézikönyv vállalkozási övezetek számára, 1999
- [3] TVI Információs Füzetek 2. Pénzügyminisztérium Támogatásokat Vizsgáló Iroda, Budapest 2000. Június
- [4] Európai Füzetek 36. Hargita Eszter: Az állami támogatások és a verseny, A Miniszterelnöki Hivatal Kormányzati Stratégiai Elemző Központ és a Külügyminisztérium közös kiadványa, Budapest 2003.
- [5] EU-csatlakozás 2004, Magyar Köztársaság Külügyminisztériuma, 2003
- [6] Nemzeti Fejlesztési Terv (NFT)
- [7] Nemzeti Vidékfejlesztési Terv
- [8] Szlovénia-Magyarország-Horvátország INTERREG IIIA program
- [9] Országos Területfejlesztési Konceptió
- [10] Országos területrendezési Terv
- [11] A Dél-Dunántúli Régió fejlesztési stratégiája
- [12] Somogy megye területfejlesztési programja

Jogszabályok:

- [13] Római Szerződések
- [14] 189/1996. (XII. 17.) sz. Kormányrendelet a vállalkozási övezetek létrehozásának és működésének szabályairól, 2. §.
- [15] 1996. évi XXI. törvény a területfejlesztésről és a területrendezésről
- [16] 18/1998 (VI.25.) KTM rendelet a területfejlesztési koncepciók, programok tartalmi követelményeiről
- [17] 54/1998. (III.27.) Kormányrendelet a Barcsi Vállalkozási Övezet kijelöléséről
- [18] 163/2001. (IX. 14.) kormányrendelet a vállalkozásoknak nyújtott állami támogatások tilalma alóli mentességek egységes rendjéről

Honlapok:

- [19] Shannon Development honlapja: www.shannon-dev.ie
- [20] Rural Empowerment Zone and Enterprise Community Program (USA) honlapja: www.ezec.gov
- [21] Szent István Egyetem, Környezetgazdálkodási Intézet honlapja: www.ktg.gau.hu
- [22] Gazdasági és Közlekedési Minisztérium honlapja: www.gkm.hu
- [23] Az Európai Unió Bizottságának honlapja: http://europa.eu.int/comm/transport/themes/network/english/tn_0_en.html
- [24] Belügyminisztérium honlapja: www.b-m.hu
- [25] Igazságügy minisztérium honlapja: www.im.hu

